

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

**POMEMBNOST PRI REVIDIRANJU LETNIH POROČIL
SLOVENSКИH GOSPODARSKIH DRUŽB**

Ljubljana, december 2004

Marjan Kešnar

IZJAVA

Študent MARJAN KEŠNAR izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. MARKA HOČEVARJA, in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovoljujem objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 15.12.2004

Podpis: _____

KAZALO VSEBINE:

Vsebina	stran
1 UVOD	1
1.1 PREDMET RAZISKAVE	2
1.2 OPREDELITEV RAZISKAVE	3
1.2.1 NAMEN RAZISKAVE	3
1.2.2 CILJ RAZISKAVE	3
1.3 OMEJITVE RAZISKAVE	4
1.4 TEMELJNE HIPOTEZE RAZISKAVE.....	4
1.5 METODE DELA	4
1.6 PREDSTAVITEV VSEBINE POGLAVIJ.....	5
2 TEMELJNE ZNAČILNOSTI REVIDIRANJA.....	5
2.1 REVIDIRANJE KOT OBLIKA NADZIRANJA	5
2.2 PRAVILA IN PROCES REVIDIRANJA RAČUNOVODSKIH IZKAZOV.....	7
2.3 REVIDIRANJE LETNIH POROČIL GOSPODARSKIH DRUŽB	13
2.3.1 ZAKONSKA OBVEZNOST REVIDIRANJA LETNIH POROČIL	14
2.3.2 REVIZORJEVO POROČILO	15
2.4 REVIZIJSKO TVEGANJE IN POMEMBNOST	16
3 POMEMBNOST PRI REVIDIRANJU.....	18
3.1 RAZMIŠLJANJA O POMEMBNOSTI	18
3.1.1 NA SPLOŠNO O POMEMBNOSTI	18
3.1.2 POMEMBNOST V SLOVARJU SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA	21
3.1.3 RAČUNOVODSKA POMEMBNOST IN REVIZIJSKA POMEMBNOST	22
3.1.4 POMEMBNOST IN UPORABA STANDARDOV REVIDIRANJA.....	24
3.1.5 OPREDELITEV POMEMBNOSTI V PRIHODNJE.....	25
3.1.6 STROKOVNA PRESOJA PRI DOLOČANJU POMEMBNOSTI, KAKŠNE SO IZKUŠNJE IZ PRETEKLOSTI	26
3.1.7 V ČIGAVEM IMENU SE ODLOČA REVIZOR, KO DOLOČA POMEMBNOST	28
3.1.8 STROŠKI IN KORISTI OD REVIZIJE RAČUNOVODSKIH IZKAZOV	29
3.2 REVIZIJSKA POMEMBNOST	30
3.2.1 SMERNICE ZA DOLOČANJE POMEMBNOSTI	30
3.2.1.1 OBSTOJ POTREBE PO OBLIKOVANJU SMERNIC	30
3.2.1.2 SMERNICE ZA DOLOČITEV POMEMBNOSTI	32
3.2.2 POMEMBNOST V JAVNEM SEKTORJU.....	35
3.2.3 NORMATIVNE STOPNJE IN RAZLIČNE SITUACIJE V PRAKSI.....	36
3.2.4 RAZMERJE MED POMEMBNOSTJO IN KLJUČNIMI POSTAVKAMI RAČUNOVODSKIH IZKAZOV V PRAKSI.....	38
3.2.5 RAZMERJE MED POMEMBNOSTJO IN NEKATERIMI KAKOVOSTNIMI DEJAVNIKI.....	42
3.2.6 IZRAČUN PRAGA POMEMBNOSTI.....	43

3.2.7	SKUPNA POMEMBNOST IN SPREJEMLJIVA NAPAKA.....	44
3.2.8	RAZPOREJANJE POMEMBNOСТИ	47
3.2.9	POMEMBNOST PRI PREIZKUŠANJU NOTRANJIH KONTROL.....	49
3.2.10	POMEMBNOST PRI PREIZKUŠANJU PODATKOV	53
3.2.10.1	UGOTAVLJANJE NAPAČNIH NAVEDB PRI PREIZKUŠANJU PODATKOV	53
3.2.10.2	UGOTAVLJANJE CELOTE NEPOPRAVLJENIH NAPAČNIH NAVEDB.....	62
3.2.10.3	POMEMBNOST PRI VREDNOTENJU REVIZIJSKIH DOKAZOV	64
3.2.11	POMEMBNOST PRI REVIDIRANJU RAZKRITIJ V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH.....	67
3.2.12	POMEMBNOST PRI PREGLEDU SKLADNOSTI POSLOVNEGA POROČILA Z RAČUNOVODSKIMI IZKAZI.....	68
3.2.13	POMEMBNOST IN REVIZORJEVO POROČILO	69
3.2.13.1	REVIZORJEVO POROČILO IN PRIČAKOVANJA UPORABNIKOV POROČILA	69
3.2.13.2	RAZKRIVANJE POMEMBNOСТИ V REVIZIJSKEM POROČILU.....	71
4	POVZETEK RAZISKAVE O REVIZIJSKI POMEMBNOСТИ PRI REVIDIRANJU LETNIH POROČIL.....	72
4.1	ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA.....	72
4.2	POVZETEK UGOTOVITEV ANALIZE ANKETNEGA VPRAŠALNIKA.....	87
5	SKLEPNE UGOTOVITVE.....	88
6	LITERATURA	92
7	VIRI.....	94

Kazalo slik:

Slika 1: Vloga revizije v procesu posredovanja računovodskih informacij	6
Slika 2: Ravni pravil revidiranja	8
Slika 3: Temeljna revizijska načela	11
Slika 4: Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev	11
Slika 5: Proces revidiranja	12
Slika 6: Sestavine letnega poročila gospodarske družbe	13
Slika 7: Razvrstitev gospodarskih družb po velikosti	14
Slika 8: Vrste revizorjevih poročil	15
Slika 9: Odnosi med revizijskim tveganjem, pomembnostjo in obsegom revizijskih postopkov	18
Slika 10: Elementi, ki vplivajo na pomembnost pri reviziji računovodskih izkazov	24
Slika 11: Stroški in koristi revizije	30
Slika 12: Vrste napak	46
Slika 13: Ugotavljanje celote nepopravljenih napačnih navedb	63

Kazalo tabel:

Tabela 1: Osnove in odstotki za izračun pomembnosti po predlaganih spremembah mednarodnih standardov revidiranja	32
Tabela 2: Izbrane navedbe o pomembnosti v literaturi	33
Tabela 3: Pregled največkrat predlaganih osnov za izračun pomembnosti	34
Tabela 4: Primer tabele za izračun pomembnosti z drsečo lestvico	34
Tabela 5: Vpliv strukture financiranja na izračun pomembnosti (osnova dobiček pred obdavčitvijo)	37
Tabela 6: Izračun pomembnosti na nivoju gospodarskih družb	39
Tabela 7: Izračun pomembnosti na nivoju revidiranih gospodarskih družb	40
Tabela 8: Izračun pomembnosti na nivoju revidiranih delniških družb po dejavnostih	41
Tabela 9: Izračun pomembnosti na nivoju revidiranih družb z omejeno odgovornostjo po dejavnostih	42
Tabela 10: Primer razporejanja sprejemljive napake	48
Tabela 11: Sedem pristopov k preizkušanju kontrol	50
Tabela 12: Prilagojeni faktorji zaupanja	51
Tabela 13: Primeri testiranja kontrol na podlagi vrednosti	52
Tabela 14: Faktorji zaupanja	56
Tabela 15: Faktor prilagoditve zaupanja	56
Tabela 16: Vpliv faktorja zaupanja na prilagojeno sprejemljivo napako	58
Tabela 17: Vpliv tveganja na velikost vzorca pri nestatističnem vzorčenju na osnovi vrednosti	60
Tabela 18: Primeri izračuna velikosti vzorca pri nestatističnem vzorčenju za testiranje podatkov na osnovi vrednosti	61
Tabela 19: Primer vpliva nestatističnega vzorčenja na osnovi vrednosti na prilagojeno sprejemljivo napako	62

Seznam prilog:

Priloga 1: Povzetek predlaganega osnutka dopolnjenega Mednarodnega standarda revidiranja 320 Pomembnost pri ugotavljanju in vrednotenju napačnih navedb	
---	--

1 UVOD

Gospodarske družbe konec obračunskega obdobja pripravijo letno poročilo. Letno poročilo je obračun dela gospodarske družbe pred lastniki in hkrati tudi poročilo okolju. Pri tem seveda mislimo tudi na davčne vidike obračuna poslovanja. Osnove poročanja so predpisane z zakoni, podzakonskimi predpisi in računovodskimi standardi. Država s prisilnimi predpisi zagotavlja izpolnjevanje davčnih obveznosti in tudi sama opravlja funkcijo nadzora nad pravilnostjo obračunavanja in plačevanja dajatev državi. To pomeni, da država z davčnimi predpisi pokriva le en segment poročanja, ki ima tudi povsem specifičen namen – poročanje državi za davčne namene. Država posebej predpisuje poročanje za informativne oziroma statistične namene. Predpisala je tudi, kako se poroča lastnikom in drugim zainteresiranim osebam tako, da je predpisala minimalni obseg razkritij, ki ga mora pripraviti posamezna gospodarska družba.

Pri poročanju lastnikom država predpisuje določeno obliko nadzora nad vsebino poročanja, ki naj bi zagotovil, da so podatki v letnem poročilu zanesljivi. Nadzora za te potrebe pa ne opravlja država sama. Nadzor tudi ni predpisan vsepovprek za vse gospodarske družbe, ampak je predpisan le za gospodarske družbe, ki dosegajo predpisano velikost ter, ob določenih pogojih, za medsebojno povezane družbe (predvsem kapitalsko) in za družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzi ne glede na velikost. Ta nadzor se opravi tako, da morajo te družbe zagotoviti, da njihova letna poročila pregleda revizijska družba ali revizor posameznik. Po opravljenem revidiranju revizor, ki dela za revizijsko družbo ali pa je revizor posameznik, izda revizijsko poročilo. V poročilu revizor navede, ali so računovodski izkazi s pojasnili kot del letnega poročila ustrezni ali pa pove, kakšne pomanjkljivosti imajo. V zvezi s poslovnim poročilom, ki je drugi sestavni del letnega poročila, pa revizor poroča o skladnosti oziroma neskladnosti z revidiranimi računovodskimi izkazi. Revizorjevo poročilo gospodarska družba vključi v svoje letno poročilo. Takšno revidirano poročilo je namenjeno lastnikom in tudi javnosti. Revidiranje računovodskih izkazov je del revidiranja v širšem smislu. Revidiranje v širšem smislu je podajanje mnenja glede skladnosti uradnih trditvev o gospodarskem delovanju z uveljavljenimi sodili in poročanje o tem. Revidiranje računovodskih izkazov pa je omejeno samo na uradne trditve v računovodskih izkazih. Revizor bi svoje mnenje o letnem poročilu gospodarske družbe lahko podal tako, da bi spremljal vse, kar se v družbi dogaja in na koncu pripelje do letnega poročila. Takšen vseobsežen nadzor verjetno ni smiseln. Lahko predpostavimo, da je povprečno skrben lastnik želel poslovanje gospodarske družbe postaviti tako, da je nadzor vključen v poslovanje in mu dodaten nadzor ni potreben. Takšno stanje si lahko zamislimo v primeru, ko je lastnik družbe en sam, hkrati pa je tudi poslovodja takšne družbe, obseg poslovanja pa je takšen, da ga z lahkoto obvladuje. Razmere so seveda povsem drugačne v veliki delniški družbi z razpršenim lastništvom. Na eni strani množica lastnikov in na drugi strani poslovodstvo in med njima še nadzorni organi družbe. Država (zakonodajalec) je predpisala, da je potrebno preveriti tisto, kar o poslovanju družbe, ki jo vodi, pravi njeno poslovodstvo, in sicer za potrebe lastnikov in tudi vseh drugih možnih zainteresiranih uporabnikov letnih poročil, med katere sodijo tudi tisti, s katerimi gospodarske družbe stopajo v stike.

Revizor skuša ugotoviti, ali je tisto, kar poslovodstvo v letnem poročilu trdi o poslovanju gospodarske družbe, skladno s splošno sprejetimi računovodskimi načeli. Če rečemo, da

obstaja potreba po določenem nivoju nadziranja, se je torej smiselno vprašati, kako podrobno naj bo takšno nadziranje. Revidiranje pri nas nima prav dolge tradicije, je pa ta tradicija v starejših tržnih gospodarstvih precej daljša. Potrebe so povzročile oblikovanje standardov ravnanja revizorjev na nivoju posameznih držav ali pa skupin držav, potrebe po poenotenju pa so vodile tudi k oblikovanju mednarodnih standardov revidiranja. To naj bi pripeljalo k temu, da bi določena vrsta poročila, ki ga izda revizor, vsakem primeru pomenila približno enako zagotovilo o računovodskih izkazih, o katerih revizor poroča. To naj bi bilo doseženo s tem, da standardi predpisujejo, kakšno naj bo ravnanje revizorja oziroma kakšne postopke naj opravi. Predpostavlja se, da ni smotrno, da revizor pregleduje vse, kar je vodilo do navedb v letnem poročilu. Revizor se mora torej na podlagi standardov revidiranja odločiti, kaj v poslovanju gospodarske družbe je tako pomembno, da bo preveril. Pri svojem delu bo revizor prišel do določenih ugotovitev, ki so lahko pomembne ali pa tudi ne. Če bo revizor v svojem poročilu zapisal, da je letno poročilo gospodarske družbe takšno, kot mora biti, bo to zapisal z vidika uporabnika letnega poročila. Vprašanje pa je, ali je revizorjeva presoja o tem, kaj je pomembno, enaka presoji uporabnika poročila. Ker so revizorji ljudje kot vsi drugi, ima vsak posamezen revizor svoje mnenje o tem, kaj je za uporabnika njegovega poročila pomembno. Standardi, ki opredeljujejo njegovo delo, naj bi razrešili to dilemo in povzročili, da bi vsak revizor v podobnih okoliščinah ravnal približno enako in posledično o določenem letnem poročilu izdal enako mnenje, kot bi ga izdal kateri koli drug revizor. In v tej magistrski nalogi se bom ukvarjal predvsem z revizijsko pomembnostjo.

1.1 PREDMET RAZISKAVE

Revizor pri svojem delu upošteva revizijsko pomembnost in njeno povezavo z revizijskim tveganjem. Revizijo načrtuje tako, da bi zagotovil razumno zagotovilo, da so računovodski izkazi brez materialno napačnih navedb in da podajajo pošten pogled. To vključuje profesionalno presojo tako zneska in narave napačne navedbe. Revizor mora upoštevati pomembnost, ker ne more jamčiti natančnosti računovodskih izkazov (Taylor, Glezen, 1996, str. 234). Pomembnost se upošteva tako na ravni celotnega računovodskega izkaza, kot na ravni posameznih saldov na kontih, vrstah poslov in razkritij. Načini razporejanja pomembnosti na salde posameznih kontov so zelo različni (Taylor, Glezen, 1996, str. 232). Revizor mora upoštevati tudi možne napačne navedbe razmeroma majhnih zneskov, ki utegnejo kot celota pomembno vplivati na računovodske izkaze (O'Reilly, 1990, str. 175). Revizor mora upoštevati pomembnost pri določanju vrste, časa in obsega revizijskih postopkov in vrednotenju posledic napačnih navedb. Najsplošnejša osnova, ki se uporablja za izračun pomembnosti, je dobiček pred obdavčitvijo, ki pa utegne v letih večjih nihanj voditi do nekonsistentnosti pri revizijskem delu, zato so bolj zanesljive osnove povprečni dobički iz preteklih let ali pa prihodki in sredstva revidiranja (Brekalo, 2004, str. 55). Odločitev o izbrani pomembnosti je stvar strokovne presoje revizorja, zato mora biti določena objektivno in s strokovno skrbnostjo. Razlogi za izbiro morajo biti ustrezno utemeljeni (Robertson, Davis, 1985, str. 202).

Osrednji del magistrskega dela namenjam proučevanju revizorjevega opredeljevanja pomembnosti v vseh fazah njegovega dela, to je v fazi načrtovanja revizije, v fazi notranjega kontroliranja, v fazi preizkušanja podatkov in fazi zaključka revidiranja, ko revizor izda svoje poročilo. Med potekom revidiranja revizor mogoče pride do novih spoznanj, zaradi česar prilagodi prvotno izbrano pomembnost (O'Reilly, 1990, str. 175 in 176). Predmet tega

magistrskega dela bodo kriteriji, na podlagi katerih revizor izbira osnove za določitev pomembnosti ter za določanje praga pomembnosti (znesek, nad katerim je vsota napačnih navedb pomembna). Proučiti in predstaviti nameravam pomen izbranega zneska pomembnosti na revizorjevo mnenje in posledično pomen za uporabnike revizorjevega poročila. Pri tem bom del pozornosti usmeril tudi na proučevanje kvalitativnih dejavnikov, ki vplivajo na pomembnost.

1.2 OPREDELITEV RAZISKAVE

1.2.1 NAMEN RAZISKAVE

Namen tega magistrskega dela je predstaviti revizijsko pomembnost, ki jo revizor uporablja pri svojem delu in mu pomaga določiti smernice glede količine dokazov, ki jih mora zbrati, prav tako pa mu pomaga odločiti se, ali so računovodski izkazi resnična in poštena slika dejanskega stanja ali pa to niso in ali je poslovno poročilo skladno z računovodskimi izkazi. Mnenje, ki ga o računovodskih izkazih poda revizor, in izjava revizorja glede skladnosti poslovnega poročila z računovodskimi izkazi predpostavljata, da je bila ob njunem oblikovanju upoštevana pomembnost. Z raziskavo o revizijski pomembnosti med revizijskimi družbami želim predstaviti ugotovitve o tem, kakšen je njihov pogled na revizijsko pomembnost oziroma kakšno je njihovo razumevanje pomembnosti in katerim osnovam dajejo prednost pri določanju revizijske pomembnosti. V ta namen nameravam proučiti predvsem strokovne podlage za določanje revizijske pomembnosti. Določitev revizijske pomembnosti je strokovna obveza za revizorja in predstavlja podlago za sprejemanje ustreznih odločitev v postopku revidiranja. Zato je nujno, da revizor razume pomen revizijske pomembnosti.

1.2.2 CILJ RAZISKAVE

Cilj magistrskega dela je teoretično proučiti revizijsko pomembnosti in med revizijskimi družbami raziskati, kako obvladujejo revizijsko pomembnost, to je, kako jo določajo in kako vpliva na njihovo delo. Poleg tega bom poskušal ugotoviti in primerjati teoretična spoznanja o revizijski pomembnosti pri revidiranju računovodskih izkazov s tistimi spoznanji, s katerimi se soočajo revizorji pri svojem delu. Ker tudi sam delam kot revizor, pričakujem, da mi bodo ugotovitve in spoznanja, do katerih bom prišel med izdelavo magistrske naloge, pomagala pri vsakodnevem delu in da mi bodo izkušnje revidiranja tudi pomagale pri izdelavi magistrskega dela. Skušal bom ugotoviti, od česa je revizijska pomembnost odvisna in na kaj vpliva.

S svojim delom želim prispevati k boljšemu razumevanju in k ustreznemu obravnavanju revizijske pomembnosti ter poudariti vlogo revizijske pomembnosti v postopku revidiranja.

1.3 OMEJITVE RAZISKAVE

Kot izhaja že iz naslova magistrskega dela, je problematika proučevanja usmerjena na proučevanje pomembnosti v postopku revidiranja računovodskih izkazov slovenskih gospodarskih družb.

Raziskava torej ni usmerjena na druge pravne osebe, ki niso gospodarske družbe. Prav tako ni usmerjena na področje določanja pomembnosti za potrebe revizij, ki niso revidiranje računovodskih izkazov (na primer revidiranje poslovanja).

1.4 TEMELJNE HIPOTEZE RAZISKAVE

Temeljne hipoteze tega dela so:

- napačne navedbe v računovodskih izkazih ali opustitev navedb v računovodskih izkazih so pomembne, če lahko vplivajo na odločitve uporabnikov računovodskih izkazov,
- ocena, kaj je pomembno, je stvar strokovne presoje,
- revizor potrebuje smernice za določanje pomembnosti,
- pomembne so lahko posamične navedbe kot celota, čeprav je vsaka posamična napačna navedba sama zase nepomembna,
- napačne navedbe ali opustitve so lahko pomembne zaradi zneska ali pa zaradi vsebinskih razlogov,
- pomembnost vpliva na obseg, časovni okvir in vrsto revizijskih postopkov, tako pri preizkušanju delovanja notranjih kontrol, kot pri preizkušanju podatkov,
- ocena pomembnosti se lahko skozi različne faze revidiranja spreminja,
- v fazi zaključevanja revizije mora revizor ovrednotiti rezultate revizije in jih primerjati s končno oceno pomembnosti, tako z vrednostnega kot vsebinskega vidika.

1.5 METODE DELA

Pri raziskovanju izhajam iz podrobne proučitve domače in tuje literature, predvsem s področja revizije, zakonskih predpisov s proučevanega področja, revizijskih standardov in drugih pravil revidiranja ter analiziranja izsledkov raziskave (anketnega vprašalnika). Pri izdelavi magistrskega dela bom uporabil teoretična znanja, pridobljena na podiplomskem študiju na Ekonomski fakulteti, ter praktična znanja, pridobljena pri delu v revizijski družbi.

Pri svojem delu bom uporabil več metod dela, in sicer:

- metodo deskripcije, za podroben in objektivni opis osrednjega predmeta proučevanja, to je revizijske pomembnosti,
- deduktivno metodo, na osnovi katere bom iz splošnih značilnosti revidiranja izpeljal revizijsko pomembnost,
- metodo analiziranja, s katero bom podrobneje proučil teoretične osnove obravnavane problematike,
- metodo primerjave, na osnovi katere bom teoretična spoznanja primerjal z izsledki ankete med revizijskimi družbami in s svojimi praktičnimi izkušnjami, ki sem jih pridobil pri delu na področju revizije in
- metodo sinteze, na osnovi katere bom povezal revizijsko pomembnost z obsegom preizkušanja notranjih kontrol in preizkušanja podatkov ter vplivom na revizijsko mnenje.

1.6 PREDSTAVITEV VSEBINE POGLAVIJ

Magistrsko delo sem razdelil na več delov, s pomočjo katerih skušam po logičnem zaporedju doseči cilj proučevanja. Začetna poglavja so namenjena boljšemu razumevanju določenih teoretičnih spoznanj, ki so podlaga za nadaljnje proučevanje v tem magistrskem delu. Prvi – uvodni del magistrskega dela govori o opredelitvi problema in izhodišč proučevanja, ciljih in namenu proučevanja. V drugem poglavju magistrskega dela z naslovom Temeljne značilnosti revidiranja bom opredelil glavne značilnosti revidiranja, s poudarkom na procesu revidiranja računovodskih izkazov, in prikazal odnose med revizijskim tveganjem, revizijsko pomembnostjo in obsegom revizijskih postopkov. V tretjem poglavju z naslovom Pomembnost pri revidiranju bom podal opredelitev pomembnosti in obravnaval različne poglede na pomembnost. Proučil bom pomen strokovne presoje na določanje pomembnosti in odnos med presojo pomembnosti z vidika uporabnika in z vidika revizorja. Podal bom tudi splošen pogled na stroške in koristi revizije z vidika obsega revizorjevega prizadevanja pri opravljanju revizije. Proučil bom smernice za določitev pomembnosti, ki so priporočene v strokovni literaturi in mednarodnih standardih revidiranja. Dodal bom tudi najbolj splošen pogled na pomembnost z vidika javnega sektorja. Na podatkih za gospodarske družbe v Sloveniji bom preveril ustreznost najpogosteje predlaganih osnov in stopenj za izračun pomembnosti. Ker je nemogoče navesti vse kakovostne dejavnike, ki lahko vplivajo na pomembnost, bom navedel le tiste, ki jih mednarodni standardi revidiranja navajajo kot možne dejavnike za nastanek napačnih navedb. Sledi opis postopkov, ki jih opravi revizor, ko določi prag pomembnosti in sprejemljivo napako. Opisal bom tudi, kako lahko razporejamo pomembnost na posamezne konte oziroma skupine poslov. Nato bom proučil pomen pomembnosti pri preizkušanju kontrol in pomen pomembnosti pri preizkušanju podatkov in vpliv pomembnosti oziroma sprejemljive napake na vzorčenje. Opisal bom postopek ugotavljanja celote nepopravljenih napačnih navedb in vpliv pomembnosti na vrednotenje revizijskih dokazov, to je na izraženo revizorjevo mnenje o računovodskih izkazih. Posebej bom obravnaval razmerje med pomembnostjo in razkritji v računovodskih izkazih in med pomembnostjo in poslovnim poročilom. V okviru tega bom posebej proučil pričakovanja uporabnikov revizorjevega poročila (za nekatere primere) in predlog o razkrivanju revizijske pomembnosti v revizorjevem poročilu. V četrtem poglavju bom podal analizo raziskave, ki je bila izvedena z anketnim vprašalnikom med revizijskimi družbami, vpisanimi v register pri Slovenskem inštitutu za revizijo, o revizijski pomembnosti pri revidiranju letnih poročil. Nato bom podal tudi povzetek analize in ga povezal z ugotovitvami iz prejšnjih poglavij. Na koncu sledijo zaključne misli.

2 TEMELJNE ZNAČILNOSTI REVIDIRANJA

2.1 REVIDIRANJE KOT OBLIKA NADZIRANJA

Vsako podjetje, kot poslovni sistem, lahko razdelimo na izvajalni, informacijski in upravljani podsistem. Nadziranje na splošno pomeni **presojanje pravilnosti delovanja** in tudi odstranjevanje nepravilnosti. To pa lahko storimo, če imamo merilo, na podlagi katerega bomo izvedli presojo, ali je tisto, kar je, takšno, kot bi moralo biti. Nadziranje je sestavni del

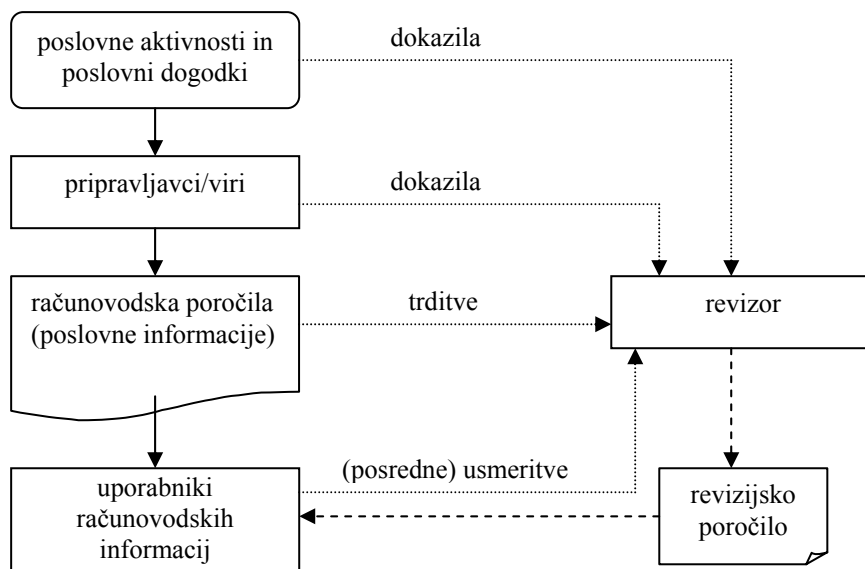
vseh treh podsistemov: je sestavina vsake temeljne poslovne funkcije v izvajalnem podsistemu, predvsem kot računovodsko nadziranje je sestavina informacijskega podsistema, prav tako pa je nadziranje sestavina upravljalnega podsistema, ki zagotavlja izvajanje stališč tistih, ki odločajo. Namen nadziranja je preprečevanje in odpravljanje napak. Na splošno razlikujemo več vrst nadzora:

- kontroliranje, kot stalno (sprotno) obliko nadzora, ki ga opravljajo v nadzirano delovanje vključeni strokovni organi, ima predvsem preprečevalni namen,
- inšpiciranje, kot občasno (naknadno) obliko nadzora, ki ga praviloma opravljajo zunanji strokovni organi in ima popravljalni namen,
- revidiranje, kot občasno (naknadno) obliko nadzora, ki ga opravljajo zunanji organi, ki temelji na materialnem ali miselnem obnavljanju nadziranega poslovnega procesa in ima popravljalni namen.

Nas zanima predvsem nadziranje kot informacijska funkcija. To nadziranje je presojanje pravilnosti prikazovanja poslovnih procesov ter stanj v podatkih in pravilnost njihovega preoblikovanja v informacije ter odpravljanje pri tem ugotovljenih nepravilnosti (Turk, 1984, str. 48). Revidiranje je neodvisno preiskovanje računovodskih informacij podjetja, ne glede nato, ali je usmerjeno v doseganje dobička ali ne, in ne glede na njegovo velikost ali pravno obliko, kadar je cilj takšnega preiskovanja podati sodbo o računovodskih informacijah. O svojih opažanjih in mnenjih morajo revizorji poročati predvsem lastnikom, pa tudi drugim uporabnikom računovodskih izkazov; od teh so udeleženci kapitalskih trgov oziroma javnost med najpomembnejšimi (Odar, 2004, str. 1).

Uporabnike računovodskih informacij zanima tako vsebina kot tudi kvaliteta poslovnih dogodkov in poslovnih aktivnosti. Revizija pomaga uporabnikom računovodskih informacij presoјati kvaliteto računovodskih informacij. Vlogo revizije v procesu posredovanja računovodskih informacij lahko ponazorimo s sliko 1.

Slika 1: Vloga revizije v procesu posredovanja računovodskih informacij

Vir: Hermanson et. al, 1976, str. 5

Poznamo več vrst revidiranja glede na predmet in namen revidiranja:

1. Najbolj poznana vrsta revidiranja je **revidiranje računovodskih izkazov**, ko se presoja računovodske informacije – računovodske izkaze, s katerimi se podjetja predstavljajo svojemu okolju. Revizor mora pri svojem delu priti do ugotovitve, ali so ti računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih pošteni predstavitev v skladu z računovodskimi standardi. Revizor mora pridobiti primerno zagotovilo o resničnem in poštenem prikazu računovodskih izkazov, kar pa ne pomeni absolutne točnosti računovodskih izkazov. Takšno primerno zagotovilo temelji na podmeni, da je revizor delo opravil tako, da se je prepričal, da računovodski izkazi ne vsebujejo **pomembno napačnih navedb**.
2. **Revidiranje skladnosti s predpisi**, ko se presoja, ali so računovodske informacije skladne s predpisi ali drugimi pravili.
3. **Revidiranje poslovanja**, ko se presoja smotrnost, uspešnost in učinkovitost poslovanja.

Revidiranje lahko, glede na značilnosti revizorja, razdelimo na:

1. zunanje, to je tako imenovano komercialno revidiranje, ki ga opravljajo revizijske družbe in samostojni revizorji, in pa državno revidiranje, ki ga opravljajo na državne organe vezani revizorji in
2. notranje revidiranje, ki ga opravljajo organi, vezani na organizacijo, kjer revidiranje poteka.

Poročilo zunanjega revizorja je namenjeno predvsem lastnikom in zunanjim uporabnikom (ter tudi poslovodstvu revidiranca), izsledki notranje revizije pa so namenjeni predvsem poslovodstvu revidiranca. Temeljni namen notranjega revidiranja je presoditi ukrepe za varstvo sredstev ter dobro gospodarjenje s sredstvi in poslovnim izidom, poiskati nesmotrnosti in nepravilnosti pri tamkajšnjem delovanju, ki se kažejo pri delu, sredstvih in poslovnem izidu, tudi možnosti za osebno okoriščenje, ter oblikovati predloge za njihovo odstranjevanje (Turk et al., 1994, str. 27). Notranje revidiranje je praviloma revidiranje poslovanja in bolj redko revidiranje računovodskih izkazov. Ko bom v tej nalogi govoril o revidiranju, bom mislil na zunanje revidiranje računovodskih izkazov, ki ga opravljajo revizijske družbe in samostojni revizorji na podlagi določb Zakona o gospodarskih družbah in Zakona o revidiranju, in v povezavi s tem bo tekla beseda predvsem o pomembnosti.

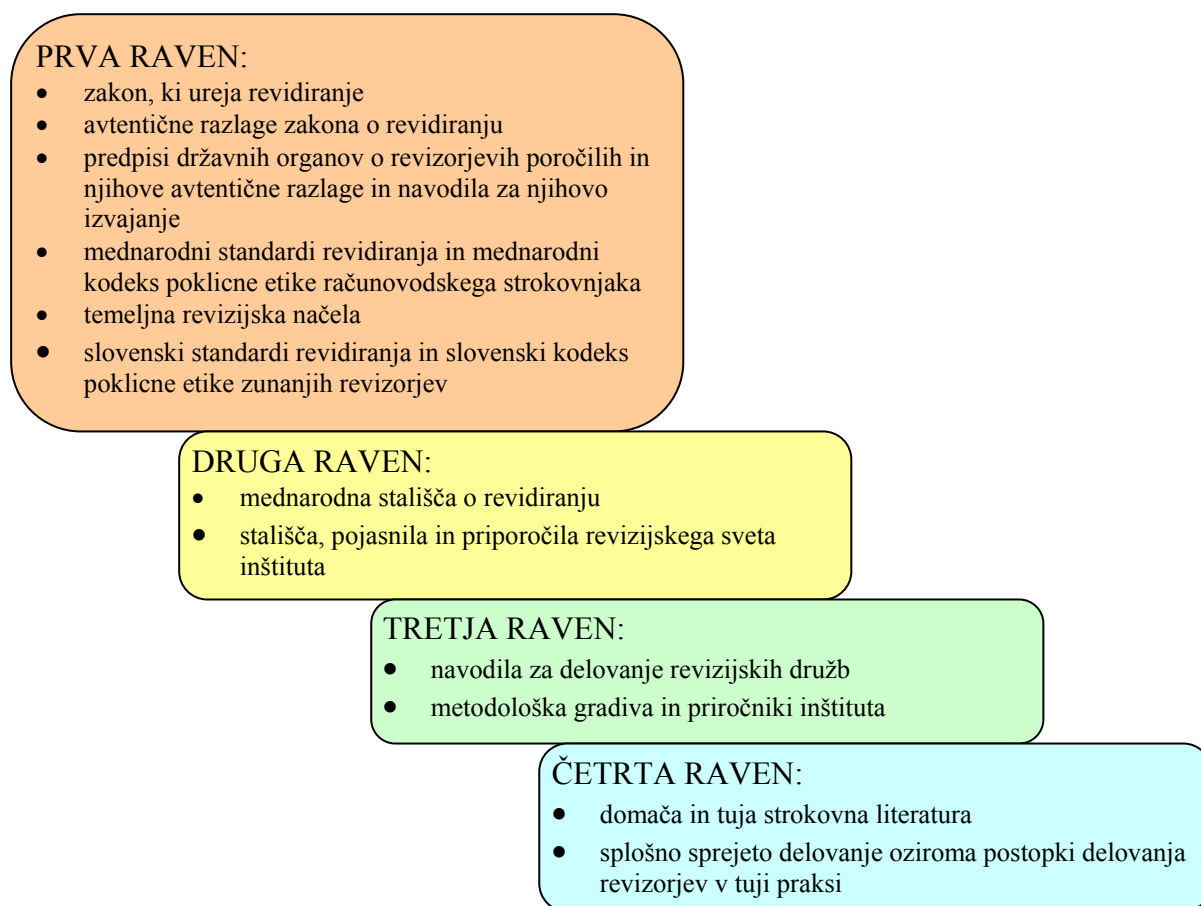
2.2 PRAVILA IN PROCES REVIDIRANJA RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

Temeljni predpis, ki pri nas ureja področje revidiranja, je Zakon o revidiranju. Zakon določa, da revidiranje poteka na način, kot ga določa zakon, ter v skladu s temeljnimi revizijskimi načeli in drugimi pravili revidiranja, ki jih sprejme Slovenski inštitut za revizijo, ter v skladu z Mednarodnimi standardi revidiranja in mednarodnimi stališči o revidiranju in drugimi zakoni, ki urejajo revidiranje posameznih pravnih oseb, oziroma druge oblike revizije in predpisi, izdani na njihovi podlagi.

V zvezi s predpisi, ki urejajo področje revidiranja, je Slovenski inštitut za revizijo sprejel Hierarhijo pravil revidiranja zaradi določitve pravil revidiranja in prioritete posameznih pravil revidiranja. S pravili so določene ravni pravil revidiranja, ki predstavljajo hkrati tudi prioriteto njihove uporabe. Tako so pravila razdeljena na 4 ravni in so razvidna iz slike 2.

V nadaljevanju so na kratko povzeta (na sliki 3 in 4) tudi Temeljna revizijska načela in Kodeks poklicne etike revizorjev, ki jih podrobneje ne bom razlagal, ker za namen te naloge zadošča splošen vpogled v načela in kodeks. Temeljna revizijska načela so splošno priznana pravila delovanja revizijske stroke in služijo revizorjem in revizijskim družbam kot vodilo glede njihove usposobljenosti, izvajanja revizije in poročanja. Namen načel je zagotoviti ustrezno kakovost revizijskih storitev. Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev služi kot vodilo pri opravljanju poklicnih dolžnosti ter določa prvine etičnega in poklicnega obnašanja v stroki in v javnosti.

Slika 2: Ravni pravil revidiranja

Vir: Hierarhija pravil revidiranja, 2002

Pred sprejetjem revizijskega posla naročnik in revizor običajno skleneta listino o nameri za sklenitev revizijskega posla in nato tudi pogodbo. Standardno obliko listine o nameri in pogodbe je določil Slovenski inštitut za revizijo v Navodilih za delovanje revizijskih družb. V nadaljevanju bom na kratko opisno prikazal proces revidiranja, s po mojem mnenju pomembnimi poudarki. Nato bom proces revidiranja še grafično ponazoril v zgoščeni obliki (glej sliko 5).

Podpisu pogodbe sledi **načrtovanje revizije**, ki bo zagotovilo, da bo revizija pravočasno in korektno izvedena. V tej fazi je potrebno:

- opraviti pregled poslovanja naročnika oziroma spoznati naročnika, kar obsega:
 - razumevanje njegovega poslovanja,

- izvajanje predhodnih analitičnih postopkov,
- pregled naročnikovih računovodskih postopkov,
- izdelavo začetne ocene pomembnosti,
- dokumentiranje opravljenega dela;
- oceniti tveganja pri odkrivanju, kar pomeni, da je potrebno:
 - oceniti tveganje pri delovanju,
 - oceniti tveganje pri kontroliranju,
 - določiti revizijsko tveganje (sprejemljivo tveganje pri postavljanju trditev),
 - ugotovitve povezati s postavkami v računovodskih izkazih ali pa skupinami poslovnih dogodkov in seveda s cilji revizije in
 - dokumentirati svoje delo
 (to seveda niso ločeni postopki, ampak se prepletajo med seboj in vplivajo eden na drugega);
- izdelati celovit revizijski načrt (strategijo), ki opredeljuje pričakovani obseg in način izvajanja strategije, sestavni del strategije je *ocenjena pomembnost*;
- izdelati revizijski program, ki določa vrsto, časovni okvir in obseg revizijskih postopkov, *na izbor teh postopkov vpliva tudi izbrana pomembnost*.

Sedaj lahko revizor prične z izvajanjem glavnine **revizijskih postopkov**. V skladu z revizijskim programom se loti posameznih področij:

- *preizkušanje notranjih kontrol*
 - revizor se loti preizkušanja učinkovitosti delovanja notranjih kontrol, v ta namen pa mora spoznati:
 - okolje kontroliranja,
 - računovodski sistem,
 - kontrolne postopke;
 - temu sledi dokumentiranje notranjega kontroliranja (za področja, izbrana v revizijskem načrtu ali programu), kar lahko obsega:
 - izdelavo narisa pretoka dokumentacije in poteka postopkov z opisom ali pa samo izdelavo opisa postopkov za izbrana področja in
 - izpolnitev vprašalnikov;
 - na koncu revizor pripravi zaključke o učinkovitosti delovanja notranjih kontrol in poveže svoje ugotovitve z naslednjo fazo (po potrebi ustrezno prilagodi revizijski načrt in revizijski program);
 - revizor sproti dokumentira svoje delo in
 - seznaní poslovodstvo s svojimi ugotovitvami;
- *preizkušanje podatkov*
 - revizor izdelá načrt preverjanja podatkov na osnovi revizijskega programa in računovodskih izkazov;
 - izvedba preverjanja podatkov (kombinacija vseh ali nekaterih spodaj navedenih postopkov):
 - preveritev vseh podatkov,
 - izvedba najmanjšega obsega revizijskih postopkov (manj pomembne ali nepomembne postavke),
 - revizor se lahko se odloči, da sploh ne bo preverjal podatkov (nepomembne postavke),
 - izvedba vzorčenja, in sicer:
 - preveritev vseh ključnih postavk množice,

- izvedba vzorčenja na preostanku množice in
- posplošitev (projiciranje) ugotovitev iz vzorca na celotno množico;
- izvedba postopkov revidiranja računovodskih izkazov, ki mogoče niso zajeti z zgornjimi postopki (na primer izkaz finančnega izida, izkaz gibanja kapitala), in razkritij k računovodskim izkazom, če jih ni revidiral sproti,
- izvedba pregleda poslovnega poročila;
- revizor sproti obvešča revidiranca o svojih ugotovitvah, da se ta lahko opredeli do ugotovitev;
- če je primerno, revizor revidirancu predlaga popravek ugotovljenih napak ali pa poveča obseg preveritve podatkov oziroma opravi dodatne postopke, kar pomeni, da se vrne v eno izmed prejšnjih faz revizije;
- nato zbere ugotovitve iz vseh opravljenih revizijskih postopkov in ugotovi celoto ugotovljenih nepopravljenih napak;
- revizor sproti dokumentira svoje delo in
- izpolnjuje oziroma spremlja revizijski program (vprašalnike).

Sledi **zaključevanje revizije**, ki obsega:

- pregled opravljenega dela,
- pregled dogodkov po datumu bilance stanja in proučitev morebitnih vplivov na računovodske izkaze,
- ovrednotenje napačnih navedb,
- pogovor z naročnikom o ugotovitvah,
- izdelava poročila,
- izdelava pisma poslovodstvu o ugotovitvah revizije,
- analiza opravljenega dela in
- zaključek in arhiviranje revizijskega dosjeja.

Slika 3: Temeljna revizijska načela

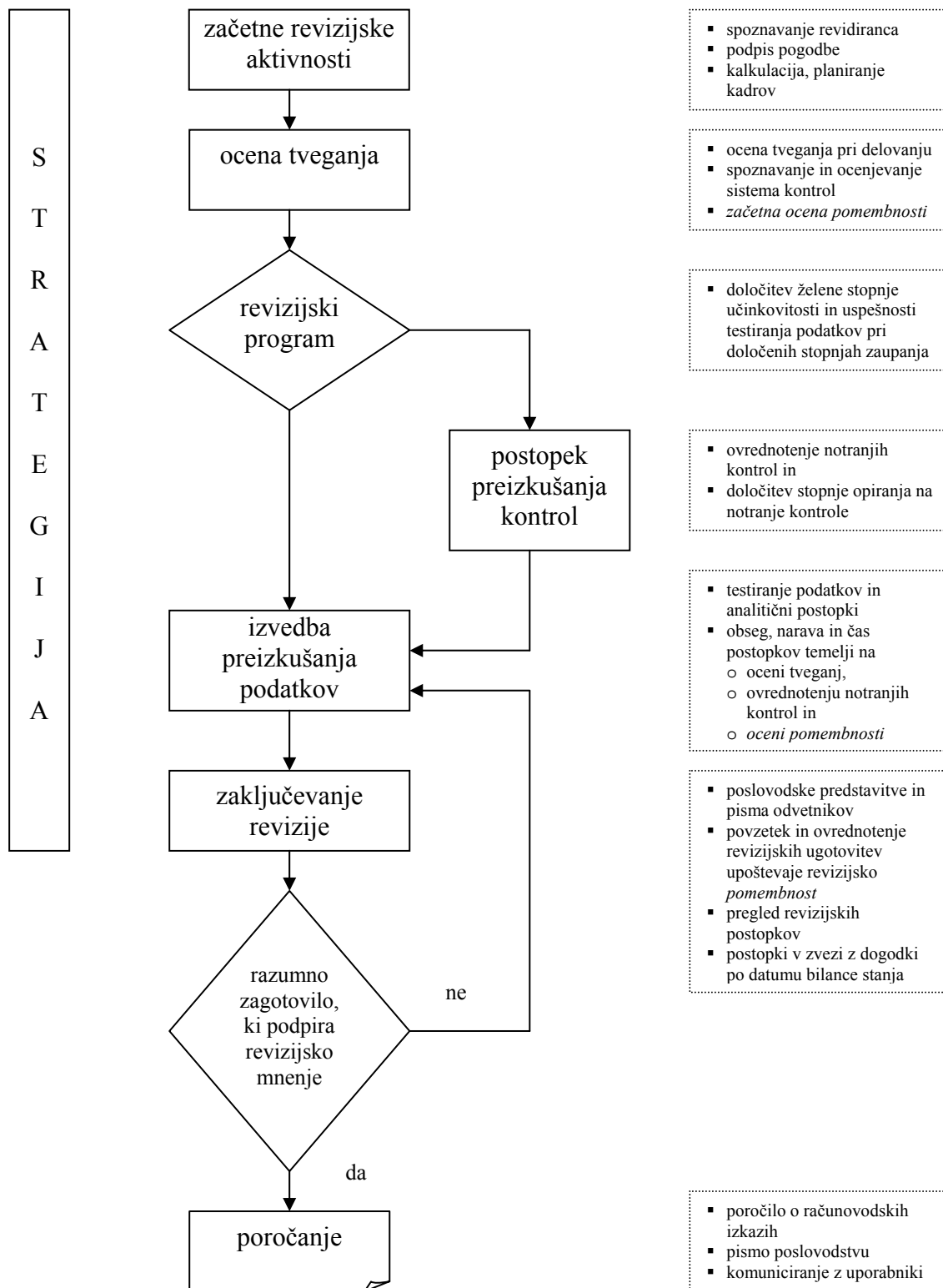
Vir: Temeljna revizijska načela, 1994

Slika 4: Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev

Vir: Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev, 1994

Slika 5: Proces revidiranja

Vir: O'Reilly, 1990, str. 148

2.3 REVIDIRANJE LETNIH POROČIL GOSPODARSKIH DRUŽB

Na tem mestu bomo govorili samo o tako imenovanem komercialnem revidiranju letnih poročil gospodarskih družb. Če smo bolj natančni, govorimo o revidiranju računovodskih izkazov s prilogami in pregledu poslovnega poročila. Revizor revidira temeljne računovodske izkaze: bilanco stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz finančnega izida in izkaz gibanja kapitala in prilogo k računovodskim izkazom, ki vsebuje pojasnila računovodskih izkazov. Temeljni računovodski izkazi, skupaj s pojasnili, tvorijo tako imenovano računovodsko poročilo. Poslovno poročilo se v smislu določil Zakona o gospodarskih družbah in v smislu mednarodnih računovodskih izkazov ne revidira, ampak se samo pregleda. Računovodsko poročilo skupaj s poslovnim poročilom pa sestavlja letno poročilo. Revizor v svojem poročilu daje svoje mnenje le na računovodsko poročilo, o poslovnem poročilu pa samo poroča (o skladnosti oziroma neskladnosti z računovodskimi izkazi). Zgradba letnega poročila je razvidna iz slike 6.

Slika 6: Sestavine letnega poročila gospodarske družbe

Vir: Zakon o gospodarskih družbah, 2001

2.3.1 ZAKONSKA OBVEZNOST REVIDIRANJA LETNIH POROČIL

Zakon o gospodarskih družbah predpisuje obvezno revidiranje letnih računovodskih izkazov za :

- velike in srednje družbe
- povezane družbe in
- družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzi.

Kriteriji iz Zakona o gospodarskih družbah za razvrstitev gospodarskih družb po velikosti so navedeni v nadaljevanju na sliki 7.

Slika 7: Razvrstitev gospodarskih družb po velikosti

Vir: Bohinc et. al, 2002

V vsakem primeru se štejejo za velike družbe: banke, zavarovalnice in tiste družbe, ki morajo izdelati konsolidirane računovodske izkaze. Da družba postane srednja družba, mora preseči dva kriterija za majhno družbo, da postane velika, pa dva kriterija za srednjo družbo. V smislu določil Zakona o gospodarskih družbah se za povezane družbe štejejo pravno samostojne družbe, ki so v medsebojnem razmerju, tako:

- da ima ena družba v drugi večinski delež (družba v večinski lasti in družba z večinskim deležem);
- da je ena družba odvisna od druge (odvisna in obvladujoča družba);
- da so koncernske družbe;
- da sta dve družbi vzajemno kapitalsko udeleženi;

- da so povezane s podjetniškimi pogodbami.

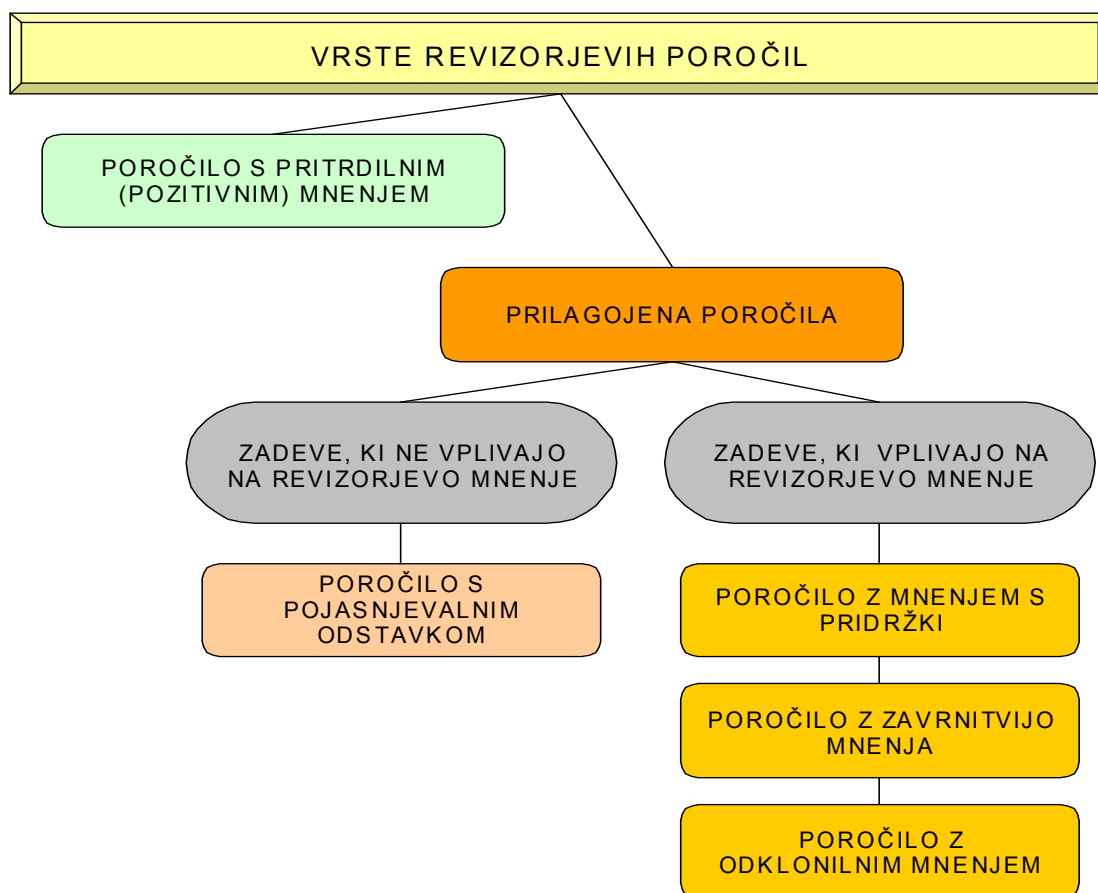
2.3.2 REVIZORJEVO POROČILO

Končni rezultat revizorjevega dela je revizorjevo poročilo. Vsebina poročila o revidiranju je predpisana z Zakonom o revidiranju, ki določa, da mora poročilo o revidiranju obsegati (24. člen):

1. pojasnilo o obsegu revidiranja, v katerem se navedejo računovodski izkazi, ki so bili predmet preizkušanja, in prikažejo uporabljeni revizijski standardi oziroma navedejo razlogi, zakaj ti standardi niso bili uporabljeni,
2. pojasnilo o podlagi, na kateri so sestavljeni računovodski izkazi in
3. mnenje pooblaščenega revizorja o tem, ali računovodski izkazi prikazujejo resnično finančno stanje in poslovni izid ter spremembe v finančnem položaju pravne osebe.

Zgled revizorjevega poročila je podan v Stališču 1 Slovenskega inštituta za revizijo – Revizorjev pogled in poročanje o letnem poročilu. Zakon o revidiranju tudi določa, kakšno mora biti mnenje pooblaščenega revizorja (25. člen). Vsebina zakonskih določb se pokriva z določbami mednarodnih standardov revidiranja, po katerih so povzete vrste poročil v sliki 8.

Slika 8: Vrste revizorjevih poročil

Vir: Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004, str. 523–525

2.4 REVIZIJSKO TVEGANJE IN POMEMBNOST

Revizijsko tveganje in pomembnost se v strokovni literaturi pogosto pojavljata skupaj v paru, ko se obravnava revizijski načrt (strategija). Oba namreč vplivata na načrtovanje vrste, obsega in časovnega okvira revizijskih postopkov, predvsem preizkušanja podatkov.

Seveda je za revizorja največje tveganje, da ne bi izrazil prilagojenega mnenja o računovodskih izkazih, če so navedbe v računovodskih izkazih pomembno napačne. Po definiciji Mednarodnega revizijskega standarda 400 Ocenjevanje tveganja in notranje kontroliranje (standard se bo v prihodnosti spremenil) je revizijsko tveganje (RT) opredeljeno takole: Revizijsko tveganje je tveganje, da bo revizor dal neustrezno revizijsko mnenje, če so navedbe v računovodskih izkazih pomembno napačne (Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004, str. 358). Po standardu so njegove sestavine: tveganje pri delovanju (TD), tveganje pri kontroliranju (TK) in tveganje pri odkrivanju (TO). Tveganje pri delovanju (vgrajeni rizik) je tveganje, da bi pri delovanju revidiranca prišlo do napak. To tveganje revizor presoja na stopnji načrtovanja revizije. Tveganje pri kontroliranju je tveganje, da notranje kontrole ne bodo pravočasno preprečile ali odkrile in popravile napačne navedbe, ki se utegne pojaviti. To tveganje presoja revizor pri načrtovanju revizije in s preverjanjem delovanja notranjih kontrol. Tveganje pri odkrivanju je tveganje, da revizor s svojimi postopki preizkušanja podatkov ne bo odkril napačnih navedb, ki jih notranje kontrole niso odkrile.

Tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju se izvajata v okviru poslovanja družbe in nista odvisni od revidiranja računovodskih izkazov. Revizor mora v postopku revidiranja obe tveganji oceniti, da lahko ugotovi, kakšna je sprejemljiva raven tveganja pri odkrivanju. Stopnji tveganja pri delovanju in kontroliranju sta v obratnem sorazmerju s stopnjo tveganja pri odkrivanju. Mednarodni standard revidiranja 400 odnose prikazuje v posebni matriki, kjer na podlagi ocenjenega tveganja pri kontroliranju in delovanju razberemo, kakšno je dopustno tveganje pri delovanju, kar naj bi odražalo obratno sorazmerje med tveganjem pri odkrivanju in kombiniranim tveganjem pri delovanju in pri kontroliranju (na primer visoka stopnja tveganja pri kontroliranju in visoka stopnja tveganja pri delovanju dajeta dopustno nizko stopnjo tveganja pri odkrivanju).

Največkrat se v literaturi navaja naslednji splošni model revizijskega tveganja (Taylor, Glezen, 1996 str. 240):

$$RT = TD \times TK \times TO.$$

Raziskovalna študija kanadskih strokovnjakov (Extent of Auditing Testing, 1986, str. 97– 99) pa predlaga naslednji model:

$$RT = \frac{TD \times TK \times TAP \times TO}{(1 - TD) + (TD \times TK \times TAP \times TO)}$$

V model je vpeljana dodatno tveganje, in sicer tveganje, da analitični postopki in druga testiranja podatkov ne bodo odkrila napake (TAP). Enačba je spremenjena tudi zato, ker naj bi bila osnovna enačba revizijskega tveganja netočna. Ko revizor opravi vse postopke in ne

najde nobene napake, je to morebiti zato, ker jih ni; vgrajena verjetnost, da jih ni, pa je enaka $(1-TD)$ in zato prvotni izračun revizijskega tveganja RT_0 popravi tako, da je:

$$RT = RT_0 / (RT_0 + (1-TD)).$$

Tudi v reviji Revizor najdemo različna mnenja glede uporabe splošnega modela revizijskega tveganja, ker daje ob ciljnih stopnjah revizijskega tveganja pri nizkih stopnjah tveganja pri delovanju in tveganja pri kontroliranju nesmiselne rezultate (izračunano tveganje pri odkrivanju je večje od 1 oziroma 100 %). Predlagano je, da se (Lah, 1999, str. 15):

- model revizijskega tveganja uporablja samo kot pripoved in definicijo: $RT = f(TD, TK, TO)$,
- uporablja izboljšani obstoječi model: $RT = TD \times TK \times TO / (1 - TO)$,
- da se uporablja nov model: $RT = TD \times TK \times (1 - T_0) / T_0$, pri čemer je T_0 komplement k TO ($T_0 = 1 - TO$) ali
- pa, da se ne stori ničesar, kar bi pomenilo, da se dobro izvaja napačna stvar.

V odgovor na predlagane prilagoditve modela so bili podani naslednji zaključki (Horvat, Đukanović, 1999, str. 32):

- splošni model je pravilen z manjšo nedoslednostjo, ker je potrebno namesto enačbe uporabljati neenačbo $RT \leq 0,01 = RT_{max}$ oziroma $TD \times TK \times TO \leq 0,01 = RT_{max}$ (ob predpostavki, da naj bo v revidiranih izkazih največ 1 % napak),
- že majhna nihanja v TD in TK povzročijo velike spremembe v TO, kar pomeni, da je potrebno iskati način za čim natančnejše ocenjevanje,
- potrebno je opustiti pavšalno ocenjevanje in se osredotočiti na osnovne sestavine revizijskega tveganja in
- osnovne sestavine niso dovolj natančno razčlenjene, zato se njihova vsebina tolmači različno in nedosledno.

Revizor oceni tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju. Tveganja pri odkrivanju ne pozna, ima pa idejo, kakšno naj bi bilo skupno revizijsko tveganje (ciljna stopnja). Če izhajamo iz splošne opredelitve revizijskega tveganja, lahko tveganje pri odkrivanju pojasnimo kot:

$$TO = \frac{RT}{TD \times TK}.$$

Primer priporočenih stopenj revizijskega tveganja za preverjanje podatkov (Extent of Audit testing, str. 100–103, 1986):

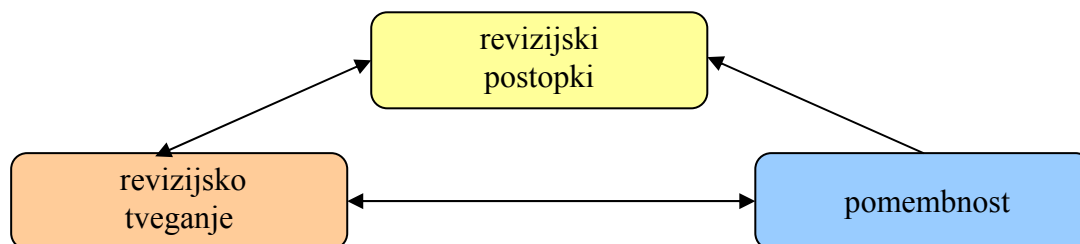
- za izpostavljene in občutljive revizijske situacije nizko tveganje 1 % (99 % zaupanje)
- za manj izpostavljene in manj občutljive revizijske situacije večje tvegaje 3 % (97 % zaupanje).

Za preverjanje notranjih kontrol pa so predlagane stopnje zaupanja v razponu od 70 % do 95 %.

Med pomembnostjo in ravni revizijskega tveganja je obratno sorazmerje, kar pomeni, da je pri višji ravni pomembnosti revizijsko tveganje manjše in obratno. Revizor upošteva obratno sorazmerje med pomembnostjo in revizijskim tveganjem pri določanju vrste, časa in obsega revizijskih postopkov (Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics

Pronouncements, 2004, str. 333). Če revizor na primer po načrtovanju posameznih revizijskih postopkov ugotovi, da je sprejemljiva raven pomembnosti nižja, potem se poveča revizijsko tveganje. To pri ostalih nespremenjenih pogojih pomeni, da lahko, če je mogoče, ocenjeno stopnjo tveganja pri kontroliranju zmanjša z dodatnim testiranjem kontrol ali pa mora spremeniti vrsto, časovni okvir in obseg preverjanja podatkov. Razmerja medsebojnega vplivanja med revizijskim tveganjem, pomembnostjo in revizijskimi postopki bi lahko ponazorili s sliko 9.

Slika 9: Odnosi med revizijskim tveganjem, pomembnostjo in revizijskimi postopki

Vir: Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004, str. 333

3 POMEMBNOST PRI REVIDIRANJU

3.1 RAZMIŠLJANJA O POMEMBNOSTI

3.1.1 NA SPLOŠNO O POMEMBNOSTI

V nalogi za označevanje predmeta raziskave uporabljam pojem pomembnost, angleško »materiality«. V uporabi so še drugi izrazi, kot na primer materialnost ali pa bistvenost. Mednarodni standard revidiranja številka 320 z naslovom Pomembnost pri reviziji opredeli pomembnost takole (standard povzema definicijo po Okvirnih navodilih za pripravljanje in predstavljanje računovodskih izkazov Sveta za mednarodne računovodske standarde): Informacije so pomembne takrat, ko lahko njihova opustitev ali napačna navedba vpliva na poslovne odločitve uporabnikov, zasnovane na računovodskih izkazih. Pomembnost je odvisna od velikosti posamezne postavke ali napake, ocenjene v posameznih okoliščinah, njene opustitve ali napačne navedbe. Tako je pomembnost prag ali razmejitvena točka, in ne predvsem kakovostna značilnost, ki jo morajo imeti informacije, če naj bodo koristne (Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004, str. 332). Zadnji slovenski prevod Mednarodnega standarda revidiranja 320 iz leta 2001 uporablja v poimenovanju standarda izraz bistvenost, za razliko od prevoda iz leta 1997, ki je uporabljal izraz pomembnost. Kot bom pojasnil v poglavju 3.2.1, sem se v tej nalogi odločil uporabljati izraz pomembnost.

Da revizor izrazi svoje mnenje o računovodskih izkazih, mora oceniti, kaj je pomembno. Ocena, kaj je pomembno, pa je stvar strokovne presoje (Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004, str. 332). Revizor v imenu uporabnikov revizijskega poročila določi sprejemljivo raven pomembnosti in na podlagi tega izmeri –

ugotovi, kateri podatki in razkritja so ustrezni, kateri so pomanjkljivi, kateri niso ustrezni in kateri so takšni, da o njih ne more podati mnenja.

Avstralski revizijski standard Pomembnost in revizijske uskladitve obravnava pomembnost v razmerju do informacij in pravi, da imajo informacije, ki če so izpuščene, napačne ali niso razkrite, možnost, da neugodno vplivajo na odločitve uporabnikov računovodskih izkazov o razporejanju redkih virov ali pa lahko vplivajo na neupravičeno podeljevanje razrešnice poslovodstvu ali nadzornemu organu družbe (Materiality and Audit Adjustments, 2001).

Angleški revizijski standard Pomembnost in revizija pravi, da je pomembnost odraz relativne važnosti ali pomena določene zadeve v odnosu do računovodskih izkazov kot celote. Zadeva je pomembna, če njena opustitev vpliva na odločitve uporabnikov revizijskega poročila, napačna navedba je prav tako pomembna, če ima podoben vpliv. Pomembnost je treba obravnavati v kontekstu vsake posamezne primarne postavke računovodskih izkazov ali pa v kontekstu v postavko vključenih sestavnih delov. Pomembnosti se ne da matematično definirati, ker ima tako kvalitativne kot kvantitativne vidike (Materiality and the Audit, 1995).

Revizor pri presoji pomembnosti upošteva pomen napačnih navedb, okoliščine, v katerih so napačne navedbe nastale, tudi stroške odprave napačnih navedb in nedvoumnost računovodskih standardov glede konkretne napačne navedbe (Securities and Exchange Commission Staff Accounting Bulletin No. 99, 1999).

Pomembna pa se mi zdi tudi naslednja misel glede pomembnosti, da lahko nepomembne zadeve zapletejo in zameglijo proces revidiranja računovodskih izkazov, tako da je negospodaren in odvrača pozornost uporabnikov računovodskih izkazov stran od pomembnih zadev (O'Reilly, 1990, str. 173).

V literaturi se pojavljajo tako težnje po smernicah za določanje osnov in odstotkov kot tudi povsem nasprotujoča stališča, ki zavračajo določanje pomembnosti na podlagi enačb. Po tem stališču lahko pomembnost določi le tisti, ki pozna vsa dejstva. Menijo, da noben splošni standard ne more zajeti vsega, kar se sicer lahko vključi v človeško presojo na podlagi izkušenj (Block, Hoff, 1999, str. 4).

Revizor pri presojanju poštenosti računovodskih izkazov upošteva, ali so pomembne napačne navedbe kot celota. Pomembne pa so lahko tudi zneskovno manjše napačne navedbe, če (Securities and Exchange Commission Staff Accounting Bulletin No. 99, 1999):

- izhajajo iz postavk, kjer je sicer mogoče doseči točnost,
- izhajajo iz ocen in je nenatančnost vsebovana v oceni,
- povzročajo spremembe v zaslužkih,
- prikrivajo pričakovanja glede revidiranja,
- spremenijo izgubo v dobiček ali obratno,
- zadevajo področje delovanja revidiranja, ki je zanj zelo pomembno z vidika poslovanja ali dobička,
- vplivajo na skladnost poslovanja s predpisi,
- vplivajo na skladnost z določili posojilnih pogodb ali drugih pogodbenih določil,
- poslovodstvu omogočajo povečane nagrade ali privilegije,
- omogočajo prikrivanje nezakonitih poslov.

Načelo pomembnosti predpostavlja, da se v vseh fazah revizije upošteva vseobsežnost in hkrati smotrnost postopkov v fazah načrtovanja revizije, preizkušanja notranjih kontrol, preizkušanja podatkov in pri podajanju mnenja o poštenosti in resničnosti računovodskih izkazov (Brekalo, 2004, str. 52).

Poudarki, ki jih vsebujejo različne definicije oziroma opredelitve pomembnosti (Price, Wallace, 2001, str. 68):

- ključna vloga strokovne presoje,
- kvantitativni vidiki pomembnosti,
- obstoj različnih stopenj pomembnosti, vključno s poudarkom na posameznih kontih,
- vidik zakonitosti, običajno v povezavi z nezakonitimi dejanji,
- povezanost pomembnosti z zadevo, ki se obravnava,
- učinki ocen iz preteklih obdobj in skupni učinki ter
- najpomembnejša vloga sprememb, vključno s spremembami okoliščin.

V zvezi s pomembnostjo in napačnimi navedbami bi bilo potrebno proučiti tudi razmerje med pomembnostjo in napačnimi navedbami, ki so posledica namernih napak ali nezakonitih dejanj. Nekateri predlagajo, da se vse namerne napake obravnava kot pomembne, ker jih družba ne bi naredila, če ne bi pričakovala, da vplivajo na odločitve – presojo drugih (Curtis, Hayes, 2002, str. 2). Običajno se zahteva popravek teh napačnih navedb. Prav tako pa je potrebno razmisliti o ustreznosti delovanja notranjih kontrol.

Revizor v svojem poročilu, v mnenjskem odstavku lahko napiše: »računovodski izkazi so resnična in poštena slika« ali pa enakovredno: »računovodski izkazi so v vseh bistvenih pogledih resnična in poštena slika«. Pri tem misli na finančno stanje, poslovni izid, finančni izid poslovanja in gibanja kapitala, ki naj bi bili prikazani v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi. Dejansko samo druga navedba »v vseh bistvenih pogledih« kaže na to, da ne gre za stoddostno zagotovilo in da je revizor presojal, kaj so »vsi bistveni pogledi«.

V klasičnem revizijskem poročilu se pred mnenjskim odstavkom nahaja odstavek, ki opredeljuje tudi področje oziroma naravo revizije. V tem odstavku revizor pojasni, da je revizija opravljena v skladu z mednarodnimi standardi revidiranja, ki predpostavljajo, da so pred izdajo poročila opravljeni določeni postopki: načrtovanje in izvedba revizije sta opravljena tako, da revizor pridobi primerno zagotovilo, da v računovodskih izkazih ni bistveno napačnih navedb. Med drugim je pojasnjeno tudi, da se dokazi o zneskih in razkritjih v računovodskih izkazih preverjajo s preizkusi (preizkuševalno preverjanje).

Navedeno pojasnjuje, da revizor ne zagotavlja, da so zneski in razkritja v računovodskih izkazih stoddostno točni. Navedbe iz poročila ne povejo nič o tem, kakšno je to zagotovilo, povedo le, da so revizorjevi postopki opravljeni v skladu z mednarodnimi standardi revidiranja tako, da je pridobljeno **primerno** zagotovilo o navedbah v računovodskih izkazih.

Revizor torej sam, ob uporabi določb mednarodnih standardov revidiranja, presodi, kaj je primerno zagotovilo.

Vse to uporabniku revizorjevega poročila pove, da je moral revizor za to, da je prišel do primernega zagotovila, presoditi, kaj je tako pomembno, da bi lahko vplivalo na njegovo mnenje o računovodskih izkazih, o katerih podaja mnenje.

3.1.2 POMEMBNOST V SLOVARJU SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA

Slovar slovenskega knjižnega jezika predhodno navedene pojme opredeli takole:

bistvenost: kar je za kaj najvažnejše in najznačilnejše;

bistven: nanašajoč se na bistvo;

bistvo: kar je za kaj najvažnejše in najznačilnejše;

materialnost: lastnost, značilnost materialnega;

materialen: 1. nanašajoč se na materijo,
2. nanašajoč se na material,
3. nanašajoč se na materialna sredstva in
4. nanašajoč se na osnovo za življenje;

pomembnost: lastnost, značilnost pomembnega;

pomemben: 1. ki je sam po sebi ali v odnosu do drugih tak:
a) da ga je treba upoštevati, nanj misliti in
b) da lahko vpliva na določena dejstva,
2. ki ima tak položaj, funkcijo, da lahko vpliva, odloča,
3. (s širokim pomenskim obsegom) ki ima želeno lastnost, kakovost v najvišji meri in
4. (publicistično) velik.

Če se malo poigramo z besedami, lahko rečemo:

Pri revidiranju je bistvena pomembnost. Pri revidiranju je bistvena materialnost.

Pri revidiranju je materialna pomembnost. Pri revidiranju je materialna bistvenost.

Pri revidiranju je pomembna materialnost. Pri revidiranju je pomembna bistvenost.

Kaj od navedenega je najboljša/najprimernejša/najpomembnejša/najbistvenejša/najbolj materialna(nostna) izbira?

Poglejmo še v Slovenski etimološki slovar:

bistvo: (*bistven:*) V 19. stoletju izposojeno (eventualno preko hrvaščine ali srbščine) iz cerkvenoslovanščine *byťstvo* »substanca«, kar je abstraktum glagola »byti, obstajati«. Prvoten pomen je torej »bivanje, obstajanje«.

pomemben: (*pomembnost:*) Izpeljanka iz star. slovensko *pomemba* »pomen«, kar je izpeljano iz *pomeniti*. Prvotni in tudi še današnji pomen je »takšen, ki ima pomen«.

pomen: Sorodno je starocerkvenoslovansko *pomenoti* (*se*), »spominjati se«, *pomenъ*, »spomin«, hrvaško *namopenuti*, srbsko *spomenuti* »pripomniti«, *spomen*, »spomin«, hrvaško *pomen* »spomin, svečana spominska prireditev«, srbsko *pomen* »zadušnica«, rusko *pomjanutъ* »spominjati se«. Praslovansko *pomenoti*

je pomenilo »spomniti se« in je sorodno z besedami, obravnavanimi pri *pomniti*. Prvotni pomen slovenskega *pomen* in sorodnega je »spomin«, to je »tisto, (na) kar mislimo (potem)«.

materija: (*materialen*.) Prevzeto (eventualno prek nem. Materie) iz lat. *māteria*, star. *māteriēs* »snov, gradbena snov«, kar je izpeljanka iz lat. *mater* »mati«. Izhodiščni pomen je »gradbena snov, gradivo« prvotni pa * »nekaj materi podobnega« tj. * »nekaj, kar je izdelku kakor mati«

Moja izbira bi bila pomembnost, predvsem zaradi razlage, ki jo ponuja Slovar slovenskega knjižnega jezika, ko govori o odnosu, upoštevanju in ko govori o tem, da je pomembno tisto, na kar je treba misliti in kar lahko vpliva na določena dejstva. To po moje najbolje odraža to, kar revizor počne, ko sprejema odločitve o pomembnosti. Ampak izbira je tudi stvar okusa.

3.1.3 RAČUNOVODSKA POMEMBOST IN REVIZIJSKA POMEMBOST

Odločitve, povezane z računovodskim poročanjem, in ovrednotenje računovodskega poročanja morajo temeljiti na pomembnosti, kar zahteva strokovno presojo na podlagi ustreznega znanja. Osnovni princip pomembnosti je neposredno povezan z ustreznimi razkritji pomembnih informacij (Bailey, 1994, str 3.05). Iz predhodne opredelitve razberemo, da tako računovodsko poročanje kot tudi revidiranje temeljita na pomembnosti. Podobna je tudi navedba, da je pomembnost povezana s sprejemljivo ravni napak, pri tem je naloga pripravljavcev računovodskih izkazov, da te ravni ne prekoračijo, naloga revizorjev pa da preverijo, če so računovodje pri tej nalogi uspeli (Howard, 1992, str. 317). Poglejmo, kaj Slovenski računovodski standardi govorijo glede pomembnosti.

Ko računovodski standardi (Slovenski računovodski standardi, 2001) govorijo o kakovostnih značilnostih računovodskih izkazov in celotnega računovodenja pravijo, da:

- na ustreznost postavk v računovodskih izkazih vplivata njihova vrsta **in pomembnost, pomembnost** pa je odvisna od velikosti posamezne postavke ali napake, ocenjene v posameznih okoliščinah oziroma opustitve ali napačne predstavitve posamezne postavke,
- zanesljivost pomeni, ne samo da postavke v računovodskih izkazih ne vsebujejo **pomembnih napak** in pristranskih stališč ter da zvesto predstavljajo tisto, za kar (o čemer) trdijo, da predstavljajo, ali za kar se lahko upravičeno domneva, da predstavljajo, temveč tudi, da so konti in vknjižbe na njih popolni in zanesljivi.

Razkritja (pojasnila računovodskih izkazov, kot so opredeljena pri posameznih standardih) so po računovodskih standardih predpisana za vse **pomembne** zadeve. Naravo in stopnjo pomembnosti opredeli podjetje v svojih aktih. Slovenski računovodski standardi od računovodskega informiranja zahtevajo, da zagotavlja razumljive, **bistvene**, zanesljive in primerljive računovodske informacije. **Bistvenost informacij** je odvisna od njihove vrste in **pomembnosti za različne uporabnike**; **stopnja bistvenosti** iste informacije je torej lahko za različne uporabnike različna. Informacije so zanesljive, če ne vsebujejo **pomembnih napak** in pristranskih stališč ter zvesto predstavljajo **pomembne pojave**; biti morajo popolne in dovolj upoštevati potrebo po previdnosti. Informacije v letnih računovodskih izkazih so bolj zanesljive, če so ti izkazi revidirani. Računovodske informacije morajo biti predvsem razumljive, ustrezne, zanesljive in primerljive. Izbira in uporaba računovodskih usmeritev pa morata temeljiti na previdnosti, prednosti vsebine pred obliko in **pomembnosti**. Opis

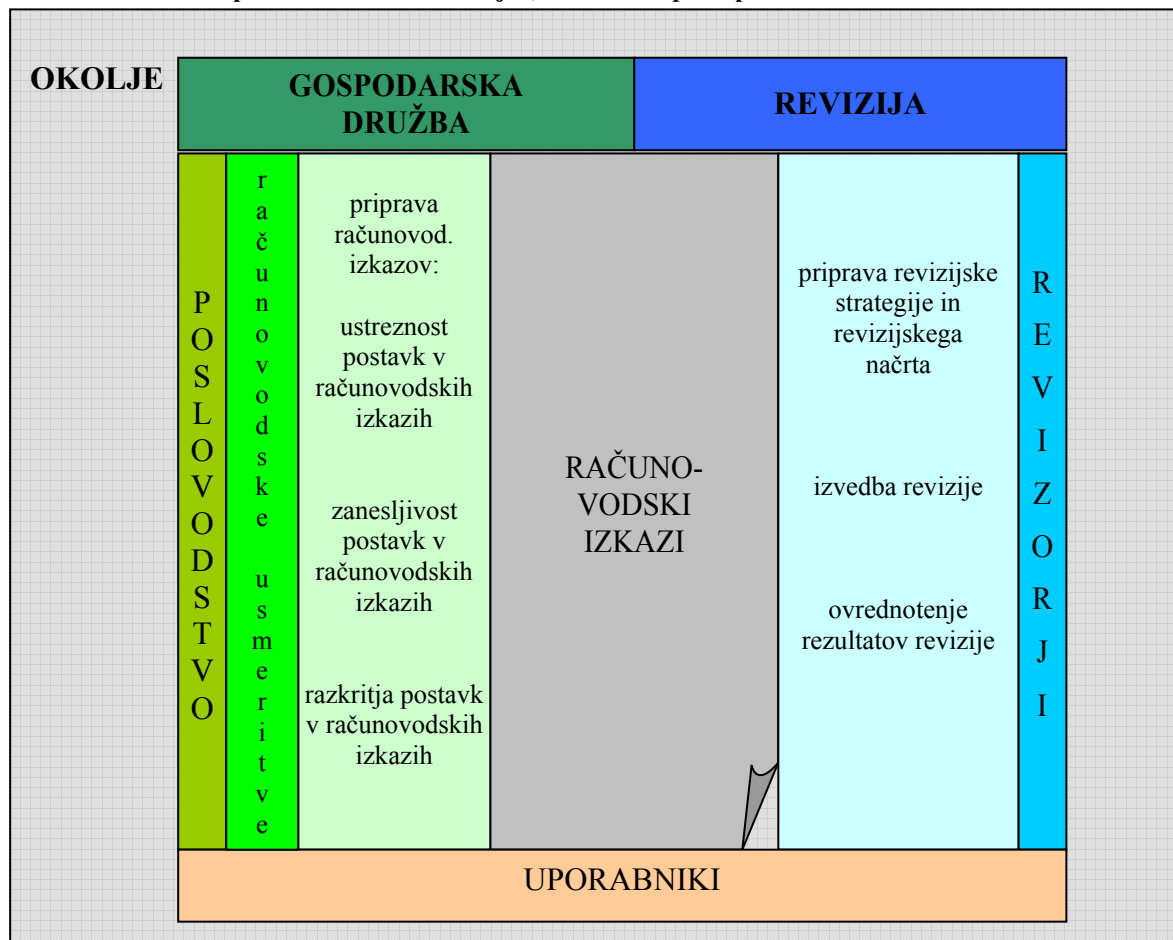
pomembnih uporabljenih računovodskih usmeritev mora biti sestavni del objavljenih računovodskih izkazov kot tudi drugih računovodskih poročil. Po Slovenskih računovodskih standardih je **pomembnost računovodskega informiranja** lastnost, značilnost tega informiranja, da vpliva na presojanje in/ali odločanje; tak(e) vpliv(e) je treba posebej razkriti. Standardi za bilanco stanja in izkaz poslovnega izida zahtevajo, da družba v okviru računovodskih usmeritev v pojasnilih razkrije vrsto in znesek **popravka bistvene napake**. Pri razkrivanju odhodkov in prihodkov pa standardi zahtevajo razkritje **vrste bistvene napake, znesek**, ki je vplival na poslovni izid, in znesek, ki je zajet v primerjalne informacije. To po mojem mnenju temelji na predpostavki, da se vnaprej ve, kaj je bistvena napaka. Če primerjamo definicijo pomembnosti iz mednarodnih standardov revidiranja (glej poglavje 3.1.1) in določila Slovenskih računovodskih standardov, vidimo, da je vsebina podobna. Standardi revidiranja posebej poudarjajo poslovne odločitve uporabnikov revizijskih poročil, računovodski standardi pa govorijo o bistvenih informacijah za različne uporabnike.

Moje mnenje je, da računovodski standardi niso povsem jasni. V posameznih standardih pri razkritjih zahtevajo razkritje pomembnih zadev, stopnja pomembnosti pa naj bi bila opredeljena v aktih družbe, hkrati pa govorijo o tem, da je pomembnost (v kontekstu računovodskega informiranja) za različne uporabnike različna. To pomeni, da je takšno opredelitev prav težko zapisati v akt, ker je odvisna od vsakokratnih okoliščin. Iz tega bi lahko izvedli sklep, da je potrebno upoštevati tisto pomembnost, ki je najmanjša.

Pri tem pa moramo upoštevati še eno bistveno okoliščino. Revizor na pomembnost gleda z vidika napačnih navedb (v izkazih in razkritjih). Računovodska pomembnost ima najmanj dva vidika, in sicer: vidik razkrivanja pomembnih zadev, to je torej z vidika računovodskega informiranja, in vidik ustreznosti in zanesljivosti računovodskih izkazov (postavk, celotnega računovodstva). To se pravi, da bi v tem primeru napaki pri razkritju lahko pripisali drugačno težo, kot napaki, ki je vsebovana v računovodskih izkazih. Lahko bi bili na primer bolj strpni do napak pri razkritjih. To je po mojem mnenju v večini primerov sicer lahko res, vendar pa je lahko res tudi obratno. Opustitev nekega razkritja je lahko pomembnejša »napaka« kot napaka v računovodskem izkazu. Upoštevati pa moramo še eno dejstvo. Revizor presoja pomembnost z vidika uporabnikov revizijskega poročila, to je tudi lastnikov. Funkcija računovodstva je zunanje in notranje poročanje. Pomembnost za ti dve skupini uporabnikov pa je lahko različna. Pomisliti moramo tudi na davčne organe. Njihova presoja pomembnosti zasleduje povsem drugačne cilje. Če hoče družba čim bolj slediti tudi tem ciljem, potem mora pomembnost opredeliti drugače. Ta vidik se sicer nanaša samo na zanesljivost – računovodske postavke s čim manj napakami.

V tem poglavju govorimo o pomembnosti, ki jo je revizor postavil za vse računovodske izkaze kot celoto in je običajno povezana s točnostjo dobička družbe. In ta je tista, ki se primerja z računovodsko pomembnostjo. To pa ni tista pomembnost, ki jo bo revizor uporabil na primer pri presoji napačno razvrščenih postavk v bilanci stanja, ki nima nobenega vpliva na dobiček družbe. Zaključek na podlagi prejšnjih razmišljanj bi bil lahko takšen. Tudi pripravljavci računovodskih izkazov morajo upoštevati pomembnost z vidika uporabnikov računovodskih izkazov. Revizor bo torej naredil svojo presojo pomembnosti in jo primerjal s presojo pomembnosti pripravjavca računovodskih izkazov (oba seveda v imenu uporabnikov). Odločitve, ki jih sprejema poslovodstvo in revizorji in na katere vpliva pomembnost, lahko prikažemo s sliko 10.

Slika 10: Odločitve posloводства in revizorjev, na katere vpliva pomembnost

Vir: Slovenski računovodski standardi, 2001, in Mednarodni standardi revidiranja in mednarodna stališča o revidiranju, 2001

3.1.4 POMEMBOST IN UPORABA STANDARDOV REVIDIRANJA

Zakon o revidiranju določa, da se revidiranje v Sloveniji izvaja ob upoštevanju revizijskih načel in drugih pravil revidiranja, ki jih sprejema Slovenski inštitut za revizijo, ter ob upoštevanju Mednarodnih standardov revidiranja in mednarodnih stališč o revidiranju. Slovenski inštitut za revizijo je član Mednarodnega združenja računovodskih strokovnjakov (IFAC, International Federation of Accountants), ki med drugim sprejema tudi mednarodna pravila revidiranja (standarde in stališča). Pri tem združenju je oblikovan poseben odbor Mednarodni odbor za revizijske standarde in standarde vrednotenja (IAASB, International Auditing and Assurance Standards Board), ki vodi posamezne projekte s področja revizije in vrednotenja. Kot je že bilo navedeno, poseben mednarodni standard revidiranja ureja revizijsko pomembnost.

Uredba Sveta evropske skupnosti 2157/2001/ES o statutu evropske družbe v svojem 61. členu pravi, da se za pripravo letnih računovodskih izkazov skupaj z letnim poročilom ter za revizijo in objavo teh izkazov uporabljajo veljavni predpisi za delniške družbe, v skladu z zakonodajo države članice, v kateri je njen statutarni sedež.

Predlog direktive Evropskega parlamenta in sveta 2004/0065(COM) o obveznih (zakonskih) revizijah letnih izkazov in konsolidiranih izkazov in dodatkih k direktivam 78/660/EEC in 83/349/EEC z dne 16. 3. 2004 (Proposal for a Directive of the European parliament and of the council on statutory audit of annual accounts and consolidated accounts and amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EC) predvideva, da bodo države članice od svojih revizijskih družb oziroma revizorjev zahtevale izvedbo revizij v skladu z mednarodnimi standardi revidiranja, ki jih bo sprejela Komisija v skladu z v uredbi predpisanim postopkom. Mednarodni standardi pa bodo sprejeti le, če:

- bodo splošno mednarodno sprejeti in bodo sprejeti s primernimi postopki, s sodelovanjem (nadzorom) javnosti in z razvidnostjo postopkov,
- bodo zagotavljali visoko stopnjo zanesljivosti letnih in konsolidiranih poročil v skladu z 2. členom direktive 78/600/EEC in s 16. členom direktive 83/349/EEC in
- bodo vodili k evropskim javnim koristim.

Nadalje predlog direktive predvideva, da lahko države članice uvedejo dodatne revizijske postopke, če izhajajo iz posebnih zahtev zakonsko predpisanih revizij. S tem pa morajo seznaniti Komisijo. Trenutno je direktiva v prvem branju v evropskem parlamentu, sicer pa je predvideno, da se začne uporabljati z letom 2006. Omenjena direktiva bo nadomestila osmo direktivo 84/253/EGS iz leta 1984, ki ne opredeljuje pravil revidiranja, ampak predvsem področje dovoljenj za osebe, pooblaščenec za izvajanje obveznih revizij.

Iz povedanega vidimo, da se področje enotne uporabe standardov revidiranja (in s tem tudi standardov, ki se nanašajo na revizijsko pomembnost) na nivoju Evropske skupnosti šele ureja. Trenutno se uporablja zakonodaja, ki se uporablja v državi, kjer ima družba sedež.

3.1.5 OPREDELITEV POMEMBNOСТИ V PRIHODNJE

Pri Mednarodnemu odboru za revizijske standarde in standarde vrednotenja se med drugimi trenutno izvaja tudi projekt z naslovom: Pomembnost pri ugotavljanju in vrednotenju napačnih navedb (Materiality in the Identification and Evaluation of Misstatements). Smoter tega projekta je preveriti Mednarodni standard revidiranja 320 Pomembnost v luči zadnjih spoznanj oziroma razvoja in izkušenj. Projekt se je pričel v decembru 2002, na sestanku odbora septembra 2004 pa je odbor pripravil osnutek novega – dopolnjenega standarda. Odbor je delovni skupini predlagal, da prouči pripombe in na decembrski (2004) sestanek predloži v potrditev osnutek za javno razpravo.

Pregled sprememb od decembra 2002 pa do zadnjega predloga za sestanek v decembru 2004 kaže na kar precejšnje spremembe v tekstu standarda. Takoj pa opazimo, da se je obseg standarda bistveno povečal, tudi zato, ker je standardu dodano področje o ugotavljanju in vrednotenju napačnih navedb. V prilogi bom povzel večji del določil predlaganih sprememb obstoječega standarda, predvsem zaradi primerjave s tekstom v nalogi, kjer so pojasnjeni nekateri teoretični in praktični pogledi na pomembnost (uradnega prevoda ni).

3.1.6 STROKOVNA PRESOJA PRI DOLOČANJU POMEMBNOСТИ, KAKŠNE SO IZKUŠNJE IZ PRETEKLOSTI

Veliko odločitev, ki jih sprejme revizor v zvezi s pomembnostjo, temelji na strokovni presoji. Presoditi pomeni, na podlagi podrobne raziskave podatkov ali dejstev, priti do kakšne ugotovitve ali spoznanja o nečem oziroma spoznati resnično vrednost česa. Strokovno presoditi pa pomeni, da presojo opravi nekdo, ki dobro obvlada stroko. V našem primeru bo ta stroka dejavnost revidiranja. Moje osebno mnenje pa je sicer tako, da je s standardi revidiranja presoja pomembnosti dodeljena revizorju, da pa vsebina presojanja posega tudi izven področja ekonomije.

Na zmožnost revizorja, da izbere pravilno pomembnost, vpliva tudi zapletenost – sestavljenost – vsestranskost – celovitost odločitve. Ameriška raziskava je ugotavljala, ali kompleksnost in izkušnje vplivajo na odločitve revizorjev o pomembnosti (Rigsby, 1986). Prvi vidik raziskave o kvaliteti odločanja je bil usmerjen v zavedanje o dejavnikih, ki se uporabljajo pri sprejemanju odločitev, in zavedanje o relativnem pomenu, ki je pripisan posameznemu dejavniku, ki vpliva na odločitve. Raziskava je pokazala, da revizorji nimajo boljšega samovpogleda v proces odločanja o pomembnosti kot nestrokovnjaki. Drugi vidik raziskave o kvaliteti odločanja pa je bilo soglasje med udeleženci raziskave pri odločanju. Merjeno je bilo absolutno in relativno soglasje. Pri absolutnem soglasju je bila proučena povprečna pomembnost. Ugotovljeno je bilo, da imata kompleksnost in izkušnje pomemben vpliv na odločitve revizorjev o pomembnosti. Manj izkušeno osebje je vse primere obravnavalo kot visoko pomembne, bolj izkušeno osebje pa je bolje prepoznalo razlike med različnimi situacijami pri določanju pomembnosti. To pomeni, da izkušnje in kompleksnost vplivajo na revizorjeve odločitve o pomembnosti. Po tej raziskavi je stopnja izkušenosti v povezavi s strokovnimi znanji oziroma izkušnjami na področju revizije. Pri relativnem soglasju pa je bilo proučeno, kakšno je bilo soglasje revizorjev pri razvrščanju zadev glede na kompleksnost primera. Raziskava ugotavlja, da je bilo pri relativnem razvrščanju zadev precejšno soglasje tako glede na izkušnje in glede na zapletenost. Vendar pa vzajemno delovanje nekaterih elementov kaže, da je mogoče, da mlajši strokovnjaki sprejemajo odločitve na podlagi principov stroke, starejši pa na podlagi izkušenj in intuicije. Udeleženci raziskave sicer sprejemajo podobne odločitve, vendar pa posameznim dejavnikom za odločitev pripisujejo različno težo. Tudi če so si absolutne odločitve bolj izkušenih revizorjev podobne, so lahko premisleki, ki povzročijo odločitev, povezani z revizorjevo pozicijo v organizaciji. Raziskava navaja precej omejitev glede ugotovitev raziskave, kot na primer majhen vzorec in zato omejeno možnost posplošitve ugotovitev, vzorec je bil tudi omejen na določeno geografsko področje, število dejavnikov, ki vplivajo na pomembnost, je bilo omejeno, udeleženci raziskave niso bili v svojem delovnem okolju, odločitve so sprejemali samostojno, ter nezmožnost statističnih metod, da v celoti raziščejo proces odločanja.

Revizor je pri svojem delu neprestano pod stresom. Poleg drugih dejavnikov, ki lahko povzročajo stres, je zelo pomemben časovni pritisk. Večina naših gospodarskih družb kot poslovno leto uporablja koledarsko leto. ZGD predpisuje, da mora revizijska družba revizijo opraviti v šestih mesecih po koncu poslovnega leta. Večina skupščin delniških družb, kjer se običajno potrdi revizor za naslednje leto, je časovno umeščenih v obdobje od maja pa vse konca avgusta. Temu sledi sklepanje pogodb. Večina pogodb za revidiranje računovodskih izkazov se sklepa za vsako poslovno leto posebej. To pomeni, da je izdajanje revizijskih

poročil zgoščeno v obdobju marec – junij, kar za odgovornega revizorja vsekakor predstavlja velik pritisk.

Ameriška raziskava je ugotavljala, kakšen je vpliv časovnega pritiska, metodologije in velikosti stranke na revizorjeve odločitve glede pomembnosti (English Denise M., 1989). Z laboratorijskim preizkusom in statistično obdelavo podatkov je bilo ugotovljeno, da ima velikost stranke pomemben (statistično značilen) vpliv na odločitve o revizijski pomembnosti. Prav tako je pomembno medsebojno vplivanje časovnega pritiska in velikosti stranke na odločitve o pomembnosti. Tudi medsebojno vplivanje časovnega pritiska in metodologije vpliva na odločitve o revizijski pomembnosti, in sicer je pri revizorjih iz revizijskih družb z izdelano organizacijsko strukturo izkazano večje soglasje glede izbrane pomembnosti, pri revizorjih, ki se ukvarjajo z revizijo majhnih strank, pa je bila soglasnost glede izbrane pomembnosti manjša. Raziskava je tudi pokazala, da so pri odločitvah glede revizijske pomembnosti važni naslednji elementi: gibljiva sredstva, uporabniki računovodskih izkazov, zaloge, dobiček pred obdavčitvijo, smer gibanja dobičkonosnosti, čisti dobiček, občutljive transakcije in sredstva. Ta raziskava glede omejitve uporabnosti rezultatov med drugim navaja: časovni pritiski, ki so jim bili izpostavljeni udeleženci, so laboratorijske razmere, in ne razmere, ki so jim večinoma izpostavljeni revizorji, mogoča je le omejena posplošitev rezultatov zaradi majhnega vzorca.

Na revizorjeve odločitve lahko namerno vplivajo tudi različni dejavniki iz njegovega okolja. Pri tem mislim predvsem na revidiranca oziroma njegovo poslovodstvo. Načini vplivanja so lahko zelo različni. Ameriška raziskava je poskusila ugotoviti učinke socialnega okolja na revizorjeve odločitve o revizijski pomembnosti (English Thomas J., 1988). Omejila se je na dva dejavnika, in sicer vzajemnost (ali so revizorjeve odločitve povezane s kakšno koristjo oziroma uslugjo) in vpliv (ali lahko nekdo tretji vpliva na revizorja, ker le-ta zaznava, da ima vpliv). Raziskava je ugotovila, da vzajemnost ne vpliva na revizorjeve odločitve, da pa obstaja manjša podpora trditvi, da stranka lahko vpliva na revizorjeve odločitve. Tudi ta raziskava glede omejitve uporabnosti rezultatov navaja, da ne vključuje vseh dejavnikov, ki bi lahko vplivali na odločitve revizorja, vzorec pa je bil izredno majhen.

Novejša Kanadska raziskava Sence pomembnosti (v originalu *Shades of Materiality*) iz leta 2001 (Price, Wallace, 2001), ki je bila torej dokončana nekako v času, ko se je Mednarodno združenje računovodij lotilo prenove standarda o pomembnosti, se je zamisli o pomembnosti lotila z drugačnega vidika kot raziskave, katerih nekateri zaključki so predhodno navedeni. Raziskava ugotavlja, da problem obstaja tudi zato, ker se uporabljajo zelo različni izrazi, kadar se misli na pomembnost, in sicer v postopkih sprejemanja odločitev, v računovodstvu, pri reviziji in v predpisih. Nekatera priporočila iz študije so:

- izdelava terminološkega slovarja, ki naj predpiše uporabo izrazov;
- uvedejo naj se kvantitativni razponi s pravico prekoračitve, v primeru prekoračitve je dokazno breme na revizorju; določiti je potrebno tudi, kaj je nepomembno;
- omejiti je potrebno posebne smernice;
- pragu pomembnosti naj se poroča v revizijskem poročilu (kvantitativno);
- zamisli o pomembnosti in o verjetnosti morata biti usklajeni in
- priporočila se razvoj enotnega (enega) standarda o pomembnosti, ki bo predstavljal osnovo za bolj natančne smernice.

3.1.7 V ČIGAVEM IMENU SE ODLOČA REVIZOR, KO DOLOČA POMEMBNOST

Revizor v svojem poročilu napiše, da je bila revizija načrtovana in izvedena tako, da je revizor pridobil primerno zagotovilo, da računovodski izkazi ne vsebujejo bistveno napačnih navedb. Tako namreč določa Mednarodni standard revidiranja 700 Revizorjevo poročilo o računovodskih izkazih (Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004, str. 520), ko opredeljuje vsebino odstavka o področju revizije, ki mora biti vključen v revizijsko poročilo. Revizor bi to najlažje storil, če bi presojo, ali računovodski izkazi vsebujejo bistveno napačne navedbe ali ne, lahko opravil ne glede na uporabnike računovodskih izkazov. Revizor svoje poročilo običajno naslovi na lastnike oziroma nadzorni svet, glede na to, da po naših predpisih skupščina delniške družbe sprejema letno poročilo samo v primeru, ko nadzorni svet letnega poročila ni potrdil ali ko sta uprava in nadzorni svet to prepustila skupščini. Letna poročila se tudi javno objavijo, torej so namenjena širši javnosti.

Kanadski strokovnjaki so opravili empirično študijo o dejanskih odločitvah revizorjev (Robinson, Fertuck, 1985). Študija je pokazala, da se zakonodaja pri določanju pomembnosti največkrat sklicuje na razumnega delničarja. To pomeni, da je odločilni dejavnik za izbiro pomembnosti uporabnik računovodskih izkazov. Tudi pravila stroke podpirajo vidik uporabnika. S primerjavo z drugimi študijami je bilo ugotovljeno, da se pomembnost giblje v razponu od 1,5 % do 25 % dobička pred obdavčitvijo. Ta kriterij se kot pomemben pojavlja v vseh študijah, ostali so prav tako pomembni, vendar ni enotnosti o tem, kateri od teh so pomembni. Študija kot normalno raven pomembnosti predlaga 10 % dobička pred obdavčitvijo, nepomembne pa so napačne navedbe, ki so pod 5 % dobička pred obdavčitvijo. Študija ponuja tri možnosti, če naj bi obstajalo mnenje, da je potrebno kaj storiti, da se odločitve glede pomembnosti regulirajo:

1. prepustiti odločitev revizorjevi presoji,
2. predpisati poseben revizijski standard ali
3. zahtevati od revizorjev, da raven pomembnosti razkrijejo v svojem poročilu.

Danska raziskava pa je primerjala izbrane stopnje pomembnosti med skupino finančnih analitikov in revizorji (Højskov, 2000). Avtor si je postavil vprašanje, ali revizor res ve, kaj uporabnik pojmuje kot pomembno. Raziskava je bila opravljena na primerih javno poznanih podjetij tako, da je bila v računovodske izkaze vnesena napaka pri zalogah v dveh različnih višinah (precenjena in podcenjena vrednost), udeleženci pa so morali presoditi, ali je napaka pomembna ali ne. Če udeleženci raziskave predlaganih zneskov niso opredelili kot pomembnih, so bili zneski povečani do nivoja, ko je udeleženec opredelil napačno navedbo kot pomembno. Raziskava je ugotovila, da je povprečna pomembnost, ki so jo izbrali finančni analitiki, za polovico manjša od tiste, ki so jo izbrali revizorji. Finančni analitiki so v 73 % izbrali nižjo pomembnost, revizorji pa v 72 % višjo do povprečne. Razlike med obema skupinama so bile večje pri dobičkonosnih podjetjih, pri tistih z izgubo pa so bile manjše. Iz tega je izveden sklep, da skupina revizorjev ne ve, kako finančni analitiki določajo pomembnost in obratno. Sicer so bile ugotovljene tudi velike razlike v okviru posamezne skupine. Standardni odklon za revizorje znaša 59 odstotkov, za finančne analitike pa 87 odstotkov. Na podlagi tega je podan sklep, da je pomembnost za revizorje in finančne analitike zelo individualen, relativen in specifičen koncept. Avtor vidi rešitev problema v dialogu revizorjev z uporabniki računovodskih izkazov, ko naj bi nacionalni organ, zadolžen

za revizijske standarde, organiziral seminarje in druge oblike izobraževanja tako, da bi zbral čim več možnih pogledov na pomembnost. Na podlagi tega naj bi čim več zainteresiranih skupin izdelalo svoje predloge smernic, tako da bi dosegli čim večje soglasje. Rezultat dialoga naj bi bil revizijski standard. Avtor predlaga tudi razkritje pomembnosti v pismu o nameri za sklenitev revizijskega posla in razkritje pomembnosti v revizijskem poročilu.

Če bi povzeli ugotovitve glede tega, v čigavo dobro se revizor odloča, bi se najlažje strinjal z mislijo: V realnosti je revizor na koncu tisti, ki kot nadomestek vseh poznanih skupin uporabnikov računovodskih izkazov sprejema odločitve o pomembnosti (Leslie, 1988, str. 38).

Empirične študije so pokazale, da (Leslie, 1988, str. 38):

- se odločitve revizorjev o pomembnosti v enakih ali podobnih okoliščinah razlikujejo od revizorja do revizorja,
- da se odločitve uporabnikov razlikujejo od skupine do skupine in tudi med uporabniki znotraj skupne in
- da se odločitve revizorjev o pomembnosti lahko zelo razlikujejo od tistih, ki so jih sprejeli uporabniki.

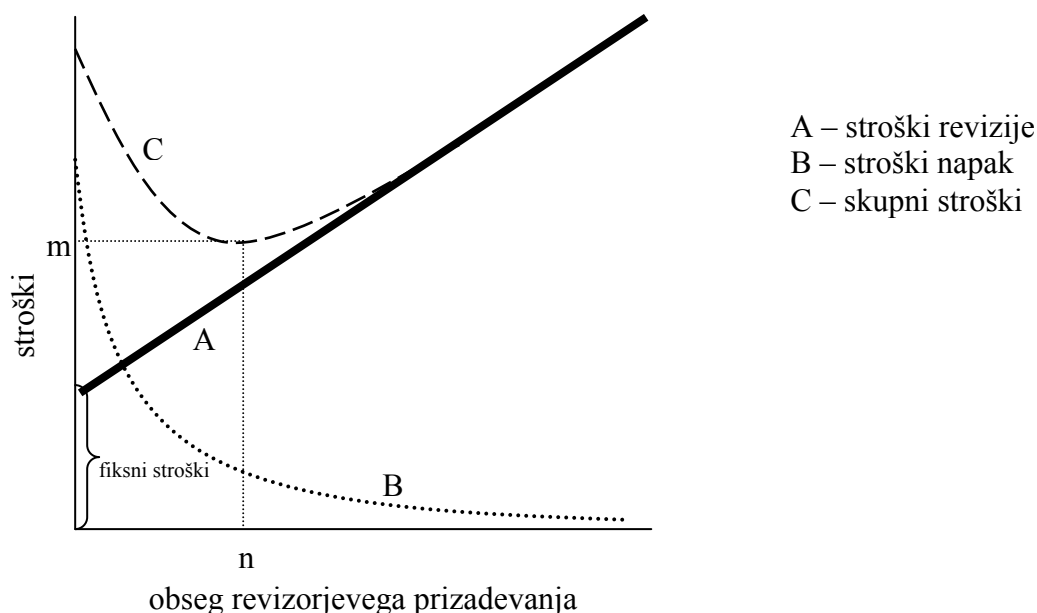
3.1.8 STROŠKI IN KORISTI OD REVIZIJE RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

Večina revizij računovodskih izkazov se opravi zato, ker je z zakonom tako predpisano. Manjše število revizij se opravi zato, ker so naročniki že sami ugotovili določene pomanjkljivosti in/ali pa sumijo, da obstajajo, nekatere pa se opravijo tudi zato, ker lastnik ali poslovodstvo želi preveriti, ali so računovodski izkazi pravilni. Pri revizijah, ki niso predpisane, naročnik običajno pričakuje koristi, pri obveznih revizijah pa to ni tako jasno. Kakšni so stroški revizije, lahko vsak naročnik hitro ugotovi. Ti stroški naj bi seveda bili odvisni od zahtevnosti in količine opravljenega revizijskega dela, kar je tesno povezano s pomembnostjo. Naročnik sešteje pogodbene stroške za izvedbo revizije in prišteje stroške, ki jih je imel z servisiranjem revizorja. Kakšne pa so koristi? Tu pa naletimo na problem, kako jih izmeriti. Koristi so že po sami definiciji pomembnosti namenjene v prvi vrsti uporabnikom, imajo pa jih seveda tudi naročniki revizije. Dejstvo je, da teh koristi ne moremo pogledati kot postavko prihodkov v izkazu poslovnega izida naročnika revizije.

Če pogled na stroške in koristi revizije raztegnemo preko meje gospodarske družbe, lahko rečemo, da nosi stroške lastnik (stroški revizije mu zmanjšujejo dobiček), lastniki pa imajo tudi koristi od revizije (na primer lažje poslovanje, ugled in podobno). Če predpostavimo, da so povprečni stroški na splošno vračunani v cene proizvodov ali storitev, pa je nosilec stroškov končni potrošnik, ki je posredno tudi nosilec koristi.

Razmerje med stroški revizije in obsegom revizijskih postopkov je prikazana na sliki 11. Premica A prikazuje razmerje med obsegom revizijskih postopkov in stroški revizije, krivulja B prikazuje stroške napačnih navedb – tistih, ki so neodkriti in zato uporabniki zanje ne vedo, krivulja C pa prikazuje skupne stroške. Z vidika primerjave stroškov in koristi revizije je pomembno presečišče premic m in n , ki prikazuje optimalno razmerje med obsegom revizijskih postopkov in stroški. V tej točki krivulja skupnih stroškov doseže svoj minimum.

Slika 11: Stroški in koristi revizije

Vir: Leslie, 1988, str. 43

V tem modelu je problematična krivulja B. Da bi jo lahko izračunali, bi morali najprej oceniti verjetnost, da možne napačne navedbe obstajajo, hkrati pa bi morali vedeti, kakšni so za uporabnike stroški preostalih napak (če se gibljemo po abscisni osi od leve proti desni). Če bi revizor vedel, da v računovodskih izkazih skoraj ni napak, potem bi bilo vsako nadaljnje delo revizorja ekonomsko gledano neupravičeno. Vsako nadaljnje delo bi uporabniku prinašalo izgubo.

Smernice za določanje pomembnosti se za različne velikosti enot (subjektov) večkratno razlikujejo. Empirične študije so pokazale, da se (presojene) ocene pomembnosti razlikujejo še bolj. Malo verjetno je, da je obseg revizij, ki se opravljajo danes, na optimalnem nivoju (Leslie, 1988, str. 43).

3.2 REVIZIJSKA POMEMBOST

3.2.1 SMERNICE ZA DOLOČANJE POMEMBNOŠTI

3.2.1.1 OBSTOJ POTREBE PO OBLIKOVANJU SMERNIC

Prag pomembnosti je točka, pri kateri se bo, glede na vsakokratne okoliščine, uporabnik računovodskih izkazov odločil, da ima napačna navedba v računovodskih izkazih takšno težo, da bo sprejel drugačno odločitev, kot bi jo, če napačne navedbe ne bi bilo. Točka ni fiksna, niti ni nujno, da je vrednostno izražena, se spreminja v času in ni pri vseh uporabnikih enaka. Ker je to nekaj, kar se ne da prijeto, ker se na to ne da sklicevati in ker ne vemo točno, kje se točka nahaja, ima revizor seveda problem. Ker pomembnost vpliva na revizijske postopke (vrsto, obseg, trajanje in vrednotenje izsledkov revizije), mora revizor vsekakor sprejeti

odločitev v zvezi s tem. Lahko si zamislimo situacijo, ko bi predpisi natančno določili, kako naj revizor izračuna pomembnost.

Kakšni bi bili lahko razlogi za uvedbo bolj natančnih smernic za določanje pomembnosti?

Če naj revizor odloči v imenu uporabnikov računovodskih izkazov, potem mora komunicirati z njimi. To pomeni, da mora doseči z njimi soglasje. Če si zamislimo delniško družbo z množico lastnikov, bo to zelo težko. Takšno potrditev bi revizorju lahko dala skupščina delničarjev, vendar takšna praksa ne obstaja. Seveda smo pri tem kar izpustili vse druge uporabnike računovodskih izkazov. Vse to nas napelje na sklep oziroma porodi potrebo, da bi s kakšnim receptom predpisali, kako se izračuna pomembnost. Na podlagi smernic bi se oblikovala »dobra revizijska praksa«. Mogoče bi veljalo razmisliti tudi o bolj zavezujoči ureditvi, kot so smernice. V vseh »podobnih« okoliščinah bi bila pomembnost določena na enak način. Tudi uporabniki računovodskih izkazov bi vedeli, kaj lahko pričakujejo. Odločitev ne bi bila (toliko) odvisna od revizorjeve presoje. Kot so pokazale različne analize, ki so bile predhodno na kratko predstavljene, revizorji določen primer v enakih okoliščinah različno obravnavajo. V sedanjih razmerah uporabniki dejansko ne vedo, kaj pomeni to, kar revizor sporoča v svojem poročilu: »načrtovanje in izvedba revizije za pridobitev primernega zagotovila, da računovodski izkazi ne vsebujejo bistveno napačnih navedb«. Mogoče bi to vplivalo tudi na boljšo podobo revizijske stroke v javnosti. Splošno opažanje bi lahko bilo, da razumevanje revizijskega dela v javnosti ni visoko. Tisti, ki ne pridejo v stik z revizijo, tudi nimajo prav posebnih priložnosti, da bi se seznanili z revizijsko pomembnostjo. Če bi bile smernice znane širšemu krogu uporabnikov, bi to povečalo vedenje o revizijskem delu. Mogoče bi bilo veljavnost oziroma tehtnost revizorjevih odločitev lažje utemeljiti oziroma zagovarjati. V sedanjih razmerah ni mogoče izbrane pomembnosti utemeljiti z nekim pravilom, ki bi bilo zapisano kje drugje kot v metodologiji revizijskih družb in revizijskih priročnikih.

Kakšni pa so razlogi za to, da se stanje ne spremeni?

Obstaja dvom, ali je mogoče glede splošnih smernic doseči soglasje. Tisti, ki bi jih napisal, bi moral poznati vsa dejstva. V prenovljenem Mednarodnem standardu revidiranja 320, ki je še v postopku sprejemanja, so zapisane smernice, ki pa jih revizor po svoji presoji lahko spremeni. V primerjavi s sedanjim stanjem je to velika sprememba, ker smernice ne obstajajo. Vse situacije, ki lahko nastanejo v praksi, je pač težko stlačiti v nekaj odstotkov – meril, ki bi veljala za vse. Navajanje priporočenih stopenj v razponu ali pa z navedbo toliko procentov od te osnove ali pa toliko procentov od druge osnove, bo seveda v praksi privedlo do uporabe tistega odstotka, ki bo dal večjo pomembnost, ali pa do uporabe dovoljenih izjem. V bistvu pa želja po ureditvi tega področja v sebi vsebuje tudi nekaj nejasnosti. Takšno »omejevanje« revizorjeve presoje bi lahko razumeli kot neskladnost z osnovno predpostavko za revizorjevo delo, da naj bi revizor neodvisno presodil računovodske izkaze. To hkrati zmanjšuje njegovo odgovornost. Vzrok za ohranjanje obstoječega stanja lahko najdemo tudi v vedno večji konkurenci med revizijskimi družbami. Pritisk na cene revizijskih storitev povzroča ustrezne prilagoditve pri revizijskih družbah. To je možno na več načinov: z manjšim obsegom ali kvaliteto dela, z manjšimi plačili revizorjem ali pa z manjšim dobičkom revizijskih družb. Revizijske družbe, ki so pridobile določen položaj ali pa lahko rečemo status, se bodo temu

seveda upirale. V ozadju tega je seveda dejansko lahko strah pred zniževanjem kvalitete storitev, lahko pa je tudi samo strah pred izgubo položaja.

3.2.1.2 SMERNICE ZA DOLOČITEV POMEMBNOСТИ

Kot je že navedeno v prejšnjih delih naloge, je najširše uporabljena osnova za izračun pomembnosti dobiček pred obdavčitvijo, in sicer v razponu od 5 % do 10 %. Smernice stopenj iz predlaganih sprememb Mednarodnega standarda revidiranja 320 pa so razvidne iz tabele 1.

Tabela 1: Osnove in odstotki za izračun pomembnosti po predlaganih spremembah mednarodnih standardov revidiranja

oznaka	osnova za izračun	odstotek od osnove
	<i>za profitne organizacije</i>	
M1	dobiček pred obdavčitvijo	5,0 %
M2	prihodki	0,5 %
	<i>za profitne organizacije, ki jih vodijo lastniki</i>	
M3	dobiček pred obdavčenjem + izplačila lastnikom	10,0 %
M4	kratkoročna sredstva	2,0 %
M5	kapital	2,0 %
	<i>za neprofitne organizacije</i>	
M6	celotni stroški	0,5 %
M7	prihodki	0,5 %
M8	neto premoženje	0,5 %

Vir: Materiality in the Identification and Evaluation of Misstatements, 2004

Obstoječi standard ne ponuja niti osnov za izračun in seveda tudi ne odstotkov.

V nadaljevanju bom navedel nekaj primerov, kako je obravnavano področje urejeno v strokovni literaturi. Glavna ugotovitev bi sicer bila ta, da se v literaturi po večini izogibajo navajanju konkretnih stopenj za izračun pomembnosti.

Kanadska študija Sence pomembnosti (Price, Wallace, 2001) med drugim podaja tudi pregled navedb v dotedanji literaturi glede pomembnosti, ki so tako v zvezi z vsebino in osnovami za izračun pomembnosti. Navedel bom nekaj po moji presoji najbolj zanimivih, s tem da bom prikazal samo leto objave in glavne ugotovitve (glej tabelo 2).

Primer iz strokovne literature navaja naslednje smernice za določanje pomembnosti: od 5 % do 10 % neto dobička pred obdavčitvijo, od 0,5 % do 1 % celotnih sredstev, od 0,5 % do 1 % celotnih prihodkov, 1 % kapitala. Primerna osnova je odvisna od narave strankinega poslovanja. Vsebinski dejavniki lahko prav tako vplivajo na pomembnost. (Whittington, Pany, 2000, str. 194).

Podobno so prikazane smernice za določanje pomembnosti za potrebe testiranja: od 5 % do 10 % dobička pred obdavčitvijo, padajoči procent bruto dobička z rastjo dobička, procent sredstev, 1 % kapitala, 0,5 % prihodkov, povprečje prej navedenih elementov, spremenljivi procent prihodkov (Dunn, 1996, str. 199).

Tabela 2: Izbrane navedbe o pomembnosti v literaturi

1970	pomembnost 25 % neto dobička
1973	določenih je 52 faktorjev pri opredeljevanju pomembnosti
1981	kritizira proces presojanja in predlaga uvedbo predpisanih stopenj, da bodo uporabniki vedeli, kako zanesljivi so računovodski izkazi
1982	analiza odločitev o pomembnosti je pokazala, da so ugotovitve nezadostne, da bi na podlagi tega lahko oblikovali ustrezno politiko
1985	ugotavlja različne stopnje: 5 % dobička pred obdavčitvijo, 0,5 % sredstev, 1 % kapitala, 0,5 % prihodkov, odstotek bruto dobička glede na drsečo lestvico
1985	za profitne organizacije z razpršenim lastništvom 5–10 % dobička pred obdavčitvijo, če ni razpršenega lastništva, pa 1 % prihodkov; za neprofitne organizacije 0,5 % normalnih prihodkov
1989	ugotovljene so velike razlike izračunanih vrednosti pomembnosti glede na izbrano definicijo
1989	osnove za izračun vključujejo: 41 % kapitalske postavke, 19 % sredstva, 12 % prihodke, 10 % stroške, 3 % prihodke zmanjšane za stroke, ostalo brez odgovora
1990	razpon kvantitativnih smernic je zelo velik, samo 10 % uradnih objav vsebuje kvantitativne smernice in samo 6 % jih daje kriterije za presojo
1997	finančni analitiki menijo, da so računovodski izkazi bolj zanesljivi, kadar so med revizorjem in revidirancem šibke poslovne povezave ali pa ji sploh ni; če so povezave pomembne, je zanesljivost izkazov manjša
1998	analiza uradnih smernic in poročil revizorjev in akademska raziskava so pokazali, da pomembnost in razumno zagotovilo nista dobro opredeljena koncepta in da se v revizijski praksi ne uporabljata konsistentno
1998	analitična metoda planiranja nivojev pomembnosti z ocenitvijo obsega in stroškov revidiranja različnih kontov
1998	tradicionalno usmeritev zamenja s širšim konceptom pomembnosti, povezanim z razkrivanjem transakcij, kadar je razumno pričakovati, da vplivajo na odločitve uporabnikov
1999	kadar mora »zakonski« revizor prevzeti odgovornost za pravilnost revidirančevih davčnih obveznosti, se revizija opravlja z večjim opiranjem na preverjanje podatkov
2000	24 % udeležencev preizkusa je bilo pripravljeno izdati poročilo s pritrdilnim mnenjem, tudi potem, ko so videli, da statistične meje zaupanja projiciranih napak presegajo nivo postavljene pomembnosti

Vir: Price, Wallace, 2001, str. 29–42

V strokovni literaturi najdemo več predlogov, kaj naj se uporabi kot osnova za izračun pomembnosti (kot izhodišče). Vzrok za raznolikost so različne situacije v praksi in seveda različno dojetje revizorja, kaj je za uporabnika pomembno, o čemer smo že govorili. Največkrat uporabljene osnove so prikazane v tabeli 3.

Iz primerjave obeh tabel (tabele 1 in tabele 3) je razvidno, da predlog mednarodnega standarda revidiranja za običajne delniške družbe ponuja kot izhodišče spodnje meje, ki se uporabljajo v strokovni literaturi. Posebej je urejeno področje v profitnih organizacijah, kjer lastniki hkrati tudi vodijo družbo. V primeru osnove P2 – poslovni izid poslovanja naj bi bil to približek bruto dobičku (po moji oceni), ki se navaja v tuji literaturi, zaradi prilagoditve je povečan tudi odstotek.

Tabela 3: Pregled največkrat predlaganih osnov za izračun pomembnosti

oznaka	osnova za izračun	odstotek
P1	dobiček pred obdavčitvijo	od 5,0 % do 10,0 %
P2	poslovni izid iz poslovanja	od 3,0 % do 7,0 %
P3	sredstva	od 0,5 % do 1,0 %
P4	kapital	1,0 %
P5	prihodki	od 0,5 % do 1,0 %
P6	kombinirana metoda (povprečje zgornjih elementov ((P1+P2+P3+P4+P5)/5))	povprečje
P7	spremenljivi odstotek prihodkov	lestvica

Osnova P7 – spremenljivi odstotek prihodkov se uporablja v več različicah. Lahko se uporablja na način, kot je napisan (samo za prihodke), lahko pa se kot osnova za izračun uporabijo sredstva ali pa prihodki, glede na to, kateri so večji. Lestvica je lahko izdelana tako, da se za določen razred (razpon osnov) določi tudi razpon odstotkov, ki se uporabijo na izbrano osnovo. Lahko pa se določi znesek pomembnosti, ki odpade na spodnjo mejo razreda (meje razredov vrednostno naraščajo), in odstotek (odstotek je v višjih razredih nižji), ki se uporabi na preseženi znesek osnove nad spodnjo mejo v posameznem razredu (degresivna lestvica). Ker so lestvice v tuji literaturi v različnih valutah, bom v tabeli 4 prikazal primer prilagojene lestvice (uporaba različnih tečajev za preračun lahko da povsem drugačne rezultate, prilagoditev na slovenske razmere za prikazani primer je lahko stvar razprave).

Tabela 4: Primer tabele za izračun pomembnosti z drsečo lestvico

nad tisoč SIT	vkjučno do tisoč SIT	znesek za spodnjo mejo razreda v SIT	delež, nad spodnjo mejo
0	21.000		0,059000
21.000	70.000	1.239	0,031000
70.000	210.000	2.758	0,021400
210.000	700.000	5.754	0,014500
700.000	2.100.000	12.859	0,010000
2.100.000	7.000.000	26.859	0,006700
7.000.000	21.000.000	59.689	0,004600
21.000.000	70.000.000	124.089	0,003130
70.000.000	210.000.000	277.459	0,002140
210.000.000	700.000.000	577.059	0,001450
700.000.000	2.100.000.000	1.287.559	0,001000
2.100.000.000	999.999.999.999	2.687.559	0,000670

To pomeni, da bi za našo:

- srednjo družbo na spodnji meji (po kriterijih iz Zakona o gospodarskih družbah) za 1.000 mio SIT prihodkov od prodaje pomembnost znašala 15.859 tisoč SIT ali 1,6 % od osnove, za 500 mio SIT aktive pa 9.959 tisoč SIT ali 1,9 % od osnove,
- srednjo družbo na zgornji meji z 3.999 mio SIT prihodkov od prodaje bi pomembnost znašala 39.582 tisoč SIT ali zaokroženo 1,0 % od osnove, za 1.999 mio SIT aktive pa 25.849 tisoč SIT ali 1,3 % od osnove ter

- za veliko družbo z 8.000 mio SIT prihodkov od prodaje bi pomembnost znašala 64.289 tisoč SIT ali 0,8 % od osnove, ter za 4.000 mio aktive 39.589 tisoč SIT ali 1,0 % od osnove.

Iz povedanega se vidi, da je prikazana lestvica »naravnana« bolj na prihodke od prodaje, to se pravi, da se bolj ujema z osnovo pod P5 - prihodki, manj oziroma neusklajena pa je z osnovo P3 - sredstva, ko so osnova za izračun sredstva.

3.2.2 POMEMBNOST V JAVNEM SEKTORJU

Večkrat se revizor sreča tudi z gospodarskimi družbami, ki so v delni ali večinski lasti države ali lokalne skupnosti ali pa z družbami, ki opravljajo gospodarske javne službe. Sam proces določanja pomembnosti se v tem primeru ne razlikuje od tistega, ki je v tej nalogi opisan za ostale gospodarske družbe. Dejavniki, ki jih mora revizor pri tem upoštevati, pa se lahko razlikujejo. Mednarodni standardi revidiranja glede določanja pomembnosti z vidika javnega sektorja niso posebej zgovorni. Revizorja poleg upoštevanja strokovne presoje usmerjajo tudi na upoštevanje zakonov in drugih predpisov ter javne koristi. Predlog sprememb mednarodnega standarda revidiranja za javni sektor določa druge osnove za izračun pomembnosti (prihodki ali stroški).

V zvezi s tem se nam pojavlja še en problem. Gospodarske družbe, ki opravljajo poleg pridobitne dejavnosti tudi nepridobitno dejavnost, morajo v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi prikazovati prihodke in odhodke ločeno po dejavnostih posameznih javnih služb in ločeno za lastne dejavnosti in tudi ločeno ugotavljati posamezne vrste poslovnega izida. Prav tako so predpisane posebnosti pri izkazovanju sredstev in obveznosti do virov sredstev. To dodaja v proces določanja pomembnosti novo komponento. Poslovodstvo lahko presodi, da so posamezni elementi postavk računovodskih izkazov, ki se nanašajo na javno službo, z vidika uporabnikov računovodskih izkazov pomembni (kvalitativno), čeprav njihovi zneski z vidika računovodskih izkazov kot celote niso pomembni. Revizor bo mogoče, glede na potrebe ali zahteve posameznega revizijskega posla, stopnjo pomembnosti postavil nižje od tiste, ki bi jo sicer zahtevala revizija računovodskih izkazov kot celote (Holder, 2003).

Poglejmo še, kako standardi urejajo področje pomembnosti za državno revizijo, to je revizijo, ki jo pri nas opravlja Računsko sodišče Republike Slovenije. Mednarodni revizijski standardi Mednarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucij (INTOSAI) določajo, da je zadeva ocenjena kot pomembna, če njeno poznavanje lahko vpliva na uporabnika računovodskih izkazov ali revizijskega poročila o izvajanju nalog (Revizijski standardi, 1994, str. 74). Revizor določi najvišji dopustni znesek – prag pomembnosti, pri katerem so napačne navedbe še sprejemljive. Pri tem upošteva zahteve oseb, ki so pooblaščen za proračunske izdatke in zahteve javnosti. Prag pomembnosti je določen neposredno v absolutnem denarnem znesku ali pa kot odstotek za izračun tega zneska (Evropske smernice za izvajanje mednarodnih revizijskih standardov INTOSAI, 1999). Pomembnost je lahko opredeljena po vrednosti ali po vsebini. V fazi načrtovanja se prag pomembnosti uporablja za določanje obsega preizkušanja, pri poročanju pa za ovrednotenje napačnih navedb. Kot primeren prag pomembnosti se navaja med 0,5 % do 2 % vrednosti prihodkov ali izdatkov. Kot osnova so lahko primerna tudi sredstva ali izposojena sredstva, vendar morda v drugačnem odstotku. Pri tem mora revizor

upoštevati tudi politično občutljivost področja in mogoče določi še več posebnih pragov pomembnosti za politično občutljivejša področja (Evropske smernice za izvajanje mednarodnih revizijskih standardov INTOSAI, 1999, str. 24). Prag pomembnosti se primerja z ovrednotenimi ugotovitvami revizije, oceni se torej verjetna celotna napaka v računovodskih izkazih. Presoja praga pomembnosti mora biti v delovnih papirjih ustrezno dokumentirana, ker je bistvenega pomena za izvajanje revizije.

Računsko sodišče v letnem poročilu za leto 2003 v Dodatku 1: Zaporedje revizijskih aktivnosti navaja, da revizor v podrobnem revizijskem načrtu določi pomembnost kot kriterij za presojo ugotovljenih nepravilnosti in napak. Pomembnost ima kvantitativni in kvalitativni vidik. V dodatku 3: Uporaba vzorčenja v reviziji poslovanja države pa je navedeno, da na velikost vzorca vplivata stopnja pomembnosti in tveganje pri odkrivanju. Stopnja pomembnosti je določena v odstotku od predmeta revidiranja. Pri reviziji poslovanja države so osnova odhodki (Računsko sodišče, 2004).

3.2.3 NORMATIVNE STOPNJE IN RAZLIČNE SITUACIJE V PRAKSI

Kakšna je v konkretnem revizijskem poslu pomembnost, ki bo imela vpliv na poslovne odločitve uporabnikov računovodskih izkazov? Ali je res dobiček pred obdavčitvijo najboljša rešitev? Prvi pomislek, ki se pojavi ob tem, so možna nihanja dobička. Ta problem lahko rešimo z upoštevanjem povprečnega dobička za zadnja leta. Še bolje pa bi problem nihanja dobička rešili z uporabo normalnega dobička. Normalni dobiček pa bi ugotovili tako, da bi upoštevali pričakovani donos na vloženi kapital. Tukaj smo se znašli v manjši zanki. Ali ne bi bilo pravilno, da se normalni dobiček uporablja za vse družbe, tudi za tiste brez nihanj v dobičku? Iz tega lahko izpeljemo ugotovitev, da je morebiti boljša osnova za določanje pomembnosti kapital, ta je namreč lahko osnova za izračun normalnega dobička. Če razmišljamo še malo naprej, dobički so v posameznih gospodarskih dejavnostih zelo različni. Ali to potem pomeni, da naš recept ni dober in bomo morali normalni dobiček ugotavljati glede na konkretne okoliščine? Ob tem nekaterih okoliščin ne bomo upoštevali, ker so povzročile nihanje v dobičku oziroma izgubo. Kako pa bomo ravnali v primeru, ko gre za dejavnost, ki je v upadanju, kar pomeni, da obstaja trend nižanja dobička? Kaj pa v primeru izgube? Ali sploh ni osnove za izračun pomembnosti? Kaj pa je s panogami, ki niso tako dobičkonosne? Kaj pa je z razlikami med posameznimi gospodarstvi?

Ne glede na vse pomisleke bomo, v primeru, da bomo ugotovili, da na osnovi podatkov o dobičkih iz preteklih let ne moremo potegniti nobenega zaključka oziroma ne moremo določiti, kaj bi bilo normalno pričakovati za tekoče leto, proučili dobiček v dejavnosti (ali dejavnostih), v kateri družba posluje. Če gre za dejavnost, ki je v krizi, pa si bomo poskušali pomagati s podatki na ravni celega gospodarstva. Potrebno bo presoditi, kako to uporabiti za konkreten revizijski posel. To bo težka naloga in bo seveda vključevala uporabo strokovne presoje. Pri tem bo seveda potrebno upoštevati tudi vrsto dejavnikov, ki lahko vplivajo na normalni dobiček: financiranje z dolгови ali lastniško financiranje, posli s povezanimi strankami (matično družbo, ostalimi povezanimi družbami, lastniki, poslovodstvom), neobičajne postavke, neobičajni posli in podobno.

Zaključek razmišljanja o dobičku pred obdavčenjem kot osnovi za izračun pomembnosti kaže na to, da to ne sme biti edina izbira oziroma, da to ni vedno poštena izbira.

Še eno vprašanje se pojavlja pri tem: ali je res prav, da je določena samo ena stopnja, ne glede na velikost družbe, tako kot predvidevajo spremembe Mednarodnega standarda revidiranja 320? Kot je bilo omenjeno v že v enem izmed predhodnih poglavij, nekateri strokovnjaki odsvetujejo določanje smernic v razponu, ker se potem vedno uveljavi zgornja meja. Če bi hoteli vezati uporabo različnih odstotkov glede na velikost, je to verjetno spet problematično, glede na to, da so velikosti družb v posameznih gospodarstvih zelo različne. Naše največje družbe so za mednarodne družbe majhne družbe. Pri tem bi si lahko pomagali z opredelitvijo velikosti družb, ki jo evropski predpisi določajo v zvezi z računovodskimi izkazi (Fourth Council Directive, 1978). Pet odstotkov od dobička pred obdavčitvijo za našo srednjo družbo, ki je komajda postala zavezanec za revizijo po kriteriju števila zaposlenih in vrednosti aktive, po mojem mnenju vsebinsko ni primerljivo s petimi odstotki dobička pred obdavčitvijo neke zelo velike in zelo dobičkonosne družbe. Predlog Mednarodnega standarda revidiranja 320 namreč ne zahteva različne obravnave, jo pa dopušča.

Prej smo se spraševali, ali ne bi bilo morebiti dobro, da se normalni dobiček uporablja kot osnova za izračun pomembnosti pri vseh družbah. Če malce podrobneje pogledamo vpliv strukture financiranja, bomo našli argumente za to (glej tabelo 5).

Tabela 5: Vpliv strukture financiranja na izračun pomembnosti (osnova dobiček pred obdavčitvijo)

	v tisoč SIT		
	primer A	primer B	primer C
Sredstva	1000	1000	1000
Obveznosti	200	500	800
Kapital	800	500	200
Dobiček pred obdavčitvijo	45	30	15
Pomembnost (5 % dobička pred obdavčitvijo)	2,25	1,5	0,75

Sprememba v dobičku je bila izračunana ob obrestni stopnji 5 % letno, če bi bila obrestna stopnja nižja, bi bili učinki manjši, sicer pa še večji. Iz tabele je lepo razvidno, da se v primeru naraščanja dolžniškega financiranja družbe (na račun lastniškega) izračunana pomembnost na osnovi davka iz dobička zmanjšuje ob ostalih nespremenjenih pogojih. Kot bomo videli v nadaljevanju, takšna sprememba v znesku pomembnosti lahko bistveno vpliva na revizorjeve postopke. Iz povedanega bi zaključili, da mora revizor v primeru, ko je družba zadolžena bolj, kot je sicer običajno, prilagoditi izračunano pomembnost, sicer bo to vplivalo na njegove nadaljnje postopke. Imamo pa problem, ker ne vemo, pri kakšnem obsegu dolžniškega financiranja družbe je izračunana predlagana stopnja 5 % na dobiček pred obdavčitvijo. Druga predlagana stopnja v spremembah Mednarodnega standarda revidiranja 320 – 0,5 % prihodkov – bi dala v vseh teh primerih enak rezultat.

Podobno lahko razložimo druge učinke na dobiček, ki so posledica uporabljenih računovodskih usmeritev. Kot posledica odločitev posloводства lahko na dobiček vplivajo med drugim tudi: način obračunavanja amortizacije, način oblikovanja rezervacij in časovnih razmejitev, način vrednotenja zalog, način oblikovanja popravkov terjatev, način odpisovanja obveznosti, način slabitve sredstev in krepitev obveznosti, odločitev, da se neko sredstvo raje prikaže kot strošek ali da se strošek izkaže v okviru sredstev ali obveznosti in podobno. Nekatero od teh odločitev so v skladu z računovodskimi standardi, nekatere so mejne zadeve, katerih pravilnost se težko presodi, vmes pa so lahko tudi povsem zavestna zavajanja, ki

vplivajo na dobiček. Del teh razlik, ki nastanejo v dobičku zaradi uporabe različnih računovodskih usmeritev, se v daljšem obdobju poravna oziroma ima učinek samo v letu spremembe, kar govori v prid izračuna osnove na podlagi podatkov daljšega obdobja, še bolj pa v prid uporabe normalnega dobička, kar predvidevajo tudi predlagane spremembe Mednarodnega standarda revidiranja 320.

Druga primerna osnova za izračun pomembnosti, predvidena v spremembah Mednarodnega standarda revidiranja 320, pa so prihodki. Prihodki so za večino družb veliko manj izpostavljeni mogočim vplivom zaradi sprejetih računovodskih usmeritev, niso pa povsem odporni nanje. Kar smo govorili glede vpliva velikosti družbe in nihanj v dobičku, smiselno velja tudi za prihodke, saj so ti element za izračun dobička. Moteč element so predvsem razlike med panogami. To pomeni, da bomo v primeru enakih prihodkov in različnega obsega sredstev revidirali različen obseg postavk bilance stanja, kar verjetno ni prav.

Kljub navedenim pomanjkljivostim so prihodki po mojem mnenju manjkrat predmet revidirančevih »prilagajanj« kot stroški oziroma odhodki in tako tudi boljše osnova za izračun pomembnosti oziroma zahtevajo manj revizorjevih prilagoditev (kar seveda ne drži v vsakem konkretnem primeru).

In kakšen bi bil zaključek iz tega? Predlog sprememb Mednarodnega standarda revidiranja 320 je za razliko od starega standarda vpeljal bolj konkretne smernice glede osnov in odstotkov za določanje pomembnosti in bolj natančno opredelil postopke revizorja v zvezi s tem. Prednost je torej v tem, da je postavil izhodišče, na podlagi katerega bo revizor začel razmišljati, ko bo določal pomembnost, končno odločitev pa bo še vedno moral sprejeti sam.

3.2.4 RAZMERJE MED POMEMBNOŠTJO IN KLJUČNIMI POSTAVKAMI RAČUNOVODSKIH IZKAZOV V PRAKSI

Razmerje med postavko iz računovodskega izkaza in izračunano pomembnostjo naj bi bilo takšno, da bi izračunana pomembnost ustrezala pričakovanjem uporabnikov računovodskih izkazov. Seveda se moramo najprej strinjati, da sploh obstaja takšno razmerje. Če bi analizirali povprečnega uporabnika bi izvedeli ..., tega pač ne bomo izvedeli, ker ne vemo, kdo je povprečni uporabnik računovodskih izkazov. Povprečni uporabnik verjetno res najprej pomisli na dobiček, in to na tistega, ki je na razpolago za izplačilo. Vprašanje je, če povprečni uporabnik sploh dopušča, da so v računovodskih izkazih napake, ali pa misli, da so po revizorjevem poročilu s pritrdilnim mnenjem računovodski izkazi točni in dopuščajo samo »trivialne« napake. Tu se postavlja vprašanje, če ima povprečen uporabnik toliko znanja o računovodskih izkazih, da sploh ima odnos do posameznih postavk računovodskih izkazov.

Predlagane spremembe Mednarodnega standarda revidiranja 320 ta problem rešujejo tako, da predpostavljajo uporabnika računovodskih izkazov, ki ima primerna ekonomska znanja in vedenja o računovodstvu, razume zamisel pomembnosti, prizna računovodske ocene in sprejema razumne poslovne odločitve. Iz tega bi si upal trditi, da takšen povprečni uporabnik še ne obstaja. Opredelitev je takšna, da omogoča različne interpretacije, saj operira s pojmi primerno, razumeti, priznati in sprejema razumne odločitve, ki se jih ne da enoznačno razlagati.

V nadaljevanju bo prikazan izračun pomembnosti iz nekaterih postavk računovodskih izkazov, ki naj bi bile najbolj primerne. Izbor različnih osnov naj bi izhajal iz različnih dejanskih stanj. Najprej bo narejen izračun na podatkih za vse gospodarske družbe v Sloveniji (glej tabelo 6), kar bo pokazalo, ali drži špekulativna predpostavka, da dajejo vse metode na celoti gospodarskih družb (torej na povprečni enoti) enako pomembnost oziroma pomembnosti, ki so medsebojno v nekem razmerju.

Tabela 6: Izračun pomembnosti na nivoju gospodarskih družb

Vse gospodarske družbe (zbirni podatki)

Oznaka osnove	Osnova	Odstotek	Izračunana pomembnost 2003 v tisoč SIT	Indeks 2003 (P4=100)	Izračunana pomembnost 2002 v tisoč SIT	Indeks 2002 (P4=100)
M1	dobiček pred obdavčitvijo	5,0	19.721.539	29	13.799.813	22
M2	prihodki	0,5	60.146.219	87	55.575.990	90
M4	kratkoročna sredstva	2,0	107.620.574	156	95.899.992	155
M5	kapital	2,0	137.599.606	200	123.443.394	200
P1	dobiček pred obdavčitvijo (= M1)	5,0	19.721.539	29	13.799.813	22
P2	poslovni izid poslovanja	3,0	11.683.314	17	8.248.637	13
P3	sredstva	0,5	73.589.666	107	66.691.926	108
P4	kapital	1,0	68.799.803	100	61.721.697	100
P5	prihodki	0,5	60.146.219	87	55.575.990	90
P6	kombinirana metoda		46.788.108	68	41.207.613	67

Vir: Izračun iz podatkov Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve

Pomembnost na osnovi spremenljivega odstotka prihodkov ni bila izračunana, ker so v te podatke vključene vse gospodarske družbe, to se pravi tudi majhne. Če bi povprečno družbo primerjali s kriteriji iz Zakona o gospodarskih družba, bi to bila majhna družba. Korigiranega dobička tudi ne moremo izračunati (M3), ker podatkov ni na razpolago.

Edina vrednost tega izračuna je ta, da pokaže, kakšno je razmerje med izračunanimi pomembnostmi na osnovi različnih osnov v primerjavi z izračunom na osnovi kapitala (ta je uporabljen kot osnova za primerjave), ter da pokaže spremembo razmerij med dvema poslovnima letoma. Iz podatkov Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve o glavnih kategorijah računovodskih izkazov za gospodarske družbe je razvidno, da je kapital najbolj stabilna kategorija. V obdobju 1994–2003 je znašala njegova povprečna letna rast 9,9 %. Pokaže pa se, da čisti dobiček na tem nivoju ni najbolj primerna kategorija za analizo, ker so gospodarske družbe kot celota do leta 1997 izkazovale izgubo in potem še leta 2001.

Izračun za leto 2003 pokaže, da je največja izračunana pomembnost za 2,7-krat višja od izračunane na osnovi dobička pred obdavčitvijo. Izračuna iz osnove M4 - kratkoročna sredstva in M5 - kapital pri ugotavljanju tega razmerja nisem upošteval, ker gre za poseben primer, ki bi ga sicer moral obravnavati ločeno, vendar za to ni ustreznih podatkov. V letu 2002 so izračunana razmerja še večja. To bi nas lahko napeljalo na misel, da zaradi velikih razlik različni kriteriji niso sprejemljivi in da je najbolje, da se držimo izračuna na osnovi dobička pred obdavčitvijo. Vendar pa se pojavi dvom, glede na to, da je dobiček leta 2003 od

tistega v letu 2002 večji za 42,9 %, pri tem pa so se sredstva povečala za 10,3 %, prihodki pa le za 8,2 %. To kaže na velika nihanja v dobičku in s tem na neprimernost te osnove za izračun pomembnosti.

Moj zaključek iz tega bi bil, da opiranje na en sam način izračuna ni pameten. Pri tem sem seveda upošteval, da ima revizor na drug strani za sogovornika uporabnika, kot ga predvidevajo spremembe v Mednarodnem standardu revidiranja 320.

Poglejmo, kakšni so ti podatki samo za družbe, ki so dejansko bile revidirane (glej tabelo 7). V času pisanja te naloge Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, ki je pripravila podatke, še nima obdelanih vseh podatkov iz revidiranih letnih poročil za leto 2003, zato bodo osnova za obdelavo podatki za leto 2002.

Tabela 7: Izračun pomembnosti na nivoju revidiranih gospodarskih družb

Vse revidirane gospodarske družbe (indeksi, P4=100)

Oznaka osnove	Osnova	Vse revidirane gospodarske družbe		Vse revidirane delniške družbe		Vse revidirane d. o. o.	
		Indeks 2002	Indeks 2001	Indeks 2002	Indeks 2001	Indeks 2002	Indeks 2001
M1	dobiček pred obdavčitvijo	21	0	15	0	32	0
M2	prihodki	77	75	70	70	91	90
M4	kratkoročna sredstva	126	123	111	111	154	151
M5	kapital	200	200	200	200	200	200
P1	dobiček pred obdavčitvijo (= M1)	21	0	15	0	32	0
P2	poslovni izid poslovanja	10	0	5	0	20	0
P3	sredstva	100	98	100	99	99	98
P4	kapital	100	100	100	100	100	100
P5	prihodki (= M2)	77	75	70	70	91	90
P6	kombinirana metoda	61	55	58	54	69	58

Vir: Izračun iz podatkov Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve

Poglejmo, kakšni so podatki za revidirane delniške družbe (glej tabelo 8) in revidirane družbe z omejeno odgovornostjo (glej tabelo 9) po posameznih dejavnostih iz standardne klasifikacije dejavnosti.

Iz navedenih podatkov lahko ugotovimo naslednje.

- Določene dejavnosti kot celota imajo izgubo, to je za leto 2001 veljalo tudi na nivoju vseh revidiranih gospodarskih družb. To potrjuje ugotovitev, da dobiček (niti poslovni izid iz poslovanja) ne more biti prevladujoča osnova za izračun pomembnosti.
- Primerjava osnove M1 = P1 – dobiček pred obdavčitvijo z ostalimi na nivoju vseh revidiranih gospodarskih družb kaže velike razlike med izračunanimi pomembnostmi. Ne da bi zavzeli stališče, kaj je bolj prav, bi morali, da bi v povprečju dobili podobne rezultate, ali povečati odstotek dobička, ki predstavlja pomembnost, ali pa bi morali znižati odstotke pri ostalih osnovah za izračun. To velja tudi za nivo revidiranih delniških družb in revidiranih družb z omejeno odgovornostjo kot tudi za nivo dejavnosti. Podobne ugotovitve veljajo za osnovo P2 - poslovni izid iz poslovanja.

- Osnova M4 - kratkoročna sredstva, ki je predvidena za profitne organizacije, ki jih vodijo lastniki sami, daje na nivoju družb z omejeno odgovornostjo v večini primerov najvišje vrednosti pomembnosti, z najbolj izrazito izjemo v dejavnostih gradbeništvo, trgovina in izobraževanje, kjer osnovi M2 = P5 - prihodki in M4 - kratkoročna sredstva še bolj odstopata od primerjalne osnove.
- Največje ujemanje je v povprečju med osnovama P3 - sredstva in P4 - kapital. Pri delniških družbah je dobro ujemanje tudi z osnovo M4 - kratkoročna sredstva.
- Osnova M2 = P5 - prihodki se tudi relativno dobro ujema z osnovama P3 - sredstva in P4 - kapital, predvsem pri družbah z omejeno odgovornostjo. Na povprečju revidiranih gospodarskih družb bi morali povečati odstotek za izračun iz 0,5 % na 0,6 % za približno izenačenje izračunanih povprečnih pomembnosti. Med dejavnostmi so precejšnja odstopanja, zato bi morale biti prilagoditve glede na dejavnost različne.
- Nivo dejavnosti je za slovenske razmere očitno že preveč podroben, ker lahko ena družba bistveno »popači« pramerjave (primer: dejavnost javne uprave pri delniških družbah). Dejstvo, da so v podatkih vključene tudi neprofitne gospodarske družbe, še dodatno zmanjšuje uporabnost ugotovitev.
- Primerjava osnove M5 z osnovo P4 daje vedno enako razmerje, saj gre samo različen odstotek na isto osnovo.

Tabela 8: Izračun pomembnosti na nivoju revidiranih delniških družb po dejavnostih

Vse revidirane d. d. po dejavnostih za leto 2002

(indeksi, P4=100)

Oznaka osnove (glej tabelo 7)	M1 = P1	M2 = P5	M4	M5	P2	P3	P4	P6
Dejavnost	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002
Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	16	55	96	200	3	72	100	49
Rudarstvo		43	56	200		62	100	68
Predelovalne dejavnosti	695	84	135	200	17	82	100	25
Oskrba z električno energijo, plinom in vodo		39	32	200		72	100	70
Gradbeništvo		165	343	200	4	158	100	107
Trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke potrošnje	26	144	163	200	20	106	100	79
Gostinstvo	10	21	35	200	6	73	100	42
Promet, skladiščenje in zveze	4	50	54	200	2	111	100	53
Finančno posredništvo	3	19	63	200		83	100	51
Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	14	17	84	200	1	69	100	40
Dejavnost javne uprave in obrambe, obvezno socialno zavarovanje	23	1734	918	200		45813	100	11918
Izobraževanje	4	5	11	200	1	75	100	37
Zdravstvo in socialno varstvo	15	22	7	200	15	65	100	43
Eksteritorialne organizacije in združenja	31	74	67	200	25	89	100	64
Skupaj	15	70	111	200	5	100	100	58

Vir: Izračun iz podatkov Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve

Tabela 9: Izračun pomembnosti na nivoju revidiranih družb z omejeno odgovornostjo po dejavnostih

Vse revidirane d. o. o. po dejavnostih za leto 2002 (indeksi, P4=100)

Oznaka osnove (glej tabelo 7)	M1 = P1	M2 = P5	M4	M5	P2	P3	P4	P6
Dejavnost	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002	2002
Kmetijstvo, lov, gozdarstvo		44	71	200		72	100	72
Rudarstvo		36	21	200	3	66	100	51
Predelovalne dejavnosti	52	108	183	200	31	95	100	77
Oskrba z električno energijo, plinom in vodo	11	19	26	200	3	71	100	41
Gradbeništvo	62	258	481	200	52	195	100	133
Trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke potrošnje	64	282	342	200	49	146	100	128
Gostinstvo	12	49	50	200	14	75	100	50
Promet, skladiščenje in zveze		70	88	200		96	100	88
Finančno posredništvo	119	124	1579	200		686	100	257
Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	22	33	70	200	15	76	100	49
Dejavnost javne uprave in obrambe, obvezno socialno zavarovanje		44	40	200		59	100	68
Izobraževanje	194	546	322	200	103	139	100	216
Zdravstvo in socialno varstvo		29	36	200		63	100	64
Eksteritorialne organizacije in združenja	154	112	277	200	97	201	100	133
Skupaj	32	91	154	200	20	99	100	69

Vir: Izračun iz podatkov Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve

3.2.5 RAZMERJE MED POMEMBNOŠTJO IN NEKATERIMI KAKOVOSTNIMI DEJAVNIKI

Gospodarske družbe seveda niso samo številke. Sicer imajo vse družbe isto splošno okolje, vendar pa na posamične družbe vplivajo različni elementi iz tega okolja. Na eni strani so tisti, ki se soočajo samo z lokalnim okoljem, na drugi pa so tisti, ki jim je okolje cel svet. Potem so tu še razlike, ki jih povzročajo razlike med dejavnostmi, s katerimi se posamezna družba ukvarja. Potem imamo družbe, ki šele začenjajo s poslovanjem, na drugi strani pa družbe, ki ukinjajo svoje poslovanje. Kot je bilo že omenjeno, so družbe, ki imajo manjše število lastnikov, in imamo družbe, ki imajo množico lastnikov. Družbe se bistveno razlikujejo tudi po svoji velikosti.

Z iskanjem razlik ali pa podobnosti med družbami bi se lahko ukvarjali še naprej. Tukaj hočemo razmisliti le o tem, ali takšne razlike lahko vplivajo na to, da bi uporabnik računovodskih izkazov presodil, da takšne okoliščine vplivajo na pomembnost. Spet si bomo pomagali z uporabnikom, ki ga najdemo v predlaganih spremembah Mednarodnega standarda revidiranja 320. Zaželene sposobnosti tega uporabnika so takšne, da bo takšne razlike med družbami prepoznal in da bodo tudi vplivale na njegovo presojo pomembnosti. Revizor jih torej mora upoštevati. Naštevaje posamičnih kakovostnih dejavnikov, ki lahko vplivajo na revizorjevo presojo pomembnosti, ne bo nikoli popolno, ker ni mogoče predvideti vseh možnih okoliščin. Za revizorja je zato zelo pomembno, da čim bolje pozna revidiranca in okolje, v katerem deluje.

Nekateri dejavniki, ki lahko kažejo na možnost napačnih navedb: poslovanje v regijah, ki so ekonomsko nestabilne, poslovanje na nestabilnih trgih, zapletena pravila, vprašanje neprekinjenega delovanja, likvidnostne težave, izguba pomembnih kupcev, omejitve pri dostopnosti kapitala in kreditov, spremembe v dejavnosti, kjer revidiranec posluje, spremembe v verigi dobaviteljev, razvoj ali ponudba novih proizvodov ali storitev, selitev na nova področja poslovanja, širitev na nova območja, velike združitve ali reorganizacije in drugi nenavadni dogodki, prodaja delov podjetja ali poslov, zapletene povezave ali skupna vlaganja, zunajbilančni finančni posli, podjetja za posebne namene, zapleteni finančni posli, velik obseg poslovanja s povezanimi strankami, pomanjkanje kadra z znanjem računovodstva in financ, spremembe pri ključnem osebju, odhod ključnega vodstvenega kadra, slabosti v notranjih kontrolah, še posebno tiste, ki jim poslovodstvo ne posveča pozornosti, neskladje med strategijo informacijske tehnologije in poslovno strategijo, spremembe v okolju informacijske tehnologije, pomembna nova informacijska tehnologija na področju računovodskega poročanja, poizvedbe državnih ali nadzornih organov o poslih ali poslovnih rezultatih podjetja, napačne navedbe v preteklosti, zgodovina napak ali velike prilagoditve ob koncu leta, velik obseg nerutinskih ali nesistematičnih poslov, vključno s posli v okviru podjetja in velikim obsegom poslov konec leta, posli, ki so evidentirani na podlagi namenov poslovodstva, uvedba novih računovodskih pravil, zapleteni računovodski izračuni, dogodki in posli, ki vsebujejo visoko stopnjo negotovosti, vključno z računovodskimi ocenami, nedokončani sodni postopki in pogojne obveznosti (Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004, str. 329 in 330). Revizorjevi odgovornosti za obravnavanje prevar in napak pri reviziji računovodskih izkazov je posvečen cel standard (št. 240).

3.2.6 IZRAČUN PRAGA POMEMBNOSTI

Revizor se bo lotil izračunavanja pomembnosti že v fazi izdelave revizijske strategije in revizijskega načrta. To je običajno že pred koncem poslovnega leta, ki ga bo revidiral. Začetno oceno bo zato napravil na podlagi razpoložljivih podatkov. Predvsem bo uporabil medletne računovodske izkaze, podatke iz računovodskih izkazov iz preteklih let in gospodarskih načrtov, ki jih običajno izdelata družba. Če to ni njegova prva revizija konkretnega naročnika, bo preveril tudi postopke določanja pomembnosti v preteklem letu (začetne ocene, spremembe, osnove za izračun, izbrane odstotke in druge zapise v zvezi s tem). Opravil bo tudi razgovor s poslovodstvom. Upošteval bo tudi ugotovitve iz predhodnih revizij in ovrednotenje izsledkov revizije, če je sam že revidiral izkaze te družbe oziroma če je seznanjen z ugotovitvami predhodnih revizij. Prav tako se bo seznanil oziroma bo upošteval stanje v gospodarstvu in v panogi, ki ji družba pripada. Proučil bo tudi vse morebitne posebnosti ali nenavadne okoliščine, ki so že poznane in so že vključene v računovodske izkaze ali pa se pričakuje, da bodo. Pri tem seveda vedno misli na uporabnike računovodskih izkazov. Brez navajanja možnih okoliščin, ki vplivajo na pomembnost, lahko rečemo, da je na pomembnost v fazi načrtovanja potrebno gledati kot na rezervacijo za verjetne in možne neodkrita napačne navedbe. Z drugimi besedami pomembnost je blažilec za revizijske postopke, ki ne morejo ugotoviti vseh napačnih navedb v računovodskih izkazih (Guy, Alderman, Winters, 1996, str. 137).

Revizor torej skuša dobiti kar najširši vpogled v poslovanje družbe, da lahko sprejme kar najbolj primerno oceno pomembnosti. Na osnovi tega bo revizor določil, kateri postopki se bodo opravili v nadaljevanju revizije. Revizijski načrt seveda ni nespremenljiv in se v toku revizije spreminja in prilagaja na novo spoznanim dejstvom. Če je imel revizor srečo, je izbral pravilno osnovo in odstotek, s katerim je izračunal pomembnost. Uporabil sem pojem srečo. Bolj ko je oddaljen trenutek, ko revizor pripravlja revizijsko strategijo in revizijski načrt, od trenutka, ko družba izdela računovodske izkaze, bolj verjetno je, da bo moral svoje začetne ocene popraviti. Da pa ne bo pomote, revizor v tej fazi počne tudi še kaj drugega, in se ne ukvarja samo s pomembnostjo. V tej nalogi smo usmerili pozornost na ta del revizorjevega dela, ki po mojem razumevanju skupaj z revizijskim tveganjem predstavlja osnovo za odločitve o večini drugih revizijskih opravil.

Ko bo revizor prejel računovodske izkaze, ki bodo vključeni v letno poročilo, bo preveril, ali se njegova predvidevanja in ocene, ki jih je naredil do tega trenutka, skladajo z računovodskimi izkazi. Če bi se izkazalo, da gre tu za preveliko odstopanje, bo moral popraviti svoje ocene pomembnosti. Enako bo moral postopati tudi v primeru, ko bo v postopku revizije prišlo do popravkov računovodskih izkazov in se bodo popravljene računovodski izkazi pomembno razlikovali od prvotnih. Potreba po popravku izhaja iz dejstva, da bo uporabnik svojo presojo pomembnosti napravil na računovodskih izkazih, ki bodo vključeni v letno poročilo. Tukaj spet lahko začnemo razpredati, kaj je pomembna razlika, pri kateri mora revizor popraviti predhodne ocene pomembnosti. Odgovor je lahko samo en. Pomembnost, ki jo je kot končno izbral revizor, mora ustrezati pričakovanjem uporabnikov računovodskih izkazov. Primer iz revizijske prakse bo naveden v nadaljevanju.

Revizor mora svoje odločitve in razloge za odločitve tudi dokumentirati, in sicer na takšen način, da je tudi kasneje mogoče ugotoviti, na osnovi česa je bila izbrana pomembnost. Pomembnost, ki je izračunana v tej fazi, je tista, ki jo običajno pojmuje kot skupno pomembnost za računovodske izkaze.

3.2.7 SKUPNA POMEBNOST IN SPREJEMLJIVA NAPAKA

Skupna pomembnost pomeni mejo, nad katero so napačne navedbe v računovodskih izkazih že tako pomembne, da revizor ne more več podati poročila s pritrdilnim mnenjem, ampak mora izdati poročilo s prilagojenim mnenjem.

Revizor razlikuje med naslednjimi napačnimi navedbami (v nadaljevanju tega poglavja bo namesto izraza napačne navedbe uporabljen izraz napake):

a. Poznane napake (pn)

To so napake, o katerih ne obstaja dvom, ker jih je revizor dejansko odkril. Velja pravilo, da revizor sproti obvešča poslovodstvo ali pa druge odgovorne osebe o odkritih napakah, da se sproti razčistijo morebitne nejasnosti ali napačna interpretacija s strani revizorja. Poznane napake so torej tiste, ki jih poslovodstvo ni popravilo, o njihovem obstoju pa ni dvoma. Delimo jih na dve vrsti, in sicer na:

- napačne navedbe dejstev, ki so posledica napak pri zbiranju ali obdelavi podatkov ali pa so to spregledana dejstva ali pa napačna razlaga dejstev in

- napačne navedbe zaradi subjektivnih odločitev, ki nastanejo zaradi različnih pogledov na računovodske ocene in različnih pogledov na izbor in uporabo računovodskih politik. Obravnava subjektivnih odločitev posloводства zahteva posebno pozornost revizorja. Značilna področja subjektivnih odločitev so na primer dvomljive terjatve, zastarelost zalog, doba uporabnosti in preostala vrednost premoženja, odloženi stroški, rezervacije in podobno. Ocene običajno temeljijo na preteklih izkušnjah ali pa na presoji okoliščin. Čeprav se zdi, da so prve bolj objektivne, obe vrsti zahtevata enako pozornost. Enačbe ali pa kakšna druge merila, ki temeljijo na preteklih izkušnjah, je potrebno preveriti. Presojo na podlagi okoliščin je prav tako težko preveriti, še zlasti, če je pristranska: preveč pesimistična ali preveč optimistična. Pri vrednotenju subjektivnih ocen revizor naredi svojo oceno in preveri, če se ocena posloводства nahaja v nekem razumnem območju okrog njegove ocene. Razlika med njegovo oceno in oceno posloводства je verjetno nestrinjanje z oceno. Če je ocena posloводства izven razumnega območja, pa se pojavi dodatna razlika, to je razlika med mejo območja in oceno posloводства, ki predstavlja poznano nestrinjanje z oceno. To se prav tako upošteva kot poznana napaka, če se revizor s posloводstvom ne more uskladiti. Posebej revizor preverja smer odstopanj in gibanja odstopanj v preteklih letih (na primer če so vsa odstopanja v isto smer, če imamo eno leto odstopanje navzgor, drugo pa navzdol in podobno).

Pri tem moramo rešiti tudi vprašanje nepopravljenih napak iz predhodnih let. Nekatere napake se lahko v tekočem obračunskem obdobju popravijo same po sebi (na primer namerna uvrstitve nekega stroška v napačno obdobje), nekatere lahko ostajajo v nespremenjeni višini (na primer izkazovanje obveznosti, za katero vemo, da je ne bo potrebno plačati), nekatere pa se sicer vrednostno spremenijo, razlogi zanje pa še vedno ostajajo (na primer napačno vrednotenje zalog). Ostajata dve metodi merjenja napak, ki vplivajo na dobiček, in sicer:

- A. metoda, po kateri se upoštevajo samo napake iz tekočega poslovnega leta in
- B. metoda, po kateri se upoštevajo tudi prenesene napake iz predhodnega poslovnega leta.

Po metodi A v primeru izdanega revizorjevega poročila s pritrdilnim mnenjem napake ne morejo več vplivati na prihodnja obdobja. To pomeni, da učinek popravkov napak iz predhodnega leta na dobiček tekočega leta (pri ugotavljanju vrednosti napak) ni upoštevan. Pri metodi B pa je zastopano stališče, da je potrebno v trenutku, ko se ugotavlja ustreznost računovodskih izkazov, upoštevati vse napake, ki so vplivale dobiček, ki je izkazan v teh računovodskih izkazih. Če predpostavimo, da je v računovodskih izkazih tekočega obdobja (t1) samo ena napaka, v predhodnem letu (t0) pa ni bilo napak, potem bo v tem tekočem obdobju (t1) po obeh metodah ta napaka upoštevana pri presoji ustreznosti računovodskih izkazov. Predpostavimo, da v naslednjem letu (t2) ni nobene nove napake, postavke, ki je v preteklem letu (t1) povzročala napako, pa ni več, kar pomeni, da je vplivala na dobiček tega leta (t2), in sicer v nasprotni smeri kot preteklo leto (t1). Če je bil v prvem letu (t1) dobiček podcenjen, potem je v naslednjem letu (t2) precenjen. Po metodi A ta znesek ne bo upoštevan pri izračunu skupne napake, po metodi B pa bo upoštevan. Če obstajajo še druge napake, je potrebno upoštevati učinek smeri posameznih napak in prenesene napake. To pomeni, da prenesena napaka lahko zmanjšuje vrednost tekočih napak, lahko pa jih povečuje, kar lahko revizorju povzroča probleme.

Predlog sprememb Mednarodnega standarda revidiranja 320 predvideva, da mora revizor ovrednotiti učinke napačnih navedb, ki so povezane s predhodnimi leti, kar pomeni, da bo z uveljavitvijo tega standarda dopuščena samo metoda B. Obstoječi standard govori o

upoštevanju čistega učinka nepopravljenih napačnih navedb, ki so bile ugotovljene pri reviziji prejšnjih obdobj, kar pa ni nujno enako.

b. Verjetne napake (vn)

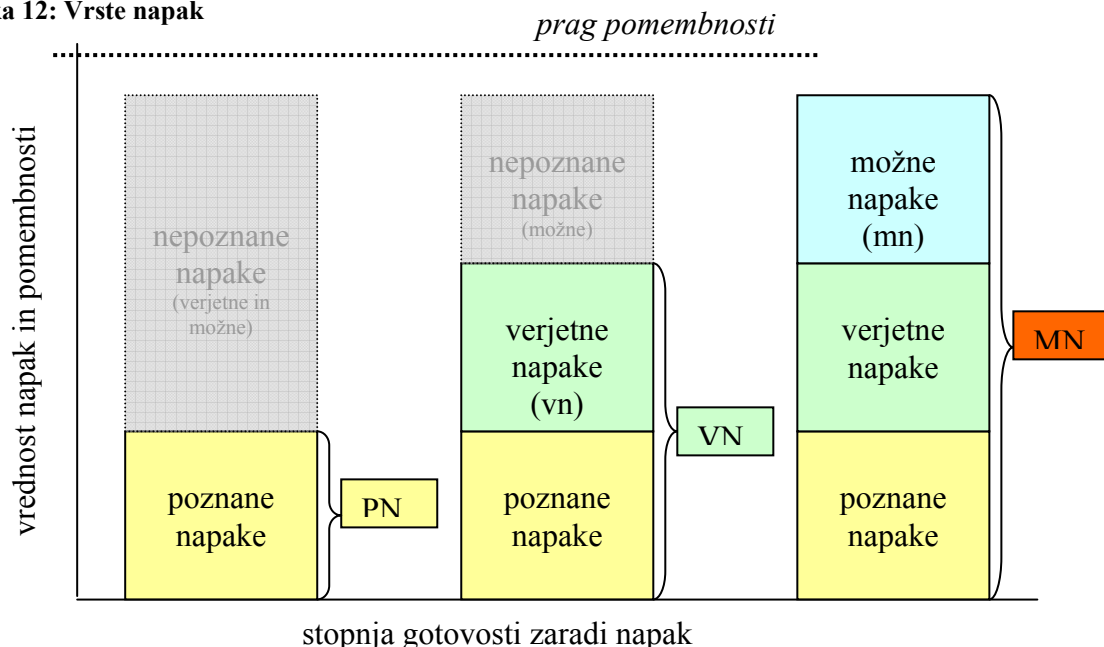
V tistem delu množice, ki ga z vzorcem nismo pregledali, tudi (lahko) obstajajo napake. Za te napake bi lahko rekli, da so najbolj verjetne napake. To so napake, ki sicer niso dokazane, je pa zanje verjetno, da obstajajo. Najbolj običajno je, da se rezultate iz revizijskega vzorca prenese na preostanek populacije. Delež napak na preostanku populacije je enak kot v vzorcu. Ni nujno, da verjetne napake ugotavljamo samo na podlagi rezultatov vzorčenja, tudi druge okoliščine lahko nakazujejo obstoj verjetnih napak.

c. Možne napake (mn)

Na podlagi revizijskih postopkov je lahko revizor prišel do zaključka, da v populaciji obstajajo napake, ki sicer niso najbolj verjetne, so pa možne v okviru zelenega revizijskega zagotovila. Revizor za te napake nima niti dokaza, da obstajajo, niti nima dokaza, da ji ni. Lahko rečemo, da obstaja tveganje, da nekatere napake v postopku revidiranja niso bile odkrite. Če predpostavimo, da so revizijski postopki izvedeni na primer pod predpostavko 95 % zagotovila, potem obstaja 5 % dopustno tveganje, da neodkrite napake so. Ko govorimo o možnih napakah, mislimo na te napake, to je tiste, ki so možne zaradi dopustnega tveganja. Ni verjetno, da bi revizor možne napake lahko natančno izmeril, kar pa seveda ne pomeni, da so zato te napake izginile. Revizor se mora prepričati, da možne napake ne bodo povzročile prebitka napak nad pragom pomembnosti.

Razmerje med pomembnostjo in napakami (napačnimi navedbami) lahko ponazorimo s sliko 12.

Slika 12: Vrste napak

Vir: Leslie, 1988, str. 147

Revizor torej ne more vse pomembnosti »porabiti« za napake, ki jih je/bo ugotovil z vzorčenjem. Ko bomo v nadaljevanju govorili o verjetnih napakah, bomo mislili na vsoto

verjetnih napak in poznanih napak iz drugega stolpca slike 12 (označeno z velikimi tiskanimi črkami), ko bomo govorili o možnih napakah, pa bomo mislili na vsoto napak iz tretjega stolpca, to je na vsoto poznanih napak, verjetnih napak in možnih napak (označeno z velikimi tiskanimi črkami). Revizor postopek ugotavljanja sprejemljive napake začne tako, da predpostavi, da je: maksimalna možna napaka enaka planirani skupni pomembnosti (SP) ali $SP = MN$.

Nato mora določiti verjetne napake. Osnovo za to mu predstavlja podatek o poznanih in verjetnih napakah iz preteklega leta, ki ga popravi za pričakovanja v tekočem letu, in sicer na podlagi informacij, pridobljenih in zbranih v tekočem letu. Upoštevati mora čim več znanih dejstev, da se ne bi kasneje pokazalo, da je stopnja pomembnosti presežena zaradi napačnih ocen v tej fazi revizijskega postopka (tako bo upošteval na primer spremembe v poslovanju, spremembe računovodskih usmeritev, ugotovitve iz že opravljenih revizijskih postopkov, vplive iz okolja in podobno). V primeru prve revizije se bo verjetno moral zanašati samo na ocene za tekoče leto.

Da bi torej ugotovil, kolikšen del skupne pomembnosti ($SP=MN$) lahko pripiše neodkritim napakam, enostavno odšteje verjetne napake (VN) od pomembnosti. Ta dodatek za neodkrite napake se imenuje tudi »natančnost«. Enačba za izračun največje dopustne – sprejemljive napake (SN) je torej:

$$SN = SP - VN.$$

V literaturi so navedene tudi drugačne možnosti. Da se revizor izogne ocenjevanju, ali pa ker ima opravka z revidirancem, s katerim nima izkušenj, določi planirano vrednost sprejemljive napake v višini od 50 % do 75 % začetne vrednosti pomembnosti (Carmichael, Willingham, Schaller, 1996, str. 241).

3.2.8 RAZPOREJANJE POMEMBNOСТИ

Ko smo določili pomembnost in sprejemljivo napako, lahko nadaljujemo. Postavlja pa se vprašanje glede razporejanja pomembnosti po posameznih postavkah, ki jih revidiramo (saldih na kontih ali vrstah poslov). V strokovni literaturi lahko zasledimo priporočila za razporejanje pomembnosti kot tudi literaturo, ki tega področja ne obdeluje. Ideja o razporejanju temelji med drugim tudi na dejstvu, da se pri nekaterih postavkah ne pričakuje napačnih navedb in bi tako lahko bile druge postavke deležne večjega deleža skupne pomembnosti. Ostajajo tudi različne metode razporejanja pomembnosti.

Pomembnost za celotne računovodske izkaze se lahko razporedi na posamezne konte na različne načine, in sicer na podlagi povsem subjektivnih ocen ali pa na podlagi uporabe matematičnih enačb (Taylor, Glezen, 1996, str. 232).

Razporeja se lahko šele potem, ko se celotna pomembnost pomnoži z določenim faktorjem (na primer 1,2 ali 1,5), ta znesek pa se potem razporedi na konte. Pomembnost se lahko razporeja samo na konte, pri katerih se bo izvajalo vzorčenje. V tem primeru se pomembnost običajno zmanjša za ocenjene neodkrite napake. Ker je ocenjevanje neodkritih napak zelo

težavno, nekatere revizijske družbe te napake pavšalno ocenijo v višini 25 %–50 % skupne pomembnosti (Whittington, Pany 2000, str. 197).

Revizor podaja mnenje o računovodskih izkazih kot celoti. Razporejena pomembnost ima sicer lahko vpliv na obseg revizorjevega dela, hkrati pa je tudi osnova za presojanje ugotovitev revizije, torej ima pomembnost dve vlogi.

Nekatere revizijske družbe razlikujejo med pomembnostjo za vzorčenje in pomembnostjo za potrebe poročanja. Pomembnost za potrebe poročanja običajno presega pomembnost za potrebe vzorčenja (Dunn, 1996, str. 198).

Če revizor razporedi pomembnost in s tem tudi sprejemljivo napako na posamezne (pod)množice, ki jih bo pregledoval, to še ne pomeni, da bo napaka pri posamezni podmnožici, ki bo presegala dodeljeno ji pomembnost, povzročila, da bo revizor izdal prilagojeno poročilo. Napačna navedba mora biti pomembna z vidika računovodskih izkazov kot celote, razen če bi šlo za tako vrsto napake, ki bi bila pomembna tudi iz drugih razlogov.

Poglejmo, kako je v primeru, ko znesek pomembnosti oziroma sprejemljive napake upoštevamo pri izračunu velikosti vzorca. Predpostavimo, da celotno podjetje predstavlja množica 1.000.000 enot, sprejemljiva napaka pa znaša 10.000 enot, na podlagi stopnje zaupanja 95 % pa bi bil faktor zaupanja 3 (glej tabelo 14). Kot bomo videli v nadaljevanju, je po enem izmed možnih načinov izračuna velikosti vzorca v tem primeru v vzorec izbranih 300 enot (velikost vzorca = množica x faktor zaupanja / sprejemljiva napaka = 1.000.000 x 3 / 10.000). Poglejmo, kako je v primeru, ko množico razdelimo na dve podmnožici, in v prvem primeru sprejemljivo napako proporcionalno razporedimo na vsako izmed podmnožic, v drugem primeru pa sprejemljive napake ne razdelimo. Prikaz je v tabeli 10.

Tabela 10: Primer razporejanja sprejemljive napake

	Množica v tisoč SIT	Faktor zaupanja	Sprejemljiva napaka v tisoč SIT	Velikost vzorca
Celotna množica	1.000.000	3	10.000	300

Proporcionalna razporeditev sprejemljive napake

Podmnožica A	600.000	3	6.000	300
Podmnožica B	400.000	3	4.000	300
Skupaj	1.000.000		10.000	600

Sprejemljiva napaka enaka za množico in podmnožici

Podmnožica A	600.000	3	10.000	180
Podmnožica B	400.000	3	10.000	120
Skupaj	1.000.000		10.000	300

Kot izhaja iz same formule za izračun vzorca velikost množice in sprejemljiva napaka vplivata na velikost vzorca. Vendar pa relativno enaka sprememba obeh ne vpliva na velikost vzorca. V primeru razporeditve sprejemljive napake na dve podmnožici (v enakem razmerju kot se cela množica deli na obe podmnožici) bi se torej skupno število enot, izbranih v vzorec, povečalo za sto odstotkov. Razporejanje pomembnosti za potrebe izvedbe vzorčenja pri

takšnem načinu izračuna velikosti vzorca torej ni potrebno. To velja tudi za statistično vzorčenje po denarni enoti.

Pri nekaterih drugih statističnih metodah vzorčenja pa se sprejemljiva napaka, ki je določena za računovodske izkaze kot celoto, mora razporediti k posameznim podmožicam, ki se vzorčijo. Vsota sprejemljivih napak za posamezne vzorce lahko presega planirano sprejemljivo napako za računovodske izkaze kot celoto. (Carmichael, Willingham, Schaller, 1996, str. 316)

Razporejanje pomembnosti enostavno na vse konte po principu ena denarna enota za eno denarno enoto (tako, da je planirana pomembnost v vsoti enaka razporejenim zneskom) je po mnenju nekaterih tudi preveč konzervativna, in sicer iz dveh razlogov:

- napake na določenih kontih imajo lahko protipostavko na drugem kontu,
- napake na določenih kontih se lahko pokrivajo z napakami na drugih kontih.

3.2.9 POMEMBNOST PRI PREIZKUŠANJU NOTRANJIH KONTROL

Revizor bi dejansko lahko zanemaril vlogo notranjih kontrol in z ustreznim obsegom preverjanja podatkov zbral ustrezne dokaze o trditvah posloводства v računovodskih izkazih, da bi lahko izdal svoje poročilo. V takem primeru pa bo moral v fazi preverjanja podatkov vseeno poseči na področje notranjih kontrol, če se bo hotel prepričati o popolnosti transakcij, ki jih pregleduje. Mogoče je, da takšnega načina dela ne bo mogoče izvesti zaradi previsokih stroškov. Splošna praksa je, da se postopek revidiranja deli na dva sklopa, in sicer sklop notranjih kontrol, včasih imenovan tudi predhodna revizija, in sklop preverjanja podatkov, včasih imenovan tudi finančna revizija. Glede na določbe Mednarodnega standarda revidiranja 530 Revizijsko vzorčenje in drugi izbrani postopki revizijskega preizkušanja na velikost vzorca vplivajo naslednji dejavniki:

- pri preizkušanju kontroliranja:
 - nameravano opiranje na ureditev računovodenja in notranjega kontroliranja,
 - stopnja odklona od predpisanih kontrolnih postopkov, ki jo je revizor pripravljen sprejeti,
 - stopnja odklona od predpisanih kontrolnih postopkov, ki jo revizor pričakuje v množici,
 - raven zaupanja, ki jo revizor zahteva in
 - število vzorčnih enot v množici;
- pri postopkih preizkušanja podatkov:
 - ocena tveganja pri delovanju,
 - ocena tveganja pri kontroliranju,
 - uporaba drugih postopkov, ki so usmerjeni k isti uradni trditvi v računovodskem izkazu,
 - raven zaupanja, ki jo zahteva revizor,
 - dopustna napaka,
 - pričakovana napaka,
 - razslojevanje in
 - število vzorčnih enot v množici.

Kot je razvidno, naj bi na velikost vzorca v sklopu preverjanja kontrol ne vplivala pomembnost (oziroma dopustna napaka kot del pomembnosti). Običajno se pri vzorčenju za

potrebe preizkušanja notranjih kontrol uporablja vzorčenje po atributih (opisnih spremenljivkah), pri vzorčenju za potrebe preizkušanja podatkov pa se največkrat uporablja vzorčenje po atributih za vrste poslov in vzorčenje po variablah (številskih spremenljivkah) za salde na kontih ter vzorčenje po denarni enoti (kot izpeljanka vzorčenja po atributih) za vrste poslov in salde na kontih. Nekaj o postopku vzorčenja je napisanega v naslednjem poglavju, tukaj se s tem ne bom posebej ukvarjal. V tem poglavju skušam prikazati, da je mogoče vzorčenje pri preizkušanju notranjih kontrol povezati s pomembnostjo. Možne so različne metode testiranja kontrol, samo del jih temelji na upoštevanju vrednosti postavk, ena od možnih razvrstitev metod je razvidna iz tabele 11.

Tabela 11: Sedem pristopov k preizkušanju kontrol

	fiksni kriteriji		spremenljivi kriteriji		temelji na presoji
sprejemljiva zgornja meja odstopanj pri preizkušanju kontrol	vrednost, enaka trikratni osnovni pomembnosti	5 % stopnja	stopnja v razponu od 3 % do 8 %	vrednost, temelječa na spremenljivem multiplikatorju pomembnosti	brez kriterija za zgornjo mejo, vzorec temelji na vsakokratni presoji revizorja
razpon stopenj zaupanja	80 %	95 %	od 70 % do 95 %	od 70 % do 95 %	-
izbor na podlagi vrednosti	A	B		E	F
nevtralen izbor (fizične enote)		C	D		G

Vir: Leslie, 1988, str. 65

Vrednostni pristop temelji na predpostavki, da so napake, ki se ugotovijo s testiranjem kontrol, pogostejše, kot napake, ki se ugotavljajo s testiranjem podatkov, in da vse ugotovljene napake tudi niso vrednostne napake. Zato naj bi bila kritična vrednost napak povezana z (nekim) večkratnikom pomembnosti.

Nevtralni pristop pa temelji na predpostavki, da so vse ugotovljene nepravilnosti pri testiranju kontrol enako pomembne, ne glede velikost.

Moje osebno stališče je, da je delovanje notranjih kontrol ustrezno, če deluje v vseh primerih, ko so vrednosti velike ali majhne, in da nedelovanje lahko pomeni tudi kaj več kot samo povečan obseg dela pri testiranju podatkov, vendar pa pripisujem večji pomen ustreznemu delovanju notranjih kontrol v primeru postavk večjih vrednosti.

V nadaljevanju bo prikazan primer vzorčenja za potrebe preizkušanja kontrol na osnovi vrednostnega pristopa (enačbe v tem poglavju so povzete po Extent of Audit Testing, 1986). Najprej je potrebno določiti faktor povečanja pomembnosti (kot razmerje med napakami pri testiranju kontrol in napakami pri testiranju podatkov). Predlagan je faktor 3, posebne utemeljitve za splošno uporabo tega faktorja ni, potrebna je presoja vsakokratnih okoliščin (Extent of Audit Testing, 1986, str. 109). Nato je potrebno določiti faktor zaupanja na osnovi tabele (glej tabelo 14). Pred vzorčenjem lahko že vnaprej predpostavimo določeno število napak in že v izračun vzorca vzamemo povečani faktor zaupanja (glej tabelo 12).

Velikost vzora se določi na podlagi naslednje enačbe:

$$\text{velikost vzorca} = \frac{\text{vrednost populacije} \times \text{faktor zaupanja}}{\text{skupna pomembnost} \times \text{faktor povečanja pomembnosti}}$$

Sledi izbira enot v vzorec. Izberejo se vse enote populacije, ki presegajo skupno pomembnost. Izmed preostalih enot množice pa se izbere še toliko enot, da dobimo število enot, kot smo ga izračunali po zgornji formuli.

Vrednotenje izsledkov vzorčenja se opravi samo v primeru ugotovljenih napak, vendar ne, če so napake neznačilne za populacijo. Izračunamo zgornjo mejo odstopanja:

$$\text{zgornja meja odstopanja} = \frac{\text{vrednost populacije} \times \text{prilagojeni faktor zaupanja}}{\text{velikost vzorca} \times \text{faktor povečanja pomembnosti}}$$

V tem primeru štejemo kot napačno (celo) enoto, pri kateri je ugotovljeno odstopanje, in za potrebe ocenitve delovanja notranjih kontrol ne ugotavljamo vrednosti napake. Če bi to vzorčenje uporabili za potrebe preizkušanja podatkov, bi vrednotenje opravili na način, kot je opisano v naslednjem poglavju. Z izračunano zgornjo mejo zaupanja v resnici ne ugotavljamo vrednosti napak, ampak vrednost pomembnosti prilagodimo na faktor zaupanja, ki je ustrezen številu napak. Izračunana zgornja meja zaupanja mora biti nižja od postavljene pomembnosti. Prilagojeni faktor zaupanja ugotovimo po tabeli 12.

Tabela 12: Prilagojeni faktorji zaupanja

Stopnja zaupanja	Število najdenih odstopanj				
	1	2	3	4	5
95 %	4,7	6,3	7,8	9,2	10,5
90 %	3,9	5,3	6,7	8,0	9,3
80 %	3,0	4,3	5,5	6,7	7,9
70 %	2,4	3,6	4,7	5,8	7

Vir: Extent of Audit Testing, 1986, str. 106

V nadaljevanju so navedeni primeri testiranja kontrol na podlagi vrednosti (glej tabelo 13).

Izračun po tej metodi deluje v primeru »pričakovanih« razmerij med pomembnostjo in velikostjo populacije. Če na primer za primer A pomembnost povečamo za desetkrat, je izračunani vzorec 8 enot, če pa jo zmanjšamo za desetkrat, je vzorec 767 enot, kar pomeni, da se velikost vzorca spreminja sorazmerno z velikostjo pomembnosti (ob ostalih nespremenjenih dejavnikih). V vseh primerih velikosti vzorca (8, 77 ali 767) pa ena sama ugotovljena napaka povzroči, da zgornja meja odstopanja presega pomembnost. To pomeni, da je model prilagojen na majhne vzorce. Pri določitvi vzorca je torej najboljše predvideti določeno število napak in izhajati iz večjega vzorca oziroma med izvajanjem vzorčenja sproti prilagajati obseg dela. Če je ugotovljeno večje število napak, s takšnim postopkom nima smisla nadaljevati.

Tabela 13: Primeri testiranja kontrol na podlagi vrednosti

	Primer A	Primer B	Primer C	Primer D	Primer E	Primer F
Pomembnost v tisoč SIT	8.000.000	8.000.000	8.000.000	16.000.000	8.000.000	8.000.000
Stopnja zaupanja	90 %	90 %	90 %	90 %	90 %	80 %
Faktor zaupanja iz tabele 14	2,3					
Prilagojeni faktor zaupanja (za dve napaki) iz tabele 12		5,3	5,3	5,3	5,3	4,3
Faktor za povečanje pomembnosti	3	3	3	3	5	3
Populacija v tisoč SIT	800.000.000	800.000.000	800.000.000	800.000.000	800.000.000	800.000.000
Velikost vzorca:	77	177	177	88	106	143

Število najdenih odstopanj	2	2	1	1	1	1
Prilagojeni faktor zaupanja iz tabele 12	5,3	5,3	3,9	3,9	3,9	3

Ovrednotenje odstopanj						
Zgornja meja odstopanja v tisoč SIT	18.434.783	8.000.000	5.886.792	11.773.585	5.886.792	5.581.395
Razlika med pomembnostjo in zgornjo mejo odstopanja (mora biti pozitivna) v tisoč SIT	-10.434.783	0	2.113.208	4.226.415	2.113.208	2.418.605

Primerjava primera A in B pokaže, da se vzorec B zaradi upoštevanja prilagojenega faktorja (za dve napaki) poveča za 100 enot, toliko je dodatnega dela, če se ugotovita dve napaki. Če se izkaže, da je ugotovljenih napak manj, je bilo opravljenega preveč dela – primer C. Povečanje pomembnosti (v primerjavi z B) zniža velikost vzorca – primer D, prav tako zniža velikost vzorca povečanje faktorja za povečanje pomembnosti – primer E in znižanje stopnje zaupanja – primer F.

Prednost takšnega načina vzorčenja je vzpostavitev povezave med vrednostjo populacije in pomembnostjo. Ima tudi prednost (tudi slabost) pred nekaterimi drugimi načini vzorčenja, pri katerih je velikost vzorca ob enakem faktorju zaupanja in enaki sprejemljivi napaki v vsakem primeru enaka, ne glede na velikost populacije (na primer vzorčenje zalog na različnih lokacijah – vedno enako število enot v vzorcu za posamezno lokacijo).

Ugotovitve iz faze preverjanja notranjih kontrol praviloma nimajo direktnega vpliva na vsoto znanih, verjetnih ali možnih napak, imajo pa zato posreden vpliv preko opravljenih revizijskih postopkov preverjanja podatkov. Vendar pa Mednarodni standard revidiranja 530 pravi, da ko revizor pri izvajanju preizkusov kontrol naleti na napake, prouči tudi neposredni vpliv ugotovljenih napak na računovodske izkaze. Morebitni takšen učinek bi bil izkazan v okviru poznanih napak, lahko pa vpliva tudi na projicirane napake. To seveda velja tudi za primer tako imenovanega dvonamenskega vzorčenja, ko se rezultati uporabijo tako za potrebe preizkušanja kontrol kot za potrebe preizkušanja podatkov.

Za primerjavo bom navedel še dva nevtralna načina določanja velikosti vzorca. Kot podlaga za presojo o obsegu preverjanja delovanja notranjih kontrol se lahko za občasne ali stalno ponavljajoče se ročne notranje kontrole upošteva naslednji napotek: če se notranja kontrola

izvaja mesečno, je vzorec 2 enoti (dva meseca), če se izvaja tedensko, je vzorec 5 enot (pet tednov), če se izvaja dnevno, je vzorec 15 enot (15 dni), če se izvaja več kot dnevno, je vzorec 30 enot (trideset obdobj izvajanja notranje kontrole). Pri avtomatiziranih notranjih kontrolah, ki se izvajajo ob vsakem poslovnem dogodku, pa je najustreznejša tehnika preiskava sistema. Ena izvedba notranje kontrole je zadostna, če informacijski sistem deluje dosledno v dobro nadzorovanem okolju (Bukovec, 2003, str. 11 in 12). Za ponovno opravljanje kontrolnih postopkov pa se na primer lahko uporablja vzorčenje, ki je statistično zasnovano in daje na razpolago dva vzorca 25 in 75 enot. V prvem primeru je dovoljeno odstopanje nič, v drugem primeru pa je dovoljeno eno odstopanje, kar pomeni, da morajo notranje kontrole delovati v 74 primerih (Korošec Lavrič, 2003, str. 7 in 8).

3.2.10 POMEMBOST PRI PREIZKUŠANJU PODATKOV

3.2.10.1 UGOTAVLJANJE NAPAČNIH NAVEDB PRI PREIZKUŠANJU PODATKOV

Preizkušanje podatkov pomeni izvedbo postopkov proučevanja in podrobnega preizkušanja poslovnih dogodkov in saldov z namenom pridobitve revizijskih dokazov o ustreznosti ali pa neustreznosti trditve v računovodskih izkazih. Postopki morajo biti zasnovani tako, da bodo omogočali odkritje napačnih navedb v računovodskih izkazih. Podrobnosti pri podatkih se preizkušajo z: izbiro vseh postavk, izbiro posameznih postavk ali revizijskim vzorčenjem. Postopki, ki jih revizor uporablja, so: preiskovanje, opazovanje, poizvedovanje in potrjevanje, izračunavanje in analitični postopki.

Izbira vseh postavk

Takšno preizkušanje se običajno uporabi, ko gre za množice z malo postavkami z velikimi vrednostmi, če je tveganje pri delovanju in kontroliranju veliko, če drugi postopki ne dajo zadostnih dokazov ali če je takšno preverjanje gospodarno. Kadar je sprejeta odločitev o revidiranju vseh postavk oziroma vrste poslovnih dogodkov, je odločitev o pomembnosti važna samo pri vrednotenju izsledkov revidiranja, saj na sam izbor posameznih enot nima vpliva, vpliva pa na to, da se sploh odločimo za preveritev vseh postavk. O vrednotenju izsledkov revizije bomo govorili kasneje. Ugotovljene napačne navedbe predstavljajo poznane napake.

Nepregledane postavke in postavke z manjšim obsegom revizijskih postopkov

Pri revidiranju se revizor običajno najprej posveti izboru revizijskih postopkov za važnejše postavke, na katerih tudi izvaja vzorčenje ali izvede revidiranje vseh podatkov. Preostale postavke (običajno so to konti ali pa skupine kontov ali pa postavke v računovodskih izkazih) so takšne, ki so manjše od pomembnosti. Tudi te postavke lahko vsebujejo napake, zato jih revizor ne sme spregledati, ampak jih revidira z manjšim obsegom revizijskih postopkov, kajti tudi te postavke (lahko) neposredno ali pa posredno vplivajo na napačne navedbe. Revizor mora te postavke pregledati toliko natančno, da razume, kaj te postavke predstavljajo, jih presoditi, ali so logične ali ne, jih primerjati s postavkami iz preteklega leta ter pregledati

njihovo knjigovodsko evidentiranje. Revizor se tudi lahko odloči, da bo vse te postavke vzorčil kot posebno populacijo. Nekateri revizorji tudi ne pregledujejo teh postavk, ampak vzamejo (konzervativno) 50 % vrednosti teh postavk kot znesek možnih napak. Mogoča je tudi ocena posameznih postavk (Leslie, str. 95, 1988). V tem primeru določimo znesek, za katerega ocenjujemo, da je posamezna postavka precenjena ali podcenjena. Znesek, ki ga upoštevamo kot možno napako za vse te postavke skupaj, pa predstavlja največja izmed ocen, in ne seštevek. Takšna rešitev sloni na domnevi, da ni verjetno, da bi bila posamezna postavka napačna za znesek, ki se ji pripisuje, še manj verjetno pa je, da bi bile napačne vse postavke. Ta metoda se lahko uporabi samo, če se ocenjuje, da so računovodski izkazi sestavljeni nepristransko.

Izbira posameznih postavk

Izbira posameznih postavk temelji na presoji revizorja in temelji na poznavanju naročnikovega poslovanja, značilnostih množice, ki se preizkuša, ali kakšnih drugih posebnosti, ki jih imajo postavke. To so lahko postavke z velikimi vrednostmi, ključne postavke, postavke nad določenim zneskom, lahko pa so tudi postavke za pridobitev informacij ali za preizkušanje postopkov. Ugotovitve iz teh postopkov ni mogoče posplošiti na celotno množico. Ugotovljene napačne navedbe predstavljajo poznane napake.

Preizkušanje podatkov z vzorčenjem

Opazovanje celotne množice v določenih primerih ni smiselno ali pa ni možno. V takih primerih se pri proučevanju populacije omejimo na opazovanje manjšega števila enot. Taka opazovanja imenujemo vzorčna opazovanja (Košmelj, 1991, str. 25). Vzorčenje se uporablja za preverjanje salda na kontu ali pa za vrste poslovnih dogodkov. Vzorčenje je lahko statistično ali nestatistično.

Statistično je tisto vzorčenje, ki za ovrednotenje rezultatov vzorčenja uporablja verjetnostno teorijo, enote v vzorec pa so izbrane naključno. Rezultati nestatističnega vzorčenja niso nujno manj veljavni od statističnega z vidika oblikovanja mnenja o populaciji, ne moremo pa izmeriti stopnje točnosti in možne nereprezentativnosti (Extent of Audit Testing, 1986, str. 11).

Za uspešno izvedeno vzorčenje je bistvenega pomena učinkovita priprava. V okvir priprave sodi tudi določitev sprejemljive napake in stopnje tveganja ob predpostavki, da je revizor že določil revizijske cilje in postopke, kako bo to dosegel, in da je že opredelil množico, na kateri bo izvedel vzorčenje.

Sprejemljiva napaka je neposredno povezana z ocenjeno pomembnostjo. Sprejemljiva napaka mora biti v vzorcu postavljena tako, da zgornja meja možnih napak, ob želeni stopnji tveganja, ne bo presejala pomembnosti. Sprejemljiva napaka tudi ne sme presežati razlike med pomembnostjo in vsoto ocenjenih verjetnih napak (ob upoštevanju morebitnih popravkov revidiranja), seveda tudi ne sme presežati pomembnosti (ker bo zgornja meja intervala možnih napak presejala pomembnost). Sprejemljiva napaka se lahko določi enotno za vsa

področja revizije, lahko pa se razlikuje po področjih revidiranja in po posameznih vrstah preizkušanja podatkov.

Pomembnost je v fazi vzorčenja že vnaprej znan in fiksni element. Precenitev verjetnih napak zato pomeni nižjo sprejemljivo napako in tudi večji vzorec. Podcenitev verjetnih napak pa po drugi strani pomeni višjo sprejemljivo napako in manjši vzorec in dodatne revizijske postopke, če ugotovljene verjetne napake presežejo ocenjene. Revizor mora izbrati takšno sprejemljivo napako, da pomembnost ne bo presežena, hkrati pa tudi tako, da ne bo opravljal revizijskih postopkov v prevelikem obsegu. Ta obseg bo dosežen takrat, ko bo vsota verjetnih napak in dosežena(e) sprejemljiva(e) napaka(e) enaka pomembnosti. Najprej pa mora revizor ugotoviti, koliko pomembnosti je na razpolago za vzorčenje. Od pomembnosti je potrebno odšteti učinke predvidenih napak iz drugih testiranj podatkov. Ostanek pomembnosti pa se na vzorce razporeja ali pa tudi ne (glede na metodo, vzorčenja, ki se uporablja, o tem je že nekaj napisanega v poglavju 3.2.8).

Stopnjo tveganja pri vzorčenju oziroma njen komplement stopnjo zagotovila revizor izbere na podlagi svoje presoje. Revizor mora razmisliti o tem, kakšno zagotovilo pričakuje od revizije kot celote in kakšna zagotovila želi od posameznih revizijskih postopkov. Za druge postopke revizor nima na voljo natančnih podatkov o zanesljivosti. Ker temeljijo na intuitivnih ocenah verjetnosti, se jim pripisuje manjša stopnja zaupanja. Obstaja pa jasnejša povezava s postopki notranjega kontroliranja (pri visokih stopnjah zaupanja v notranje kontrole lahko revizor za vzorčenje podatkov predvidi nižjo stopnjo zaupanja, kar pomeni, da pri vzorčenju upošteva višje tveganje). Na stopnjo tveganja vplivajo tudi ocenjene stopnje tveganja pri delovanju in kontroliranju. Vpliv na stopnjo tveganja, na določenem področju revizije, pa imajo tudi ugotovitve iz drugih področij, ki se prekrivajo (na primer prihodki – terjatve; obveznosti – stroški). Revizor za potrebe vzorčenja potrebuje povsem konkretno številko, ki jo mora vnesti v formulo za izračun velikosti vzorca. Postopki, ki so opisani zgoraj, pa revizorju omogočajo opisno ovrednotiti stopnjo tveganja, na primer kot nizko, zmerno in visoko. Opisi se potem s pomočjo tabel pretvorijo v številčno vrednost.

Postopek vzorčenja poteka v naslednjih korakih:

- določanje sprejemljive napake,
- določanje stopnje zaupanja,
- določitev velikosti vzorca,
- izbor enot v vzorec,
- preiskava ključnih postavk (vrhni sloj),
- preiskava izbranih enot vzorca in
- ovrednotenje vzorca, kar se sestoji iz:
 - ugotovitve poznanih napak,
 - izračuna skupne ocenjene napake in
 - izračuna prilagojene sprejemljive napake.

V nadaljevanju so navedene enačbe za primer nestatističnega vzorčenja (povzete po Extent of Audit Testing, 1986). Enačba za izračun velikosti vzorca na podlagi vrednosti je naslednja:

$$\text{velikost vzorca} = \frac{\text{vrednost (preostanka) množice} \times \text{faktor zaupanja}}{\text{sprejemljiva napaka}}$$

Enačba za izračun skupnih ocenjenih napak (na podlagi seštevka razmerij neto napak):

$$\text{skupna ocenjena napaka} = \text{poznane napake vrhnjega sloja} + \frac{\text{vrednost preostanka množice} \times \text{seštevka razmerij neto napak}}{\text{velikost vzorca}}$$

Enačba za izračun prilagojenega zneska sprejemljive napake (na podlagi seštevka razmerij bruto napak):

$$\text{prilagojena sprejemljiva napaka} = \text{planirana sprejemljiva napaka} + \text{poznane napake vrhnjega sloja} + \frac{\text{vrednost preostanka množice} \times \text{seštevka razmerij bruto napak} \times \text{faktor prilagoditve zaupanja}}{\text{velikost vzorca}}$$

Faktor zaupanja ugotovimo v tabeli 14.

Tabela 14: Faktorji zaupanja

stopnja zaupanja	50 %	55 %	60%	65 %	70 %	75 %	80 %	85 %	90 %	95 %	97,5 %	99 %
faktor zaupanja	0,7	0,8	0,9	1,1	1,2	1,4	1,6	1,9	2,3	3,0	3,7	4,6

Vir: Extent of Audit Testing, 1986, str. 111

Takšna tabela (ali pa z navajanjem stopnje tveganja, namesto stopnje zaupanja) je običajna in jo najdemo na več mestih v literaturi, na primer: Whittington, Pany, 2000, str. 371; Carmichael, Willingham, Schaller, 1996, str. 305.

Če se zanašamo na delovanje internih kontrol, nam bo to zmanjšalo faktor zaupanja in neposredno vplivalo na velikost vzorca (potrebujemo manjši faktor zaupanja, ker se bolj zanašamo na delovanje notranjih kontrol).

Faktorje za prilagoditev zaupanja pa najdemo v tabeli 15.

Tabela 15: Faktor prilagoditve zaupanja

stopnja zaupanja	50 %	55 %	60%	65 %	70 %	75 %	80 %	85 %	90 %	95 %	97,5 %	99 %
faktor prilagoditve zaupanja	1,0	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6	1,8	1,9	2,0

Vir: Extent of Audit Testing, 1986, str. 112

Prilagojeni faktorji so lahko podani tudi v posebnih tabelah, razčlenjeni glede na število napak. Zgornja tabela se uporablja v primeru, ko se pri izračunu prilagojene sprejemljive napake upošteva tudi seštevka razmerij bruto napak (ugotovljeno vrednost napake pri posamezni enoti vzorca primerjamo s knjigovodsko vrednostjo te enote in dobimo razmerje med vrednostjo napake in osnovno vrednostjo enote, potem ta izračunana razmerja seštejemo

ne glede na predznak – bruto princip; pri projiciranju napake pa se uporabi neto princip, kar pomeni, da se upošteva predznak napake).

Preden si pogledamo izračun na podlagi predhodno navedenih enačb, pogledajmo še nekatere elemente iz drugih načinov vzorčenja.

Ocenjena napaka za celotno populacijo se na podlagi vzorca lahko izračuna tudi na različne druge načine. Napake v vzorcu je mogoče posplošiti glede na število enot vzorca v skupnem številu enot populacije (ocena z razliko) ali pa glede na vsoto vrednosti enot v vzorcu v primerjavi z vrednostjo celotne populacije (ocena z razmerjem). Prva metoda je primerna, če je napaka v vzorcu porazdeljena enakomerno v približno enakih zneskih, sicer je primernejša druga metoda (Bizjak, Volarič, Kovač, 1995, str. 69).

Projicirano – posplošeno napako tako lahko prikažemo z naslednjima enačbama:

Ocena z razliko:

$$\text{posplošena napaka} = \frac{(\text{neto}) \text{ napaka v vzorcu}}{\text{število enot vzorca}} \times \text{število enot množice}$$

Ocena z razmerjem:

$$\text{posplošena napaka} = \frac{(\text{neto}) \text{ napaka v vzorcu}}{\text{knjigovodska vrednost vzorca}} \times \text{knjigovodska vrednost množice}$$

Porazdelitev napak lahko ocenjujemo tudi z vidika vrednostnega razmerja napake do vrednosti enote vzorca. S tega stališča je druga metoda bolj uporabna, če napake pomembno variirajo v odvisnosti od knjigovodske vrednosti, se pravi takrat, ko imajo večji konti večje napake in manjši konti manjše napake (Whittington, Pany, 2000, str. 354).

Projicirano napako pa je mogoče ovrednotiti tudi na podlagi srednje vrednosti enot po naslednji enačbi:

$$\text{posplošena napaka} = \left[\frac{\text{povprečna revidirana vrednost enote vzorca}}{\text{vrednost enote vzorca}} \times \frac{\text{število enot množice}}{\text{množice}} \right] - \frac{\text{knjigovodska vrednost množice}}{\text{množice}}$$

Poleg ugotovitve skupne napake pri vzorčenju je ob zaključku vzorčenja potrebno preveriti, ali smo dosegli dva ključna parametra, ki smo ju postavili ob začetku revizije, in sicer sprejemljivo napako in stopnjo zaupanja (tveganja). Če ju nismo dosegli, moramo razmisliti, če nismo mogoče izbrali nereprezentativni vzorec, in tako posplošena napaka dejansko ne odraža pravnega stanja v množici. To lahko preverimo z dodatnim vzorcem in primerjamo rezultate obeh vzorčenj. Revizor lahko tudi ponovno presoja, ali je mogoče spremeniti sprejemljivo napako ali pa stopnjo zaupanja, vendar le, če je povečano sprejemljivo napako mogoče sprejeti oziroma če je mogoče znižano stopnjo zaupanja izravnati z drugimi revizijskimi postopki. Če se s temi postopki verjetnih napak ne da spraviti v sprejemljive okvire, je potrebno razmisliti o zahtevi revidirancu, da popravi – prilagodi računovodske izkaze ali da (če je možno) ponovno pripravi podatke in da se preizkušanje ponovno izvede.

Do sedaj smo govorili, kot da imamo za enega revidiranca samo en vzorec. Vendar pa se v praksi, v okviru ene revizije, seveda vedno vzorči več (delnih) množic. Vprašanje je, kako rezultate različnih vzorcev dati na skupni imenovalec. Problem se pojavi povsod tam, kjer kot element za izračun velikosti vzorca v enačbo vnesemo stopnjo tveganja (zaupanja), oziroma na podlagi stopnje izračunani faktor, ki se spreminja glede na število odkritih napak. Enačbe, ki smo jih predhodno navedli za izračun posplošene napake, držijo ob predpostavkah, ki smo jih postavili ob oblikovanju vzorca. Če je število napak drugačno, kot smo ga predpostavili, se zaradi drugačne vrednosti faktorja zaupanja sprejemljiva napaka spremeni, kar je vidno iz naslednje enačbe:

$$\frac{\text{prilagojena sprejemljiva napaka}}{\text{vrednost (preostale) množice} \times \text{prilagojeni faktor zaupanja}} = \text{velikost vzorca}$$

To pomeni, da mora biti prilagojena sprejemljiva napaka manjša od razlike med skupno pomembnostjo in posplošeno napako. Zaradi dejanskega tveganja pri vzorčenju, ki je v takšnem primeru (več napak od načrtovanih) večje od načrtovanega, je za takšno povečano tveganje potreben večji znesek sprejemljive napake. Ali če povemo drugače. Ko smo zasnovali vzorec, smo od pomembnosti odšteli ocenjene verjetne napake in tako smo dobili sprejemljivo napako, ki smo jo ob določenem faktorju zaupanja uporabili za izračun vzorca. Ker se je glede na izsledke vzorčenja faktor zaupanja spremenil, moramo preveriti, ali je vsota prilagojene sprejemljive napake, ki ustreza dejanskemu številu ugotovljenih napak, manjša od skupne pomembnosti. To drži na ravni enega vzorca.

Zadeva pa postane nejasna v primeru, ko bi hoteli obravnavati vse vzorce iz ene revizije pri določenem revidirancu skupaj. Če bi sešteli napake vseh vzorcev in iz tabele ugotovili tem napakam primeren prilagojeni faktor zaupanja, bi lahko prišlo do primera, ko bi bil vsak vzorec zase ustrezen, preračun na »skupinskem« vzorcu pa ne bi bil ustrezen. To dejstvo izvira iz predhodno navedene formule. Ta enačba bi delovala na »pričakovani« način samo v primeru, da bi bil prilagojeni faktor zaupanja odvisen od velikosti vzorca. To se vidi iz primera, ki je prikazan v tabeli 16. V vsaki podmnožici je ena napaka, stopnja zaupanja je 95%.

Tabela 16: Vpliv faktorja zaupanja na prilagojeno sprejemljivo napako

	Vrednost množice v tisoč SIT	Faktor zaupanja iz tabele 12	Sprejemljiva napaka v tisoč SIT	Velikost vzorca	Prilagojena sprejemljiva napaka v tisoč SIT
Podmnožica A	600.000	4,7	10.000	282	
Podmnožica B	400.000	4,7	10.000	188	
Seštevek	1.000.000			470	
Množica	1.000.000	6,3	10.000	470	13.404
Množica	1.000.000	6,3	10.000	630	10.000

Primer pokaže, da bi morali velikost vzorca povečati na 630 enot, če bi hoteli pri dveh napakah doseči prilagojeno sprejemljivo napako 10.000 enot za celotno množico.

Ugotoviti moramo torej, ali so rezultati posameznega vzorčenja ustrezni ali ne, in v primeru, če niso ustrezni, ali je to pomembno z vidika računovodskih izkazov kot celote, da lahko po potrebi ukrepamo. Če smo razporedili pomembnost in sprejemljivo napako k posameznim postavkam računovodskih izkazov (čeprav jih nismo upoštevali pri izračunu vzorca), lahko ugotovimo, ali so rezultati skladni s predpostavkami ali ne. Ne glede na to, ali so rezultati posameznega vzorca ustrezni ali neustrezni, projicirane napake se vsakem primeru všteto v vsoto verjetnih napak. Zaključek iz tega je, da imamo po ovrednotenju celote napak, sledeč primer iz tabele 16, za verjetne napake na razpolago 3.404 tisoč SIT manj, in to kljub temu, da bi za vsak posamezni vzorec ugotovili, da je sprejemljiv. To bi primeru, da bi bila pomembnost 21.000 tisoč SIT, pomenilo, da imamo v izhodišču za verjetne napake na razpolago 11.000 tisoč SIT, po ovrednotenju rezultatov vzorčenja pa le 7.596 tisoč SIT. Kako bo to vplivalo na odločitve revizorja, je odvisno od vrednosti projiciranih napak iz vzorčenja (če odmislimo vse druge napake). Prilagojeno sprejemljivo napako lahko v tem primeru ugotovljamo samo na ravni celotne množice.

Za statistične vzorce, kjer veljajo drugačna pravila, se za izračun kombinirane vrednosti rezultatov sprejemljiva napaka lahko izračuna kot kvadratni koren vsot kvadratov sprejemljivih napak pri posameznih vzorcih ob pogoju, da so stopnje zanesljivosti enake (Hermanson et al., 1976, str. 236). Za vzorčenje po denarni enoti pa nekateri avtorji predlagajo, za potrebe ugotovitve maksimalne napake, prevedbo vzorcev z napakami v ekvivalentne vzorce brez napak, ker je le-te mogoče seštevati brez izgube informacij (Steele, Batenburg, 2000, str. 14).

Zdaj pa se spet vrnimo k našim enačbam za izračun velikosti vzorca. V nadaljevanju bodo prikazani primeri nestatističnega vzorčenja (glej tabelo 18). Za izračun tveganja pri odkrivanju je uporabljena enačba $TO = RT/(TD \times TK)$.

V obravnavanih primerih je upoštevano, da so ugotovljene napake takšne, da jih je potrebno posplošiti na celotno populacijo. Preveriti je potrebno, ali so ugotovljene napake res prave napake in ali morebiti napake nakazujejo še na kakšne druge nepravilnosti. Mogoče so napake povezane z določeno lokacijo, določeno osebo, določenimi vzroki ali neko drugo značilnostjo, ki ni prisotna v celotni populaciji. Revizor mora takšne ugotovitve dodatno raziskati. Mogoče bo lahko s tem znižal verjetne napake. Iz primerov je razvidno, da ima sprememba sprejemljive napake ob ostalih nespremenjenih pogojih obratno sorazmeren vpliv na velikost izračunane velikosti vzorca. Sprememba revizijskega tveganja pa ima obraten vpliv na velikost vzorca, sprememba tveganja pri delovanju in pri kontroliranju pa vpliva na velikost vzorca v isti smeri.

Iz predstavljenih podatkov pa ugotovimo tudi, da velikost vzorca ni povezana z dejanskim številom enot v vzorcu. Tako v primeru B število enot, ki naj bi jih izbrali v vzorce, presega število enot v množici. Tudi sicer je pri drugih prikazanih primerih število enot v vzorcu glede na število enot populacije precej veliko. Izračun izhaja iz zmernih stopenj tveganja pri delovanju in kontroliranju. Če za primere A, B, C, D in E revizijsko tveganje spremenimo na 0,03 (3 %), faktor tveganja pri delovanju na 0,40 (40 %), tveganje pri kontroliranju pa na 0,20 (20 %) – to naj bi bile stopnje tveganja pri delovanju in kontroliranju, ki se v literaturi štejejo za nizke – potem se velikosti vzorcev bistveno znižajo. Tveganje pri odkrivanju je potem 0,375 (37,5 %) oziroma je stopnja zaupanja 62,5 %. Faktor zaupanja po tabeli 14 znaša 1,0. Primerjava velikosti vzorcev je razvidna iz tabele 17.

V primer nestatističnega vzorčenja, ki smo ga prikazali, je vključen faktor (na osnovi katerega opravimo prilagoditev zaradi odkritih napak), ki je za enako stopnjo zaupanja enak, ne glede na število odkritih napak. Ta način torej ne povzroča problemov, ki so opisani predhodno, saj se korekcija zaradi odkritih napak ne opravi preko faktorja zaupanja (ki bi bil različen glede na število ugotovljenih napak), ampak z upoštevanjem bruto razmerja napak. Primer je naveden v tabeli 19. Prispevek k povečanju prilagojene sprejemljive napake lahko v tem primeru izračunamo tudi za posamezno podmnožico (faktor prilagoditve zaupanja je enak za populacijo in podpopulacije), bruto razmerje napake za celotno množico pa je vsota bruto razmerij napak posameznih podmnožic.

Prilagojena sprejemljiva napaka za primer A je tako sestavljena iz poznanih napak v vrhnjem sloju 200.000 tisoč SIT, planirane sprejemljive napake 4.000.000 tisoč SIT in prispevka k povečanju prilagoditve 3.288.000 tisoč SIT, kar je skupaj 7.488.000 tisoč SIT. Pri takšnem načinu izračunavanja gre za odstop od statističnih tabel, ki se sicer običajno uporabljajo pri vzorčenju, korekcija pa se opravi z »bruto razmerjem napake« in faktorjem prilagoditve zaupanja.

Za primerjavo navajam še nekatere načine vzorčenja, ki se uporabljajo v praksi. Po eni izmed nestatističnih metod se velikost vzorca ugotavlja na podlagi enačbe, kjer se vrednost množice deli z dopustno napako in pomnoži s faktorjem velikosti. Ta faktor je odvisen od ocene tveganja pomembno napačne navedbe in obsega revizijskih dokazov, pridobljenih iz drugih revizijskih postopkov (Nemec, 1999, str. 6 in 7). Metoda je zelo podobna predhodno opisani, le da se faktor velikosti giblje v razponu od 0 do 6,5. Za ovrednotenje rezultatov vzorca pa ne predvideva uporabe korigiranega faktorja. Podobno tudi metoda vzorčenja z uporabo tabel revizijskega tveganja uporablja poseben faktor za izračun velikosti vzorca, in sicer na podlagi kombinacije ocene kombiniranega tveganja, ocene pridobljenih zagotovil iz drugih postopkov preverjanja podatkov in pokritja s ključnimi postavkami. Metoda predvideva tudi prilagoditvene tabele glede na število napak (Jeraša, 1999, str. 3 - 8). Metoda neke druge revizijske družbe pa za izračun velikosti vzorca upošteva enačbo, kjer množico deli s pomembnostjo in pomnoži s faktorjem tveganja. Faktor tveganja je odvisen od delovanja notranjih kontrol in se giblje v razponu od 0,7 do 3. Če je v fazi preverjanja notranjih kontrol ugotovljeno, da le-te delujejo in se nanje zanašamo, se vzorec ne izračuna po enačbi, ampak se izbere naključni vzorec po presoji (Korošec Lavrič, 2002, str. 8 in 9).

Tabela 17: Vpliv tveganja na velikost vzorca pri nestatističnem vzorčenju na osnovi vrednosti

Tveganja	Vzorec 1	Vzorec 2			
Revizijsko tveganje	0,01	0,03			
Tveganje pri delovanju	0,50	0,40			
Tveganje pri kontroliranju	0,40	0,20			
Vzorci	Primer A	Primer B	Primer C	Primer D	Primer E
Velikost vzorca 1	450	900	450	300	210
Velikost vzorca 2	150	300	150	100	150
Razlika	-300	-600	-300	-200	-60

Tabela 18: Primeri izračuna velikosti vzorca pri nestatističnem vzorčenju za testiranje podatkov na osnovi vrednosti

	Primer A	Primer B	Primer C	Primer D	Primer E
Pomembnost v tisoč SIT	8.000.000	4.000.000	10.000.000	8.000.000	8.000.000
Načrtovane verjetne napake v tisoč SIT	4.000.000	2.000.000	6.000.000	2.000.000	4.000.000
Sprejemljiva napaka:	4.000.000	2.000.000	4.000.000	6.000.000	4.000.000
Revizijsko tveganje	0,01	0,01	0,01	0,01	0,05
Tveganje pri delovanju	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Tveganje pri kontroliranju	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40
Množica (terjatve do kupcev) v tisoč SIT	800.000.000	800.000.000	800.000.000	800.000.000	800.000.000
Število enot v množici	650	650	650	650	650
Vrhnji sloj v tisoč SIT	200.000.000	200.000.000	200.000.000	200.000.000	200.000.000
Število enot v vrhnjem vzorcu	40	40	40	40	40
Izračunamo:					
Tveganje pri odkrivanju	0,05	0,05	0,05	0,05	0,25
Iz tega izhaja stopnja zaupanja	95 %	95 %	95 %	95 %	75 %
Faktor zaupanja iz tabele	3,0	3,0	3,0	3,0	1,4
Faktor prilagoditve zaupanja iz tabele	1,8	1,8	1,8	1,8	1,3
Velikost vzorca:	450	900	450	300	210
Ugotovljene napake v tisoč SIT	knjigovodski podatek	podatek iz vzorca	napaka	razmerje napake	
V vrhnjem vzorcu	5.000.000	4.800.000	200.000		
V preostali množici (v vzorcu)					
1. napaka	1.250.000	1.100.000	150.000	0,12	
2. napaka	100.000	90.000	10.000	0,10	
3. napaka	1.500.000	1.400.000	100.000	0,07	
4. napaka	2.500.000	1.500.000	1.000.000	0,40	
5. napaka	300.000	250.000	50.000	0,17	
6. napaka	900.000	890.000	10.000	0,01	
7. napaka	400.000	600.000	-200.000	-0,50	
skupaj	6.950.000	5.830.000	1.120.000	0,37	neto
				1,37	bruto
Primer A				0,37	neto
Napake: 1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7				1,37	bruto
Primer B				0,37	neto
Napake: 1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7				1,37	bruto
Primer C				0,86	neto
Napake: 1 + 2 + 3 + 4 + 5				0,86	bruto
Primer D				0,69	neto
Napake: 1 + 2 + 3 + 4				0,69	bruto
Primer E				0,29	neto
Napake: 1 + 2 + 3				0,29	bruto

Ovrednotenje napak v tisoč SIT	Primer A	Primer B	Primer C	Primer D	Primer E
Skupna ocenjena napaka	693.333	446.667	1.346.667	1.580.000	828.571
Prilagojena sprejemljiva napaka	7.488.000	3.844.000	6.264.000	8.684.000	5.277.143
Razlika med pomembnostjo in prilagojeno sprejemljivo napako (mora biti pozitivna)	512.000	156.000	3.736.000	-684.000	2.722.857

Tabela 19: Primer vpliva nestatističnega vzorčenja na osnovi vrednosti na prilagojeno sprejemljivo napako

Primer A iz tabele 17	Preostanek populacije v tisoč SIT	Faktor zaupanja	Sprejemljiva napaka v tisoč SIT	Velikost vzorca	Faktor prilagoditve zaupanja	Bruto razmerje napake	Prispevek k povečanju prilagojene sprejemljive napake v tisoč SIT
Podmnožica 1	200.000.000	3,0	4.000.000	150	1,8	0,37	888.000
Podmnožica 2	400.000.000	3,0	4.000.000	300	1,8	1,00	2.400.000
Seštevek	600.000.000	3,0		450	1,8	1,36	3.288.000
Populacija	600.000.000	3,0	4.000.000	450	1,8	1,36	3.288.000

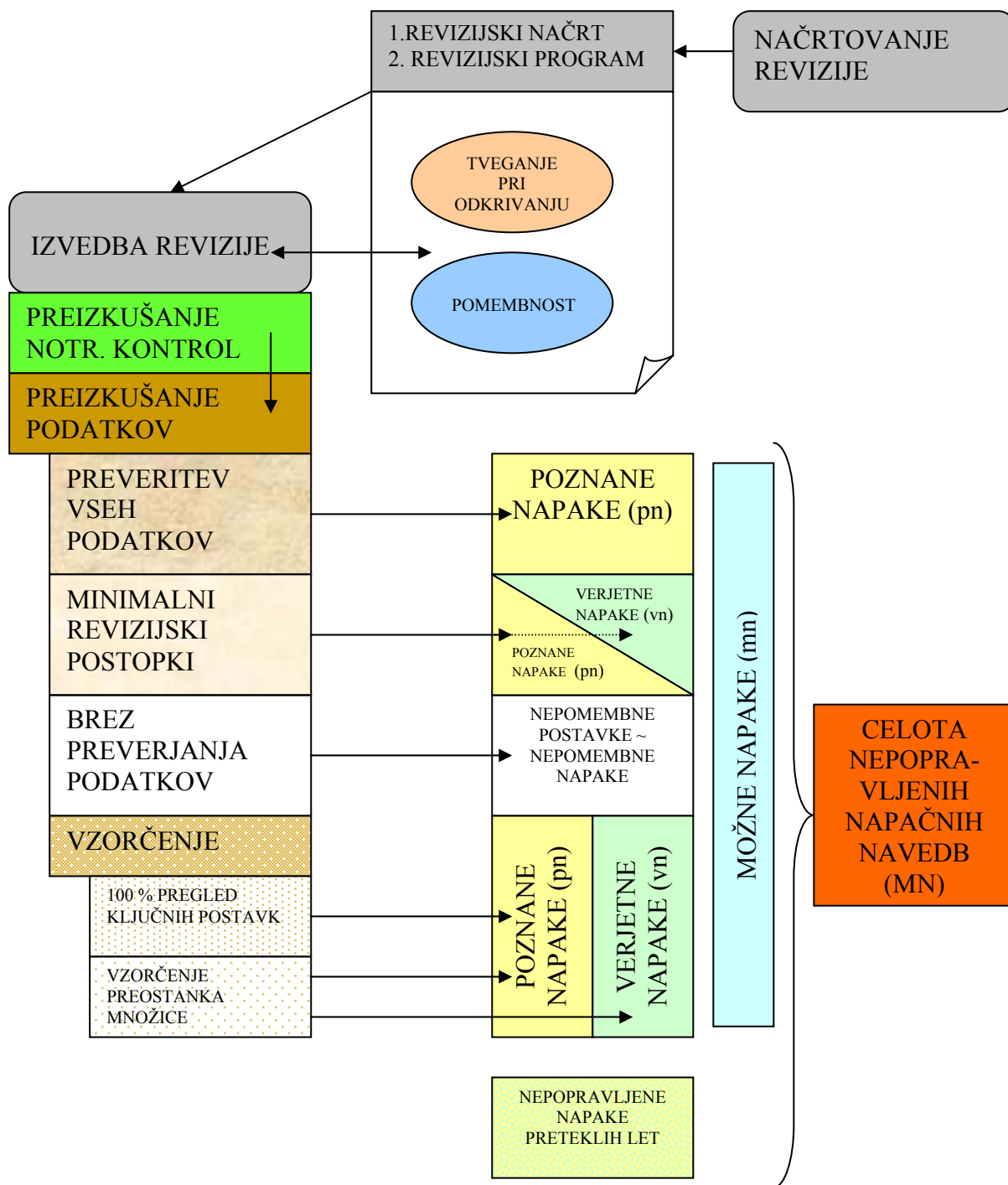
3.2.10.2 UGOTAVLJANJE CELOTE NEPOPRAVLJENIH NAPAČNIH NAVEDB

V stroki obstajata dva pogleda na potrebo po združevanju vseh ugotovljenih napačnih navedb. Gre za vprašanje, ali bomo s pomembnostjo primerjali vsako posamezno napačno navedbo in/ali vse skupaj. Gre tudi za vprašanja, ali bomo medsebojno pobotali napačne navedbe z nasprotnim predznakom.

Revizor pri svojem delu najde različne vrste napak. Napake so lahko razvrščene na način, ki je predhodno naveden: poznane napake, verjetne napake in možne napake, lahko pa jih razvrstimo tudi na kakšen drug način: na namerne in nenamerne; napake, ki zmanjšujejo vrednost postavke, ali pa napake, ki povečujejo vrednost postavke; napake, ki jih lahko vrednostno izrazimo, in napake, ki jih lahko samo opišemo, ali pa napake z učinkom na dobiček in napake brez učinka na dobiček. Vseh napak ni mogoče kar sešteti, niti ne moremo zanemariti njihovega učinka kot celote. Že sedaj veljavni Mednarodni standard revidiranja 320 predvideva ugotavljanje celote napačnih navedb, ki poleg posamičnih napačnih navedb vključuje tudi revizorjevo oceno drugih napačnih navedb, ki jih ne moremo ugotoviti posamično (projiciranih napak). Predlog standarda pa temu dodaja še možnost pobota postavk. Posebej pa našteva nekatere možne primere, ko mora revizor posebej presojsati okoliščine, povezane z napačnimi navedbami, ki bi jih sicer imel za nepomembne. Standardi torej ne dopuščajo nobenega dvoma o tem, da je potrebno s pomembnostjo primerjati tudi celoto nepopravljenih napačnih navedb, možnost pobota napak pa je potrebno presoditi glede na okoliščine.

Revizor mora sedaj na enem mestu zbrati ugotovitve, da bo lahko preveril, ali izračunana pomembnost zadošča za pokritje vseh poznanih, verjetnih in možnih napak. Postopek lahko ponazorimo s sliko 13.

Slika 13: Ugotavljanje celote nepopravljenih napačnih navedb

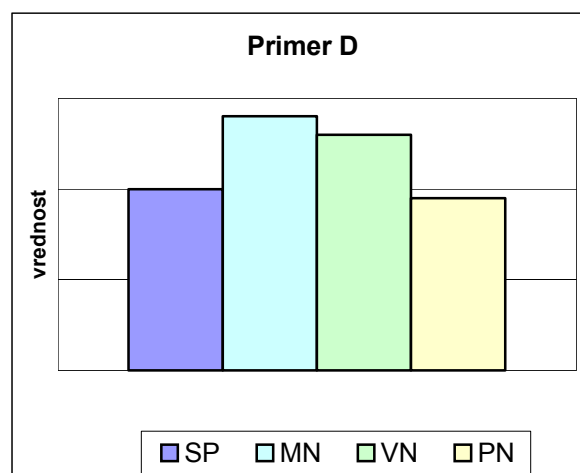
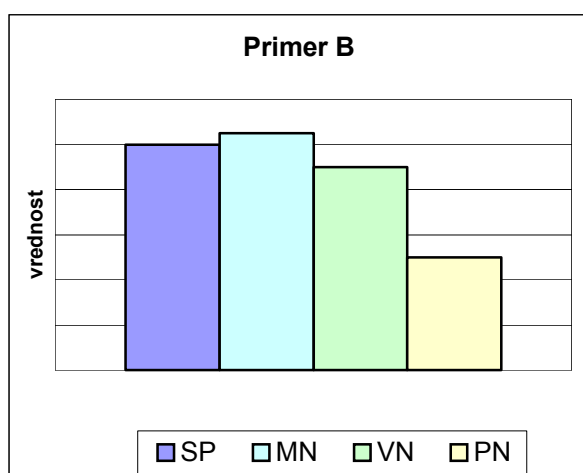
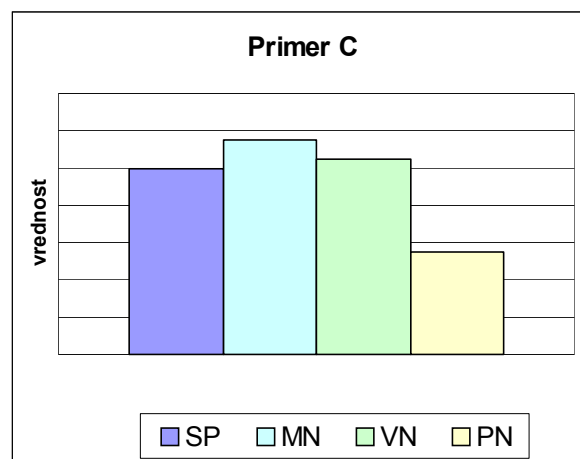
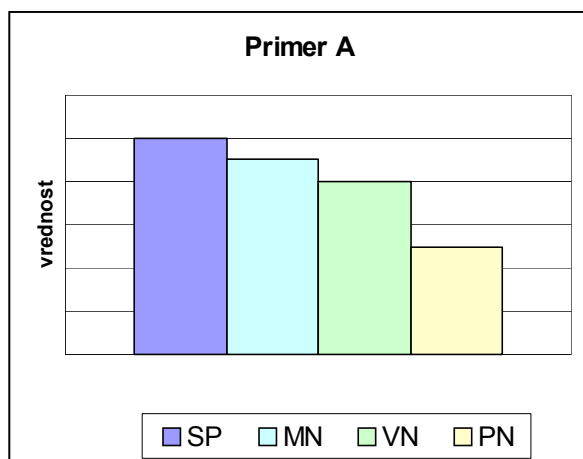
3.2.10.3 POMEMBNOST PRI VREDNOTENJU REVIZIJSKIH DOKAZOV

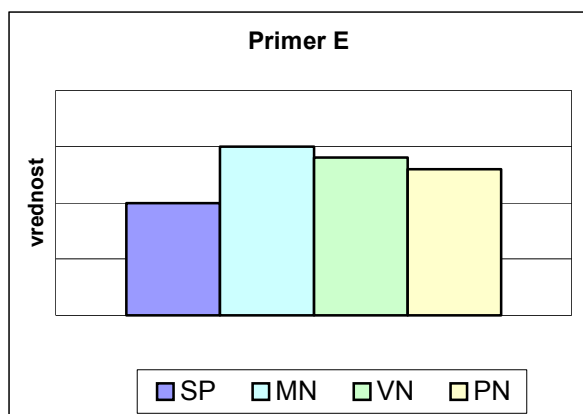
Ko revizor ugotovi celoto nepopravljenih napačnih navedb, mora presoditi, ali je to v skladu s pomembnostjo, ki jo je odločil v predhodnih fazah revizijskega postopka.

Primerjati mora vrednosti naslednjih elementov:

- skupna pomembnost (SP),
- možne napake (MN),
- verjetne napake (VN) in
- poznane napake (PN).

V nadaljevanju je navedenih nekaj primerov možnih variant razmerij med posameznimi zgoraj navedenimi elementi:

Pri vsakem presojanju napak je potrebno upoštevati, da mogoče obstajajo tudi elementi, ki niso zajeti v izračune in jih je potrebno dodatno upoštevati.

Primer A je verjetno jasen. Vse vrste napak so pod pomembnostjo. Revizor bo lahko podal poročilo s pritrdilnim mnenjem. Kot izhaja iz predlaganih sprememb Mednarodnega standarda revidiranja 320, naj bi revizor poslovodstvu predlagal, da odpravi vse napake, razen trivialnih, če poslovodstvo to odkloni, pa naj bi ugotovil, zakaj je tako. Pri tem je važen element, ki ga je potrebno upoštevati, dejstvo da nepopravljene napake iz preteklih let (v skladu z mednarodnimi standardi revidiranja) povečujejo znesek ugotovljenih nepopravljenih napak iz tekočega leta.

V primeru B so nekaj nad pomembnostjo samo možne napake. Verjetne napake so pod skupno pomembnostjo. Najhitrejša rešitev je, da revidiranec popravi poznane napake. Revizor bo mogoče tudi ponovno proučil vse opravljene postopke. Mogoče razlika izvira iz različnih računovodskih ocen, kar bo revizor ponovno proučil. Verjetno je, da bo revizor podal poročilo s pritrdilnim mnenjem. Upoštevati je tudi treba, da možne napake niso ugotovljene z gotovostjo in da obstaja tudi možnost, da so precenjene. Gre za neke vrste sivo območje. Vprašanje je, ali uporabnik računovodskih izkazov vidi napake na enak način.

Običajno se v primeru, ko so skupne verjetne napake pod pomembnostjo, preveri, kako blizu pomembnosti so te napake. Kolikor se skupne verjetne napake približujejo pomembnosti, toliko večje je tveganje, da so računovodski izkazi pomembno napačni. V tem primeru mora revizor oceniti največje možne napake in jih primerjati s sprejemljivo stopnjo pomembnosti. (Gist, Shastri, 2003, str. 4).

V primeru C tudi verjetne napake presegajo skupno pomembnost. Poznane napake so daleč pod ravni pomembnosti. Enako kot prej velja, da je najhitrejša rešitev ta, da revidiranec popravi poznane napake tako, da bodo možne in verjetne napake pod nivojem skupne pomembnosti. Revizor bi lahko tudi povečal vzorce, vendar bodo v povprečju verjetne napake ostale nespremenjene, razen če je bil vzorec nereprezentativen ali kako drugače poseben. Če so napake popravljene tako, da so verjetne napake pod ravni pomembnosti, možne pa jo še vedno presegajo, imamo enako situacijo kot v primeru B.

Primer D je enak kot primer C, samo da je v tem primeru preseganje skupne ravni pomembnosti bolj izrazito, tudi poznane napake so zelo blizu ravni pomembnosti. Revizor bo v tem primeru zahteval odpravo napak, mogoče bo lahko del verjetnih napak zmanjšal z

dodatnim revizijskim delom. Če revizor s prej navedenimi postopki ne bo uspel, bo podal poročilo s prilagojenim mnenjem.

V primeru E vse vrste napak presegajo pomembnost. Zelo verjetno je, da napak ni mogoče zmanjšati drugače, kot da revidiranec odpravi zadosti napak. Če to ni mogoče, bo po vsej verjetnosti potrebno podati poročilo s prilagojenim mnenjem.

Ko se mora revizor odločati, kaj storiti, ker po ovrednotenju napak nima na razpolago dovolj pomembnosti, lahko (Extent of Audit testing, 1986, str. 92):

- Ponovno prouči pomembnost. Koncept pomembnosti ni nespremenljiv. Možno je, da je mogoče dvigniti zgornjo mejo.
- Z revidirancem se dogovori za popravke napak na osnovi ugotovljenih verjetnih napak v vzorcu (sprejemljiva napaka mora biti v okvirih pomembnosti).
- Z revidirancem se dogovori za preveritev tistih področij, kjer so najbolj očitne napake, in za ustrezno uskladitev evidenc na podlagi ugotovitev (to lahko zahteva tudi dodatno revizijsko delo, ker je potrebno preveriti, ali se zaradi tega ocene napak bistveno razlikujejo od prvotnih).
- Preveri, ali lahko z dodatnim preverjanjem, z znižanjem sprejemljive napake in izboljšano oceno verjetnih napak zniža zgornjo mejo napak pod pomembnost.
- Če nič od tega ni mogoče doseči, potem je potrebno izdati prilagojeno poročilo.

Mora pa tudi:

- Premisliti morebitne učinke na revizijo v prihodnjih letih.
- Premisliti o morebitnem učinku delnih popravkov. Če nekatere napake povzročajo samo podcenjenost, druge pa precenjenost dobička, potem lahko popravek samo enih napak povečuje oceno skupne napake (če so bile prej pobotane).

V zgornji razlagi smo se ukvarjali z zneski napačnih navedb. V model pa je potrebno vnesti tudi kvalitativni vidik napačnih navedb ali opustitev. Možno je, da revizor ugotovi, da lahko na podlagi opravljenih izračunov poda poročilo s pritrdilnim mnenjem, vendar bo izdal poročilo s prilagojenim mnenjem. Kvalitativni vidiki ugotovljenih napačnih navedb so lahko takšni, da vplivajo na njegovo presojo poštenosti in resničnosti računovodskih izkazov. Takšen položaj lahko povzročijo predvsem namerne napačne navedbe ali nezakonita dejanja.

Ko revizor prejme računovodske izkaze, ki bodo vključeni v letno poročilo, se le-ti lahko razlikujejo od tistih, na osnovi katerih je revizor planiral pomembnost. Ne samo zaradi tega, ker je pomembnost ocenil, preden je bila izdelana končna verzija računovodskih izkazov, ampak tudi zato, ker so bili v računovodske izkaze vneseni popravki zaradi revizijskih ugotovitev. Revizor mora zato ponovno izračunati pomembnost in presoditi tudi kvalitativne vidike pomembnosti. Če je končna pomembnost višja od začetne ocene, to lahko pomeni preveč opravljenega revizijskega dela. Če pa je končna pomembnost nižja od začetne ocene, lahko to pomeni premalo opravljenega revizijskega dela (interval vzorčenja je bil prevelik). Odgovornost revizorja je, da se odloči, ali je potrebno dodatno revizijsko delo. Primer iz revizijske prakse kot smernico navaja 10 % odstopanje med začetno in končno pomembnostjo. Če je odstopanje večje od 10 %, je potrebno opraviti dodatne revizijske postopke (The MacIntyre Hudson Audit Manual, 1995).

3.2.11 POMEMBNOST PRI REVIDIRANJU RAZKRITIJ V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH

Ko revizor v svojem poročilu podaja svoje mnenje, govori o bilanci stanja, izkazu poslovnega izida, izkazu finančnega izida, izkazu gibanja kapitala in razkritjih in prilogi k računovodskim izkazom. Takšna opredelitev računovodskih izkazov kot celote izhaja iz 56. člena Zakona o gospodarskih družbah, ki govori, da je letno poročilo sestavljeno iz bilance stanja, izkaza poslovnega izida, priloge s pojasnili k izkazom in dodatnih izkazov, ki so zahtevani za družbe, ki jih je potrebno revidirati. Obvezna vsebina pojasnil pa je opredeljena v 57. členu, in sicer so to:

- informacije o uporabljenih metodah vrednotenja postavk v računovodskih izkazih;
- razčlenitev sintetičnih podatkov iz računovodskih izkazov, ki omogočajo njihovo lažje razumevanje in analiziranje;
- podatki o delu organizacijskih enot v tujini.

Slovenski računovodski standardi področje razkrivanja bolj podrobno urejajo, še posebej za družbe, katerih računovodski izkazi morajo biti revidirani. Posamezni računovodski standardi v posebnih poglavjih določajo, katera razkritja so obvezna v pojasnilih računovodskih izkazov, hkrati pa družbe zavezujejo, da naravo in stopnjo pomembnih zadev, ki jih je potrebno razkrivati, opredelijo v svojih aktih. O tem je nekaj že napisanega v predhodnih delih te naloge. Vprašanje, ki si ga postavljamo tu, je, ali revizor pri revidiranju priloge s pojasnili (torej pri revidiranju dela računovodskega poročila) upošteva pomembnost na enak način kot pri revidiranju računovodskih izkazov (v ožjem smislu).

Mednarodni standard revidiranja 320 govori, da revizor upošteva pomembnost na ravni celovitega računovodskega izkaza in za posamezne salde na kontih, vrste poslov in razkritja.

Revizor bo po mojem mnenju zahteval, da so podatki, ki se v razkritja prenašajo iz računovodskih izkazov, točni. Prav tako bo zahteval, da bodo zneski, ki bodo pojasnjevali te postavke, z njimi skladni. Če bo ugotovil neskladja in jih poslovodstvo ne bo hotelo odpraviti, bo moral razmisliti o vzrokih za takšno ravnanje poslovodstva. Če bo odkril, da so razkritja pravilna in da je napaka v računovodskih izkazih, bo verjetno zahteval popravek računovodskih izkazov oziroma bo zahteval, da poslovodstvo poda ustrezno pojasnilo k računovodskemu izkazu (če ne bo prišlo do uskladitve podatkov), sam pa bo razmislil o vplivu na njegovo mnenje ter o vplivu na postopke, ki jih je že opravil. Če pa bo ugotovil, da je nepopravljena napaka v razkritjih, bo moral prav tako razmisliti o vplivu na njegovo poročilo. Kakšnega pravega razloga za to, da družba ne izvrši popravka, ne vidim. Kakšno pomembnost bo pri tem sicer uporabil kot kriterij presoje? Verjetno mu bo osnovo predstavljala pomembnost, ki jo je uporabljal pri računovodskih izkazih, znesek pa bo verjetno nižji (sekundarna, izvedena pomembnost). Upoštevati pa bo moral tudi morebiten vpliv na celoto napačnih navedb. Vsekakor bo pri tej presoji igral pomembno vlogo kvalitativni vidik pomembnosti.

Kako pa je v primeru, ko družba ne razkrije vseh zahtevanih podatkov. Tudi tukaj velja, da mora revizor razmisliti o morebitnem vplivu na celoto napačnih navedb in na njegovo poročilo. Kot kriterij presoje bo revizor uporabil sekundarno (izvedeno) pomembnost. Tudi v tem primeru bo pri tej presoji igral pomembno vlogo kvalitativni vidik pomembnosti. Revizor

bo moral presoditi vpliv takšnih napačnih navedb (opustitev) na uporabnika računovodskih izkazov.

Napake pri razkritjih ali opustitve razkritij pri različnih postavkah ali skupinah poslov imajo po mojem mnenju z vidika uporabnika računovodskih izkazov zelo različno težo.

3.2.12 POMEMBOST PRI PREGLEDU SKLADNOSTI POSLOVNEGA POROČILA Z RAČUNOVODSKIMI IZKAZI

Zakon o gospodarskih družbah predvideva, da revizor pregleda tudi poslovno poročilo. Zakon ne govori o revidiranju, ampak o pregledu poslovnega poročila. To področje ureja Stališče 1 – revizorjev pogled in poročanje o letnem poročilu, ki ga je izdal Slovenski inštitut za revizijo in Mednarodni standard revidiranja 720 Druge informacije v listinah, ki vsebujejo revidirane računovodske izkaze. V tem primeru revizor nima dolžnosti poročati o teh listinah (jih revidirati), ampak jih mora pregledati, če so skladne z revidiranimi računovodskim izkazi.

Revizorju se torej nalaga ugotavljanje pomembnih neskladnosti. Če naleti na pomembne neskladnosti, mora ugotoviti:

- ali neskladnosti vplivajo na računovodske izkaze in jih je zato potrebno spremeniti,
- ali je zaradi neskladnosti potrebno popraviti poslovno poročilo.

Standard pravi, da mora revizor dognati, če je potrebno popraviti računovodske izkaze ali druge informacije.

Če so neskladja odpravljena, ni težav. Te nastopijo, če poslovodstvo odkloni odpravo neskladja, ki bi ga bilo potrebno odpraviti. Če je pomembno neskladje zaradi napak v računovodskih izkazih, mora revizor podati prilagojeno poročilo (vrsta mnenja je odvisna od teže napake). Če pa je pomembno neskladje zaradi napake v poslovnem poročilu, pa revizor poda prilagojeno poročilo s pojasnjevalnim odstavkom.

Obstoj pomembne neskladnosti je v Mednarodnem standardu revidiranja 720 opredeljen z nasprotovanjem drugih informacij (v našem primeru mislimo na informacije v poslovnem poročilu) informacijam v računovodskih izkazih. Zaradi tega bi lahko prišlo do dvoma o revizijskih sklepih in morda tudi o podlagi za revizijsko mnenje. Revizor pa mora glede na okoliščine, ki so odvisne predvsem od vrste in pomena neskladnosti, razmisliti tudi o morebitnih drugih ukrepih kot so neizdaja revizijskega poročila, umik iz posla, pravni nasvet (Stališče 1 – revizorjev pogled in poročanje o letnem poročilu, 2003). Iz navedenega izhaja, da bomo pomembne napačne navedbe, če se nanašajo na računovodske izkaze, obravnavali kot sicer vse ostale napačne navedbe, ki smo jih ugotovili pri revidiranju računovodskih izkazov. Ni pa v standardu točno opredeljeno, kako presojati napačne navedbe v poslovnem poročilu.

Stališče 1 neusklajenost poslovnega poročila opredeljuje kot:

- pomanjkanje vseh z zakonom predpisanih sestavin,
- neustrezen prenos podatkov iz računovodskih izkazov v poslovno poročilo in
- v nezadostni meri podprte predstavitve in razkritja v poslovnem poročilu.

To velja ob pogoju, da so predhodno navedene pomanjkljivosti pomembne za resničen in pošten prikaz razvoja poslovanja in položaja družbe, kot je predpisano v 66. členu Zakona o gospodarskih družbah. Po teh določbah morajo biti v poslovnem poročilu prikazani tudi (Zakon o gospodarskih družbah, 2001):

- pomembni poslovni dogodki, ki so nastopili po koncu poslovnega leta,
- pričakovani razvoj družbe,
- aktivnosti družbe na področju raziskav in razvoja,
- podružnice družbe in
- aktivnosti podružnic družbe v tujini.

Tukaj se spet srečujemo s pojmom pomemben, prav tako v odnosu do uporabnikov letnega poročila kot celote. Po mojem mnenju tukaj govorimo o sekundarni pomembnosti, in ne tisti, ki jo je revizor izračunal za računovodske izkaze kot celoto. Napačne navedbe tudi nimajo vpliva na računovodske izkaze (tiste z vplivom smo obravnavali že prej) in se ne vštevajo v celoto ugotovljenih napačnih navedb ter se tako ne primerjajo s celotno pomembnostjo.

Ker so poslovna poročila gospodarskih družb zelo različna, tako po vsebini kot po obsegu, lahko rečemo, da so nekateri deli poročila z vidika uporabnika bolj pomembni od drugih. Revizor bo zato pri pregledu poslovnega poročila uporabljal različne ravni sekundarne pomembnosti in se bo pri tem omejil na obvezna razkritja po zakonu. Pri ključnih podatkih bo zahteval (večjo) natančnost, pri ostalih postavkah pa manjšo natančnost. Po mojem mnenju sicer ni posebnih razlogov, zakaj se ugotovljene napake ne bi odpravile, če pa poslovodstvo vztraja na svojih podatkih, je potrebno ugotoviti, zakaj, in se poskušati uskladiti.

3.2.13 POMEMBNOST IN REVIZORJEVO POROČILO

3.2.13.1 REVIZORJEVO POROČILO IN PRIČAKOVANJA UPORABNIKOV POROČILA

V enem izmed prejšnjih poglavij smo pogledali možna razmerja med pomembnostjo in vsoto posameznih vrst napak. Dopustili smo tudi možnost, da revizor ponovno presoja okoliščine, na podlagi katerih je določil pomembnost.

Poglejmo primer majhnih družb, za katere lahko predpostavimo, da njihove računovodske izkaze ne uporablja tako širok krog uporabnikov kot to velja za velike družbe, zato je tudi lažje »prepoznati« uporabnike in njihove potrebe. Ampak ali revizor res lažje določi pomembnost kot pri večji družbi? Planiranje v takšnih družbah verjetno ne obstaja, vprašanje je tudi, ali obstajajo medletni podatki o poslovanju družbe. Revizor pri planiranju svojega dela tako običajno nima na razpolago pretirano veliko elementov, na podlagi katerih bi lahko ocenil pomembnost, razen podatkov za pretekla leta. Uporaba dobička pred obdavčitvijo kot osnove za izračun pomembnosti utegne biti v takšnih družbah še bolj kočljiva kot v ostalih primerih. Revizor bo moral pretehtati uporabo drugih osnov za izračun pomembnosti, mogoče so to prihodki ali pa sredstva, mogoče pa jo bo izračunal na podlagi podatkov iz preteklih let. Po pridobitvi uradnih računovodskih izkazov bo moral revizor še enkrat presoditi izbrano pomembnost. Kaj pa pričakovanja uporabnikov? Pričakovanja uporabnikov so v primerih takšnih družb lahko zelo različna. Če pogledamo pričakovanja neposrednih uporabnikov – lastnikov, so ta zelo različna. Nekateri v zvezi s tem mogoče sploh nimajo nobenih

pričakovanj. Na drugi strani pa so tisti, ki pričakujejo, da v računovodskih izkazih ni napačnih navedb. Ali lahko revizor v takih primerih postavlja povsem različne pomembnosti? Ali bo revizor v takšnih primerih sploh seznanil poslovodstvo s pomembnostjo, ki jo uporablja, da ne bo morebiti zaradi nerazumevanja dosegel nasprotnih učinkov od zelenih? Revizor si bo moral v takem primeru zamisliti nekega povprečnega uporabnika, sicer bi lahko izdal svoje mnenje, ne da bi opravil svoje delo, ker pomembnosti ni, ali pa bi moral pregledati vse podatke, ker je vse pomembno. Kaj pa drugi uporabniki? Mogoče pa bodo te računovodske izkaze pri svojih odločitvah uporabljali tudi drugi, ki imajo povsem drugačen pogled kot lastniki. Revizor mora torej misliti tudi na potencialne uporabnike, ki v času revizije niti niso poznani. Vsekakor bo moral revizor tudi v takih primerih določanju pomembnosti posvetiti veliko več pozornosti, kot samo izračunati 5 % od dobička pred obdavčitvijo. Tudi pri majhnih družbah velja, da mora revizor poleg ugotavljanja zneska napačnih navedb upoštevati tudi njihovo naravo, vendar jih mora v tem primeru še posebej skrbno pretehtati.

Poglejmo, kako bi pri določanju pomembnosti v primeru povezanih družb upoštevali pričakovanja uporabnikov. Predpostavimo stoddotno lastništvo obvladujoče družbe nad podrejeno družbo. Kakšna so pričakovanja lastnikov glede pomembnosti, ki jih bo upošteval revizor? Obvladujoča družba ima lahko povsem specifične interese glede posamezne podrejene družbe. Po mojem mnenju mora revizor tudi v tem primeru upoštevati potencialne uporabnike računovodskih izkazov. Če bi revizor omejil uporabo revidiranih letnih poročil na lastnike družbe, bi bilo sicer lahko drugače, vendar pa so računovodski izkazi javno objavljeni in odločitve v zvezi s tem ne sprejemajo samo lastniki. V pripravi je tudi mednarodno stališče o revidiranju, ki bo med drugim pokrivalo tudi področje pomembnosti v zvezi z revizijo konsolidiranih računovodskih izkazov. Predlog določa, da se pomembnost za skupino določi na podlagi računovodskih izkazov skupine. Revizor skupine določi tudi stopnje pomembnosti, ki se uporabljajo pri delu z računovodskimi podatki vključenih družb, za potrebe poročanja skupine. Ko revizor skupine določa stopnje pomembnosti za skupino, upošteva (Materiality in the Identification and Evaluation of Misstatements, 2004):

- strukturo skupine (število vključenih družb in pomembnost posamezne družbe),
- ali je verjetno, da neka vključena družba z vidika skupine lahko v skupino prinaša tveganje pomembno napačnih navedb,
- širino kontrol v skupini.

Za potrebe poročanja skupine pomembnost vključene družbe ne more biti višja od pomembnosti skupine. Običajno bo nižja, da bo omogočeno združevanje napačnih navedb in možnih neodkritih napačnih navedb. Podobno velja za določanje sprejemljive napačne navedbe. Revizor skupine je zadolžen, da seznanj revizorje vključenih družb s stopnjo pomembnosti in tudi s pragom, pod katerim so napake tako neznatne, da mu jih ni potrebo sporočati.

Vmesni računovodski izkazi so tudi večkrat predmet revizije (na primer združitve, delitve, povečanje osnovnega kapitala iz sredstev družbe). Pri tem se pojavi vprašanje morebitne manjše zanesljivosti takšnih računovodskih izkazov, ker so večinoma izdelani, ne da bi bilo dejansko stanje primerjano s knjižnim stanjem (na primer ni popisa, ni postopka usklajevanja terjatev in obveznosti). Ali bi moral revizor zaradi tega pomembnost znižati? Če pomembnost določimo na osnovi dobička pred obdavčitvijo za to vmesno obdobje ali pa kot sorazmerni delež letne pomembnosti (glede na dolžino vmesnega obdobja), bo takšna pomembnost mogoče primerna za presojo izsledkov revizije, ki so povezani s postavkami izkaza uspeha. Za postavke bilance stanja pa ne bodo primerni, ker so lahko postavke v bilanci stanja v

nekem vmesnem obdobju celo višje kot ob koncu poslovnega leta. Pomisliti moramo tudi na možne, še ne popravljene napačne navedbe iz preteklega poslovnega leta, ki do sestavitve vmesnih računovodskih izkazov še niso popravljene in so lahko ob tako znižani pomembnosti velik problem (ista napačna navedba je v letnem obračunu v okviru pomembnosti, ob reviziji vmesnih računovodskih izkazov pa presega pomembnost). Revizor se mora torej določanja pomembnosti pri reviziji vmesnih računovodskih izkazov lotiti drugače kot sicer in utemeljiti svoje odločitve.

3.2.13.2 RAZKRIVANJE POMEMBNOСТИ V REVIZIJSKEM POROČILU

V strokovni literaturi je mogoče večkrat zaslediti predlog, da bi bilo potrebno v revizijskem poročilu razkriti pomembnost, ki jo je revizor upošteval pri svojem delu.

Uporabniki računovodskih izkazov bi lahko presodili, kako natančna je bila revizija na podlagi stopenj pomembnosti, ki bi bile navedene v revizijskem poročilu. Prednost bi bila tudi ta, da revizorji ne bi bili več odgovorni za nepoznane napake pod nivojem pomembnosti, ker bi bili uporabniki seznanjeni s stopnjo pomembnosti. Seveda bi še vedno ostajalo tveganje nepoznanih napak (revizijsko tveganje) v računovodskih izkazih (Højskov, 2000, str. 18).

Ali takemu mnenju lahko pritrdimo? V predlaganih spremembah mednarodnega standarda revidiranja, ki ureja pomembnost, ali pa v standardu, ki ureja revizijsko poročilo, stališč v zvezi s tem ni. Po mojem mnenju je to povezano z novo definicijo pomembnosti in ostalimi pojasnili glede pomembnosti. Pomembnost se pojasnjuje s kvalitativnimi in kvantitativnimi dejavniki. Ko revizor vrednoti rezultate revizije, ne misli samo na kvantitativno opredelitev pomembnosti. Mogoče je sicer pritrditi razmišljanju, da bi se v primeru razkrivanja pomembnosti mogoče sčasoma razvili bolj definirani standardi za določanje pomembnosti. Sedanji Mednarodni standard revidiranja 320 pomembnost opredeljuje kot prag ali razmejitveno točko, in ne predvsem kot kakovostno značilnost. Hkrati ne podaja nobenih konkretnih smernic niti glede osnov niti glede odstotkov.

Predlagane spremembe tega standarda pa nasprotno temu pravijo, da sta velikost ali vsebina postavke ali kombinacija obeh lahko odločilni faktor pri revizorjevih odločitvah o pomembnosti. V nasprotju z obstoječim standardom pa podaja smernice glede osnov in odstotkov za določitev pomembnosti.

V literaturi se navajajo prednosti in slabosti sporočanja pomembnosti uporabnikom računovodskih izkazov. Tako bi lahko trg reguliral razmerje med koristmi od večje natančnosti pri poročanju in stroške za doseganje takšne natančnosti. Slabost pa bi bila v tem, da bi bili revizorji v slabšem položaju, če bi poslovodstva imela prevelik vpogled v prag pomembnosti. Poslovodstva bi bila manj dovzetna za po revizorjevem mnenju potrebne popravke računovodskih izkazov, katerih neizvršitev sicer ne bi povzročila poročila s prilagojenim mnenjem. Vsaki izbrani pomembnosti bi lahko oporekali, da je previsoka (Dunn, 1996, str. 200).

Po mojem mnenju je vprašanje razkrivanja pomembnosti povezano s samim pojmovanjem pomembnosti oziroma z definicijo pomembnosti. Pri obstoječi opredelitvi pomembnosti bi

bilo mogoče, da revizor razkrije »razmejitveno točko«, ker je ta prevladujoči dejavnik pri razumevanju pomembnosti. Predlagane spremembe pojem pomembnosti premikajo bolj na področje vsebinskosti. Čisto mogoče je tudi to razkriti v revizijskem poročilu (torej tudi vsebinsko opredelitev).

4 POVZETEK RAZISKAVE O REVIZIJSKI POMEMBNOŠTI PRI REVIDIRANJU LETNIH POROČIL

Raziskava z enakim naslovom, kot ga ima ta naloga: »Pomembnost pri revidiranju letnih poročil slovenskih gospodarskih družb«, je bila izvedena med 42 revizijskimi družbami, ki so bile v novembru leta 2004 vpisane v register revizijskih družb pri Slovenskem inštitutu za revizijo. Revizijskim družbam je bil anketni vprašalnik poslan po elektronski pošti s posredovanjem Slovenskega inštituta za revizijo. Direktorji revizijskih družb so bili naprošeni, da anketo za revizijsko družbo izpolni eden izmed pooblaščenih revizorjev v revizijski družbi. V raziskavo je vključenih 27 revizijskih družb, ki so anketo izpolnile do 30. 11. 2004. Na anketo je torej odgovorilo 64 % vseh revizijskih družb, kar je po mojem mnenju dovolj, da na podlagi tega oblikujem zaključke glede postavljenih vprašanj.

Z raziskavo sem poskušal ugotoviti, kakšno je razumevanje revizijske pomembnosti med revizijskimi družbami, kako revizorji pristopajo k nekaterim vprašanjem, ki so povezana s pomembnostjo, in kakšen vpliv ima revizijska pomembnost na postopke, ki jih revizor opravlja v času trajanja revizijskega postopka.

Kljub temu, da na revizijsko pomembnost še zdaleč ne vplivajo samo podatki, ki so predstavljeni v računovodskih izkazih, sem poizkusil na hipotetičnih primerih računovodskih izkazov ugotoviti, kako bi revizorji določili pomembnost in kateri osnovi bi dali prednost pri določanju pomembnosti. Ugotoviti sem torej hotel, za katere osnove za izračun pomembnosti revizorji menijo, da jih uporabljajo tudi uporabniki računovodskih izkazov.

Vsebine anketnega vprašalnika ne bom posebej navajal, ker bodo v nadaljevanju navedena vsa vprašanja iz ankete in analiza odgovorov, ki so jih podali revizorji.

Ko bom v nadaljevanju govoril o tem, kaj menijo revizorji v zvezi s posameznim vprašanjem, bom seveda govoril o tistih, ki so odgovorili na anketni vprašalnik.

4.1 ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

1.	Ali ocenjujete, da pri vašem delu obstaja realna možnost, da zaradi napačno ocenjene pomembnosti podate neustrezno mnenje o računovodskih izkazih?
----	--

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	8	31
NE	17	65
drugo (pojasnite):	1	4
skupaj	26	100

65 % revizorjev meni, da ne morejo priti v položaj, ko bi zaradi napačno ocenjene pomembnosti v revizijskem poročilu podali napačno mnenje o računovodskih izkazih. Vprašanje je sicer zelo splošno, vendar je moje mnenje, da možnost, da je revizor pomembnost napačno ocenil in na podlagi tega podal napačno mnenje, seveda obstoji. Večinski odgovori pa kažejo na to, da revizorji zaupajo svoji presoji.

2. Ali v postopku revidiranja letnih poročil določite pomembnost kot:

odgovori		število odgovorov	struktura v %
vrednostne (kvantitativne) začetne in končne ocene?		7	26
vsebinske (kvalitativne) opredelitve?		0	0
oboje		20	74
drugo (pojasnite):		0	0
skupaj		27	100

Kar 74 % vseh revizorjev pomembnost določa na podlagi vsebinskih in vrednostnih okoliščin. Obstoječi Mednarodni standard revidiranja 320 pomembnost sicer definira kot razmejitveno točko, in ne predvsem kot kakovostno značilnost. Predlagane spremembe standarda pa govorijo o tem, da je velikost ali vsebina ali pa kombinacija obeh lahko odločilen dejavnik pri presojanju velikosti in narave opustitve ali napačne navedbe. Ta vidik pomembnosti revizorji torej pravilno razumejo.

3. Ali uporabljate metodologijo za opredeljevanje pomembnosti?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	27	100
NE	0	0
skupaj	27	100

Odgovor na to vprašanje ne potrebuje posebnega komentarja. Vsi revizorji imajo izdelano metodologijo za opredeljevanje pomembnosti. Mogoče je to zanimivo zato, ker obstoječi Mednarodni standard revidiranja 320 daje zelo neizrazite smernice. Očitno je revizijska praksa na osnovi potreb izoblikovala bolj oprijemljive kriterije za določanje pomembnosti.

4. Če uporabljate metodologijo za opredeljevanje pomembnosti, ali ta metodologija poleg določil mednarodnih standardov revidiranja temelji tudi na (označite lahko več odgovorov):

odgovori	število odgovorov	struktura v %
metodologiji nadrejene družbe oz. združenja, ki mu pripadate?	7	18
vaših izkušnjah (vaša lastna metodologija)?	12	30
priporočilih strokovne literature oziroma revizijske stroke?	17	42
metodologiji drugih revizijskih družb?	4	10
drugo (pojasnite):	0	0
skupaj	40	100

Odgovor na to vprašanje je povezan s prejšnjim vprašanjem. Sedaj veljavni Mednarodni standard revidiranja 320 ne daje konkretnih navodil za vrednostni izračun pomembnosti, niti ne navaja konkretnih kriterijev za vsebinske opredelitve. Iz odgovorov revizorjev je razvidno, da metodologije, ki jih uporabljajo revizorji, v največji meri temeljijo na strokovni literaturi, oziroma priporočilih stroke ter izkušnjah, saj imata največjo gostoto pojavljanja. Posamično ali skupaj z drugimi odgovori se priporočila strokovne literature pojavljajo v 42 %, izkušnje pa v 30 % od vseh odgovorov. Revizorji, ki so odgovorili, da njihova metodologija temelji na metodologiji nadrejene družbe je v večini primerov označila samo ta odgovor. Preveznanje metodologije druge družbe je najmanjkrat naveden odgovor.

5. Ali lahko odgovorni revizor med postopkom revidiranja spreminja znesek pomembnosti (pri tem ne mislim na spremembe začetne ocene)?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	17	65
NE	9	35
skupaj	26	100

S tem vprašanjem sem poskušal ugotoviti, ali revizor potem, ko zaključi fazo načrtovanja, lahko prilagaja revizijske postopke, ki so vezani na pomembnosti. Odgovor na to vprašanje kaže togost metodologij, ki se uporabljajo pri določanju pomembnosti. Presenetljivo veliko revizorjev, kar 35 %, je odgovorilo, da odgovorni revizor med postopkom revidiranja ne more spreminjati zneska pomembnosti. Obstoječi Mednarodni standard revidiranja 320 pravi, da je lahko revizorjeva ocena pomembnosti v času začetnega načrtovanja posla drugačna kot v času vrednotenja izsledkov revizijskih postopkov kot posledica spremembe okoliščin ali/oziroma novih spoznanj. Predlagane spremembe tega standarda pa temu namenjajo celo poglavje z naslovom Premisleki v postopku revidiranja. Revizor mora med postopkom revidiranja ponovno presojsati raven pomembnosti in temu ustrezno prilagoditi svoje postopke.

6. Če je pomembnost določena v razponu (ali pa je določen absolutni znesek pomembnosti oziroma je podana kvalitativna opredelitev), ali lahko odgovorni revizor znesek pomembnosti poveča nad zgornjo mejo ali pa spremeni kvalitativno opredelitev?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	15	56
NE	12	44
skupaj	27	100

Odgovor na to vprašanje pokaže, ali metodologije, ki se uporabljajo, določajo neko zgornjo mejo pomembnosti, ki je v nobenem primeru ni mogoče spremeniti. Odgovori kažejo na to, da v 56 % take meje niso postavljene. Mednarodni standardi revidiranja v zvezi s tem ne govorijo nič. Predlagane spremembe standarda sicer določajo primere uporabe določenih odstotkov na »normne« osnove, vendar pa hkrati določajo, da revizor lahko presodi, ali je primeren višji ali nižji odstotek.

7. Ali določite znesek pomembnosti za vse računovodske izkaze skupaj?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	17	63
NE	10	37
skupaj	27	100

Mednarodni standard revidiranja 320 pravi, da revizor upošteva pomembnost tako na ravni celovitega računovodskega izkaza kot v zvezi s posameznimi skladi na kontih, vrstami poslov in razkritij. Predlagane spremembe standarda pa ne govorijo o upoštevanju pomembnosti, ampak o tem, da revizor določi pomembnost za računovodske izkaze kot celoto. Odgovori na to vprašanje kažejo na to, da bo moralo 37 % revizorjev prilagoditi svoje metodologije, ker očitno ne predvidevajo določitve zneska pomembnosti za računovodske izkaze kot celoto.

8. Ali celotno pomembnost ali pomembnost za posamezen računovodski izkaz razporejate na posamezne postavke izkaza oziroma skupine kontov?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	23	85
NE	4	15
skupaj	27	100

V Mednarodnem standardu revidiranja 320 glede vprašanja razporejanja pomembnosti ne najdemo direktnih navedb. Posredno pa jo najdemo pri razlagi razmerja med pomembnostjo in revizijskim tveganjem, ki pravi, da revizorju pomaga pri sprejemanju odločitev ocena pomembnosti, ki se nanaša na posamezne konte in vrste poslov. V strokovni literaturi se

običajno navaja, da se pomembnost lahko razporedi na posamezne postavke. Iz odgovorov je razvidno, da v 85 % prevladujejo metodologije, ki predvidevajo razporejanje pomembnosti.

9. Ali posebej opredeljujete pomembnost za razkritja (pojasnila) računovodskih izkazov?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	8	30
NE	19	70
skupaj	27	100

Pri tem vprašanju nas zanima, ali dajejo revizorji napačnim navedbam v razkritjih drugačno težo kot napačnim navedbam v računovodskih izkazih. Iz odgovorov je razvidno, da je takih, ki razlikujejo pomembnost za razkritja od pomembnosti za računovodske izkaze 30 %, sicer pa jih 65 % meni, da razlikovanje ni potrebno.

10. Ali posebej opredeljujete pomembnost za poslovno poročilo?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	9	35
NE	17	65
skupaj	26	100

Revizor poslovnega poročila sicer ne revidira, ampak samo poda svojo izjavo o skladnosti poslovnega poročila z računovodskimi izkazi. 65 % revizorjev pri presoji skladnosti ne uporablja posebnih meril, 35 % pa v raziskavi odgovarja, da posebej opredeli pomembnost za letno poročilo. Po mojem mnenju se običajno pri preverjanju skladnosti zahteva večja natančnost kot sicer, ker ni pravega razloga za neskladnost. V primeru, da revizor odkrije neskladnost in poslovodstvo odkloni popravek, mora revizor proučiti razloge za takšno ravnanje.

11. Ali izbrana pomembnost vpliva na obseg opravljenih revizijskih postopkov:

11.1. v fazi preizkušanja notranjih kontrol?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	15	58
NE	11	42
skupaj	26	100

Odgovori revizorjev na to in naslednje vprašanje potrjujejo tezo, da pomembnost vpliva tudi na obseg opravljenih revizijskih postopkov. Razumevanje revizijske pomembnosti je zato eden izmed temeljev, ki omogoča revizorju, da svoje delo opravi korektno. 58 % revizorjev je

odgovorilo, da pomembnost vpliva na obseg opravljenih revizijskih postopkov v fazi preizkušanja notranjih kontrol.

11.2. v fazi preizkušanja podatkov (npr. vpliv na velikost vzorca)?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	24	92
NE	2	8
skupaj	26	100

Odgovor na to vprašanje je pričakovan. 92 % revizorjev je potrdilo tezo, da revizijska pomembnost vpliva na obseg revizijskih postopkov v fazi preizkušanja podatkov. Mogoče je bolj presenetljivo, da 8 % revizorjev pravi, da te povezave ni. Verjetno takšen odgovor pomeni, da ni direktne povezave z obsegom preizkušanja podatkov (na primer pomembnost oziroma sprejemljiva napaka ni element v enačbi za izračun velikosti vzorca), iz strokovne literature in tudi predlaganih sprememb Mednarodnega standarda 320 namreč izhaja, da revizor prilagaja revizijske postopke glede na ugotovljeno pomembnost.

12. Zakaj sploh določate pomembnost (označite lahko več odgovorov)?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
ker tako zahtevajo mednarodni standardi revidiranja	12	14
ker tako zahteva naša metodologija	11	13
ker tako zahtevajo pravila revizijske stroke	13	15
ker nam to omogoča zmanjšati obseg revizijskega dela	13	15
ker le tako lahko podamo pravilno revizijsko mnenje	14	16
ker je tako naše delo bolj verodostojno in strokovno utemeljeno	12	14
ker tako svoje delo lažje utemeljimo v odnosu do uporabnikov revizijskega poročila (lastniki, banke, javnosti ...)	11	13
ker smo v to prisiljeni, ni pa od tega posebnih koristi za naše delo	0	0
drugo (pojasnite):	0	0
skupaj	86	100

Odgovori na to vprašanje so zelo enakomerno porazdeljeni, noben izmed odgovorov nima posebno večje teže od ostalih odgovorov, hkrati revizorji tudi menijo, da določanje pomembnosti ni samemu sebi namen. Revizorji so sicer med ponujenimi možnostmi največkrat izbrali povezavo med pomembnostjo in pravilnim revizijskim mnenjem. Če to povežemo z odgovori na prvo vprašanje, pridemo do ugotovitev, ki si nasprotujeta. Na eni strani je trditev, da ne obstaja možnost, da bi revizor zaradi napačno ocenjene pomembnosti (65 %) podal napačno mnenje, hkrati pa trditev, da se pomembnost določa zato, da revizor lažje poda pravilno revizijsko mnenje. Nasprotja med tema dvema trditvama ni samo v primeru, če ne obstaja možnost napačne opredelitve pomembnosti.

13. Ali za določanje pomembnosti v primeru revidiranja konsolidiranih računovodskih izkazov uporabljate posebno metodologijo?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	4	15
NE	22	85
skupaj	26	100

85 % revizorjev za potrebe določanja pomembnosti konsolidiranih računovodskih izkazov ne uporablja posebne metodologije. V primerih povezanih družb, ki morajo sestavljati konsolidirane računovodske izkaze, se primarni uporabniki računovodskih izkazov podrejenih družb razlikujejo od lastnikov nadrejene družbe, zato so njihova pričakovanja lahko različna. Vendar pa pogled na skupino kot celoto uporabnike računovodskih izkazov podrejenih družb razširi tudi na ostale uporabnike. Zato bo revizor po mojem mnenju pomembnost za konsolidirane izkaze določil na podoben način kot sicer (upoštevati bo moral sicer več dejavnikov, ki lahko vplivajo na pomembnost), bo pa moral razmisliti o tem, kako ravnati s pomembnostmi za podrejene družbe. S spremembo Mednarodnega standarda revidiranja 320 je povezana tudi sprememba stališča o revidiranju, ki obravnava revidiranje konsolidiranih računovodskih izkazov. Ta predvideva, da bo revizor skupine določil tudi stopnje pomembnosti za v skupino vključene družbe, in sicer za potrebe poročanja skupine.

14. Ali za določanje pomembnosti v primeru prve revizije (nova stranka) uporabljate drugačna merila kot sicer?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	13	48
NE	14	52
skupaj	27	100

Prva revizija stranke lahko za revizorja pomeni večjo negotovost, ker stranke ne pozna tako dobro kot stranke, s katerimi dela že več let, in zato tudi težje določi pomembnost. Delno to trditev potrjuje tudi odgovor na to vprašanje, ker je 48 % revizorjev odgovorilo, da v takšnih primerih uporablja drugačna merila.

15. Ali so merila za določanje pomembnosti za gospodarske družbe različna glede na dejavnosti revidiranca (trgovina, industrija, gradbeništvo ali različne storitvene dejavnosti)?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	16	59
NE	11	41
skupaj	27	100

59 % revizorjev pri določanju pomembnosti upošteva različna merila za določanje pomembnosti v odvisnosti od dejavnosti revidiranca. Podatki iz računovodskih izkazov po različnih dejavnostih kažejo, da so pomembnosti izračunane iz različnih osnov zelo različne. To nakazuje na to, da mora revizor pri določanju pomembnosti upoštevati tudi to okoliščino.

16.	Ali so merila za določanje pomembnosti za gospodarske družbe enaka kot za druge revidirance (banke, zavarovalnice ...)?
-----	---

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	6	22
NE	9	33
ne pride v poštev	12	44
skupaj	27	100

Odgovor na to vprašanje sicer pokaže, da tiste družbe, ki revidirajo tudi finančne institucije, pri reviziji le-teh v 40 % uporabljajo drugačna merila za določanje pomembnosti, v 60 % pa ne. Ta odgovor ni reprezentativen, ker gre za manjše število (15) revizorjev, ki so sploh soočeni z revizijami finančnih institucij.

17.	Ali menite, da uporabniki revizijskega poročila razumejo vpliv pomembnosti na revizijsko delo in na izraženo mnenje?
-----	--

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	9	33
NE	15	56
ni pomembno	3	11
skupaj	27	100

Odgovor na to vprašanje se mi zdi zelo pomemben. Kar 56 % revizorjev meni, da uporabniki revizorjevega poročila ne razumejo vpliva pomembnosti na delo, ki ga opravljajo revizorji, in na mnenje, ki ga podajajo. Uporaba mednarodnih standardov revidiranja je predpisana z zakonom. Verjetno ni smiselno pričakovati, da bo uporabnik revizorjevega poročila poznal vsebino revizijskih standardov. Mogoče lahko tudi rečemo, da to ni pomembno, ker mora revizor tako in tako pomembnost določiti z vidika uporabnikov računovodskih izkazov. Verjetno pa bi bilo smiselno dodatno predstaviti revizorjevo delo uporabnikom računovodskih izkazov. 11 % revizorjev pa meni, da ni pomembno uporabnikovo razumevanje vpliva pomembnosti na revizorjevo delo in izraženo mnenje.

18.	Dojemanje pomembnih zadev je za posameznika ali pa za določene skupine ljudi verjetno različno. Ali menite, da zainteresirane skupine uporabnikov (lastniki, vlagatelji, banke ...) revizijskih poročil enako dojemajo pomembnost kot revizorji?
-----	--

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	4	15
NE	22	85
ni pomembno	0	0
skupaj	26	100

Odgovor na to vprašanje je zelo pomemben. Kar 85 % revizorjev meni, da uporabniki njegovega poročila pomembnosti ne dojemajo na enak način kot revizor. Na osnovi tega bi lahko postavili tezo, da bi pri različnem dojemanju pomembnosti revizor lahko v primeru ugotovljenih napačnih navedb, ki jih je sam opredelil za nepomembne, podal napačno mnenje (za primerjavo glejte odgovor na vprašanji 1 in 12), ker je izhajal iz napačne pomembnosti (podobno bi lahko za pomembne opredelil napačne navedbe, ki po mnenju uporabnika niso pomembne).

Odgovor kaže na težaven položaj, v katerem se mora znajti revizor, ko določa pomembnost z vidika »neidentificiranega« uporabnika. Revizor zaradi boljšega vpogleda v poslovanje revidiranca od večine uporabnikov njegovega poročila verjetno lažje opravi presojo pomembnosti, vendar pa mora svojo odločitev prilagoditi dojemanju uporabnikov.

19.	Ali je izbira pomembnosti odvisna od potreb lastnikov, če predpostavimo, da je revizorjevo poročilo namenjeno njim (pomen zadev, ki lahko vplivajo na njihove odločitve)?
-----	---

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	5	19
NE	20	74
odvisno od (pojasnite):	2	7
skupaj	27	100

Najprej bi lahko pomislili, da mora revizor svoje odločitve o pomembnosti v celoti utemeljiti na potrebah lastnikov (primarnih uporabnikov), ker to lahko vpliva na njihove poslovne odločitve. Potrebe primarnih uporabnikov se lahko razlikujejo od potreb sekundarnih uporabnikov, lahko si tudi nasprotujejo.

Večina revizorjev (74 %) meni, da izbira pomembnosti ni odvisna od potreb lastnikov, 19 % pa jih meni, da je. Odgovori torej potrjujejo domnevo, da odločitev glede pomembnosti ne more biti odvisna samo od zadev, ki lahko vplivajo na odločitve lastnikov.

20.	Ali seznanite poslovodstvo oziroma odgovorne osebe revidiranca z izbrano pomembnostjo in vplivom na revizijske postopke?
-----	--

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	10	37
NE	5	19
odvisno od (pojasnite):	12	44
skupaj	27	100

37 % revizorjev svoje stranke seznanjajo s pomembnostjo, ki jo izberejo, 19 % pa ne. 44 % pa poslovodstvo seznanjajo s pomembnostjo glede na okoliščine. Največkrat so revizorji navedli, da je to povezano z velikostjo ugotovljenih napačnih navedb oziroma vplivom na revizorjevo mnenje in tudi z izkazanim zanimanjem poslovodstva. Mednarodni standardi revidiranja ne zahtevajo, da bi revizor poslovodstvo posebej seznanjal z izbrano ravnijo pomembnosti. Takšno seznanjanje bi lahko imelo tudi negativne posledice, če bi poslovodstvo ta podatek napačno razumelo. Sicer pa velja, da mora tudi poslovodstvo pri izdelavi računovodskih izkazov upoštevati računovodsko pomembnost.

21.	Katera izmed spodaj navedenih osnov je po vašem mnenju primerna za izračun pomembnosti (označite lahko več odgovorov)? Prosim, če v skrajno desni koloni rangirate tri osnove od sedmih (oziroma osmih, če boste določili svojo), ki so po vašem mnenju najbolj primerne kot osnova za izračun pomembnosti.
-----	---

odgovori	število odgovorov	struktura v %
P1. celotni poslovni izid - dobiček pred obdavčitvijo (npr. 5 % - 10,0 %)	18	20
P2. poslovni izid iz poslovanja (npr. 3,0 % - 7,0 %)	8	9
P3. sredstva (npr. 0,5 % - 1,0 %)	20	22
P4. kapital (npr. 1,0 %)	8	9
P5. prihodki od prodaje (npr. 0,5 % - 1,0 %)	21	24
P6. kombinirana metoda - povprečje zgornjih elementov ((P1.+P2.+P3.+P4.+P5.)/5)	7	8
P7. spremenljivi odstotek od prihodkov (npr. za veliko družbo od 0,05 %, za majhno družbo pa do 5,0 %)	6	7
drugo (pojasnite):	1	1
skupaj	89	100

število odgovorov

odgovori	rang 1	rang 2	rang 3
P1. celotni poslovni izid - dobiček pred obdavčitvijo (npr. 5 % - 10,0 %)	10	4	3
P2. poslovni izid iz poslovanja (npr. 3,0 % - 7,0 %)	1	1	2
P3. sredstva (npr. 0,5 % - 1,0 %)	6	6	6
P4. kapital (npr. 1,0 %)	1	1	4
P5. prihodki od prodaje (npr. 0,5 % - 1,0 %)	4	9	5
P6. kombinirana metoda - povprečje zgornjih elementov ((P1.+P2.+P3.+P4.+P5.)/5)	5	0	2
P7. spremenljivi odstotek od prihodkov (npr. za veliko družbo od 0,05 %, za majhno družbo pa do 5,0 %)	2	1	2
drugo (pojasnite):	0	1	0

Iz odgovorov je razvidno, da so revizorji kot primerne največkrat izbrali osnove P5 – prihodki od prodaje (24 %), P3 – sredstva (22 %) in P1 – dobiček pred obdavčitvijo (20 %). Druge osnove so po tem izboru manj primerne. Iz odgovorov, kjer so posamezne osnove rangirane, pa je razvidno, da je največkrat kot najprimernejša označena osnova P1 – dobiček pred obdavčitvijo. Povprečni rang za osnovi P3 - sredstva in P5 – prihodki od prodaje je zelo podoben. Posebnost je osnova P6 – kombinirana metoda, ki je po povprečnem rangju na četrtem mestu, je pa po številu dodeljenih prvih rangov na tretjem mestu, kar kaže na to, da ima del revizorjev to metodo za bolj primerno od drugih treh največkrat navedenih, medtem ko drugi revizorji te metode praviloma ne uvrščajo niti na drugo niti na tretje mesto.

V tretjem poglavju te naloge so kot osnova za izračun pomembnosti uporabljeni vsi prihodki, v anketi pa so uporabljeni prihodki od prodaje (obakrat označeno s P5). Razlike med njima v povprečju niso velike, vendar pa bi v posamičnih primerih lahko bile pomembne (primer F pri naslednjem vprašanju).

22. V nadaljevanju so podani primeri izračuna pomembnosti na izmišljenih primerih. Prosim, da izberete eno izmed izračunanih pomembnosti za vsak prikazan primer, ki je po vašem mnenju najprimernejša izbira oziroma, da sami določite pomembnost.

Primer	A	B	C	D	E	F
Značilnosti družbe	d. d. brez posebnosti, serijska proizvodnja, razpršeno lastništvo, borzna kotacija	d. o. o. brez posebnosti, serijska proizvodnja, manjše število lastnikov	velika d. d., nadrejena družba, serijska proizvodnja, razpršeno lastništvo, borzna kotacija	majhna d. d., enostavna storitvena dejavnost, razpršeno lastništvo, zaprta družba	d. d., izguba zadnja tri leta, enostavna proizvodnja, razpršeno lastništvo, zaprta družba	d. d. z dejavnostjo finančnega posredništva, nihanja v poslovnem rezultatu, manjše število lastnikov, zaprta družba

Bilanca stanja (poenostavljena)

v mio SIT

SREDSTVA	3.681	3.681	120.656	607	5.578	7.261
NDS in OOS	1.880	1.880	49.857	58	3.547	20
Dolgoročne fin. naložbe	17	17	22.577	8	0	1.740
Zaloge	660	660	12.410	340	797	20
Poslovne terjatve	1.054	1.054	33.377	196	1.214	4.600
Kratkoročne fin. naložbe	31	31	2.031	3	4	160
Denarna sredstva	39	39	12	1	14	720
AČR	0	0	392	1	2	1
OBVEZNOSTI	3.681	3.681	120.656	607	5.578	7.261
Kapital	1.376	1.376	57.918	55	2.421	460
Rezervacije	56	56	4.153	0	0	0
Fin. in posl. obveznosti	2.217	2.217	58.241	552	3.152	6.800
PČR	32	32	344	0	5	1

Podatki iz izkaza poslovnega izida

Prihodki iz prodaje	4.097	4.097	128.945	628	5.972	1.360
Vsi prihodki	4.184	4.184	136.277	694	6.211	2.146
Poslovni izid iz poslovanja	226	226	4.033	17	-98	-198
Dobiček (izguba) pred obdavčitvijo	172	172	4.882	15	-290	132

Izračunane pomembnosti

	Primer	A	B	C	D	E	F
P1	5,0 - 10,0 % dobička pred obdavčitvijo	14	14	244	2	0	11
P2	3,0 - 7,0 % poslovnega izida iz poslovanja	14	14	121	1	0	0
P3	0,5 - 1,0 % sredstev	29	29	603	6	45	58
P4	1,0 % kapitala	14	14	579	1	24	5
P5	0,5 - 1,0 % prihodkov od prodaje	33	33	645	6	48	11
P6	kombinirana metoda	21	21	438	3	39	21
P7	spremenljivi odstotek prihodkov (cca)	21	21	136	28	25	21

Povprečje		21	21	395	7	36	21
-----------	--	----	----	-----	---	----	----

22.1. Kateri izmed zgornjih izračunov se vam zdi najbolj primeren (namesto "x" vnesite svojo izbiro P1, P2, P3, P4 ali P5)?

število odgovorov v %

Primer	OSNOVA						
	P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7
A	40	0	20	0	12	28	0
B	25	0	29	4	13	29	0
C	54	4	0	8	8	25	0
D	24	0	20	0	36	12	8
E	8	0	29	29	17	8	8
F	13	0	21	8	33	13	13

Za primer A, po merilih ZGD velike »normalne« delniške družbe, so revizorji med predlaganimi osnovami največkrat za primerno izbrali osnovo P1 – dobiček pred obdavčitvijo (40 %) in osnovo P6 – kombinirana metoda (28 %). Za številčno enak primer B, velike »normalne« družbe z omejeno odgovornostjo, so revizorji predlagali tri skoraj enakovredne osnove P3 – sredstva (29 %) in P6 – kombinirana metoda (29 %) ter P1 – dobiček pred obdavčitvijo (25 %). Za primer C, za naše razmere velika delniška družba, so revizorji predlagali podobno kot za primer A, samo da so se sedaj za osnovo P1 – dobiček pred obdavčitvijo odločili v 54 odstotkih primerov. Za primer D, majhno delniško družbo, so revizorji največkrat predlagali osnovo P5 – prihodki od prodaje (36 %) in osnovi P1 – dobiček pred obdavčitvijo (24 %) ter P3 – sredstva (20 %). Za primer E, delniško družbo, ki zadnja tri leta posluje z izgubo, so revizorji največkrat predlagali osnovi P3 – sredstva in P4 – kapital (obakrat 29 %). Za primer F, delniško družbo z dejavnostjo finančnega posredništva in nihanji v poslovanju, so revizorji največkrat predlagali osnovo P5 – prihodki od prodaje (33 %) in P3 – sredstva (21 %).

Tudi v teh primerih so se revizorji največkrat odločali za osnove P1 – dobiček pred obdavčitvijo, P3 - sredstva in P5 – prihodki od prodaje, kot so predlagali že v odgovorih na prejšnja vprašanja. Je pa pri teh primerih osnova P6 – kombinirana metoda bliže osnovama P3 – sredstva in P5 – prihodki od prodaje. Sklepamo lahko, da tudi zato, ker je na podlagi tako skopih podatkov o poslovanju družbe težje presoditi ustreznost posamezne osnove.

22.2. Vpišite vaš predlog za posamezen hipotetični primer, če menite, da je potrebno znesek, ki ste ga pri prejšnjem vprašanju izbrali, v skladu z vašo metodologijo prilagoditi (v prvo rumeno vrstico vpišite po vašem mnenju primeren znesek pomembnosti, v drugo pa pojasnilo: npr. osnovo za izračun in %).

Na to vprašanje je odgovorilo samo sedem revizorjev, zato rezultati niso reprezentativni. So pa kot osnovo za izračun pomembnosti predlagali drugačno kombinirano metodo, nekateri pa so spremenili odstotke od izbranih osnov.

23.	Ali pri načrtovanju revizije uporabljate nižjo raven pomembnosti kot pri vrednotenju izsledkov revizije (da bi s tem poskušali "pokriti" projicirane napake in ugotovljene napačne navedbe)?
-----	--

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	5	19
NE	21	81
skupaj	26	100

Mednarodni standard revidiranja 320 dopušča možnost, da revizor postavi sprejemljivo raven pomembnosti nižje, kot jo namerava uporabljati pri vrednotenju izsledkov revizije, z namenom pridobitve varnostne razlike pri vrednotenju posledic napačnih navedb. To pomeni, da bo praviloma pri testiranju podatkov potrebno testirati več podatkov – večji vzorci. 81 % revizorjev je odgovorilo, da se ne poslužuje te možnosti.

24.	Primerna izvedba revizijskega postopka zahteva usklajevanje dveh nasprotujočih si principov: 1. vseobsežnost revizijskega postopka, katere rezultat bi bilo npr. 99 % vesplošno zagotovilo in 2. racionalnost pri izvedbi revizijskega postopka, kar zahteva pravilno razumevanje razmerja med pomembnostjo in revizijskim tveganjem in izbor ustreznih revizijskih postopkov. Kaj po vašem mnenju najbolj otežuje dosego tega cilja?
-----	--

odgovori	število odgovorov	struktura v %
cene revizijskih storitev, ki se oblikujejo na trgu (omejujejo revizijske postopke po obsegu in kvaliteti)	12	39
pomanjkanje strokovnega znanja	4	13
preveč ohlapna - nedorečena pravila	5	16
s trditvijo se ne strinjam	6	19
drugo (pojasnite):	4	13
skupaj	31	100

Največ revizorjev (39 %) meni, da so cene revizijskih storitev, ki se oblikujejo na trgu, tiste, ki mu otežujejo uskladiti dva v vprašanju navedena nasprotujoča si principa. Jih pa 19 % meni, da trditev, navedena v vprašanju, ne drži. Revizorji, ki so podali druga pojasnila, so navedli, da je revizor v precepu zaradi cen oziroma da ga cene omejujejo, da pa se revizijski postopki vseeno ne skrajšujejo. Po mojem mnenju lahko takšno stanje v končni posledici povzroči odliv kadra iz revizijske stroke. Morebiti bi bilo na tem mestu smiselno opozoriti na prevladujoč način izbire revizijske družbe. Običajno namreč zbira ponudbe za revizijo poslovodstvo, ki potem tudi posreduje podatke nadzornemu svetu, ta pa poda predlog skupščini. Posrednik med revizorjem in lastniki je torej tisti, katerega ravnanja se preverjajo.

25. Ali je po vašem mnenju potrebno oziroma primerno bolj natančno opredeliti način oziroma pravila za izračun pomembnosti?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	8	31
NE	18	69
skupaj	26	100

Kot je bilo omenjeno v začetnem delu te naloge, se pri Mednarodnem združenju računovodij pripravlja obsežnejša sprememba standarda, ki ureja področje pomembnosti. To utegne biti presenečenje za tistih 69 % revizorjev, ki menijo, da niso potrebna bolj natančna pravila za izračun pomembnosti. Odgovor ne potrjuje teze te naloge, da revizor potrebuje smernice za določanje pomembnosti.

26. Ali bi vam takšna bolj zavezujoča pravila koristila?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	7	27
NE	19	73
skupaj	26	100

Odgovori na to vprašanje so podobni kot na prejšnje. 73 % revizorjev ne pričakuje koristi od bolj zavezujočih pravil pri določanju pomembnosti.

27. Ali se po vašem vedenju v Sloveniji pri revidiranju posveča dovolj strokovne pozornosti določanju revizijske pomembnosti?

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	14	54
NE	12	46
skupaj	26	100

Odgovori na to vprašanje kažejo na to, da bo potrebno na tem področju revizije še nekaj storiti, saj kar 46 % revizorjev meni, da se temu področju ne posveča dovolj strokovne pozornosti.

28.	Če dopuščate možnost, da je v postopku revidiranja pomembnost napačno ocenjena, kaj mislite, da je vzrok za to?
-----	---

odgovori	število odgovorov	struktura v %
premalo natančna pravila oziroma standardi	1	2
premalo strokovnega znanja	3	7
velik časovni pritisk za dokončanje revizij	4	10
premajhno poznavanje značilnosti poslovanja revidirane družbe in okolja, v katerem posluje	14	34
slabo načrtovanje revizije	6	15
slab nadzor nad izvajanjem revizijskih postopkov (ne mislim na zunanji nadzor)	4	10
naročnikovo prikrivanje dejanskega stanja (namernega) ali naročnikovo premalo kritično zaznavanje dejanskega stanja	6	15
ne pride v poštev	3	7
drugo (pojasnite):	0	0
skupaj	41	100

Revizorji so v 34 % ocenili, da je vzrok za to, da lahko pomembnost napačno ocenijo, premajhno poznavanje značilnosti poslovanja revidirane družbe in okolja, v katerem posluje. V 15 % menijo, da je to tudi slabo načrtovanje revizije in naročnikovo prikrivanje ali pa premalo kritično zaznavanje dejanskega stanja. Odgovori nakazujejo področja, katerim bi moral revizor posvečati večjo pozornost oziroma se z njimi več ukvarjati.

29.	Ali želite biti seznanjeni z rezultati ankete?
-----	--

odgovori	število odgovorov	struktura v %
DA	24	92
NE	2	8
skupaj	26	100

4.2 POVZETEK UGOTOVITEV ANALIZE ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

Analiza anketnega vprašalnika je pokazala, da revizorji revizijsko pomembnost dojemajo hkrati kot kvalitativno in kvantitativno opredelitev. Večina revizorjev sicer meni, da pri njihovem delu ne obstaja realna možnost, da bi zaradi napačne ocene pomembnosti podali napačno revizijsko mnenje. Vsi revizorji se za opredeljevanje pomembnosti poslužujejo metodologij, ki temeljijo predvsem na priporočilih strokovne literature in revizijske stroke ter izkušnjah iz revizijskega dela. Revizorji za določanje pomembnosti pri revidiranju konsolidiranih računovodskih izkazov ne uporabljajo posebne metodologije, za nove stranke

pa približno polovica revizorjev uporablja drugačna merila. Prav tako nekateri revizorji uporabljajo različna merila pri določanju pomembnosti glede na dejavnost revidiranca. Pomembnost, ki jo revizor določi, se med postopkom revidiranja lahko spreminja, ker revizor nenehno prihaja do novih spoznanj. Revizorji običajno za vrednotenje izsledkov revizije in revizijske postopke preizkušanja ne uporabljajo različnih ravni pomembnosti. Revizorji pomembnost določajo za vse računovodske izkaze kot celoto, prav tako pa večina revizorjev pomembnost razporeja na posamezne postavke računovodskih izkazov oziroma skupine kontov. Večina revizorjev za razkritja računovodskih izkazov in poslovno poročilo pomembnosti ne določa posebej. Pomembnost vpliva na obseg revizijskih postopkov, in sicer manj izrazito v fazi preizkušanja kontrol, zelo izrazito pa v fazi preizkušanja podatkov. Razlogi, zakaj revizor določa revizijsko pomembnost, so zelo različni, predvsem pa zato, da lahko poda pravilno revizijsko mnenje. Revizorji menijo, da uporabniki revizijskega poročila v več kot polovici primerov ne razumejo vpliva pomembnosti na revizijsko delo in na mnenje, ki ga poda revizor. Menijo tudi, da zainteresirani uporabniki revizorjevega poročila pomembnost dojemajo drugače kot revizorji. Revizorji ne določajo pomembnosti glede na potrebe lastnikov revidiranca. Večina revizorjev seznanj poslovodstvo revidirane družbe s pomembnostjo, nekateri samo v primeru, ko ugotovljene napačne navedbe lahko vplivajo na njegovo mnenje. V največ primerih revizorji kot osnovo za določitev zneska pomembnosti uporabljajo prihodke od prodaje, sredstva ali dobiček pred obdavčitvijo. Pri tem imajo za najprimernejšo osnovo dobiček pred obdavčitvijo. Te trditve so se potrdile tudi na izmišljenih primerih računovodskih izkazov gospodarskih družb. Ob upoštevanju omejitev takšnih ocen so se revizorji odločili, da je najprimernejša osnova za določitev pomembnosti v »normalnih« delniških družbah dobiček pred obdavčitvijo, v »normalnih« družbah z omejeno odgovornostjo sredstva in kombinirana metoda in tudi dobiček pred obdavčitvijo. Pri majhnih delniških družbah so se revizorji odločili za prihodke od prodaje, pri delniški družbi z izgubo za sredstva in kapital in pri družbi z dejavnostjo finančnega posredništva z nihanji v poslovanju za prihodke od prodaje. Revizorji menijo, da cene revizijskih storitev lahko omejujejo revizijske postopke tako po obsegu in kvaliteti. Del revizorjev se s to trditvijo ne strinja. Revizorji ne čutijo potrebe po natančnejših pravilih stroke glede določanja revizijske pomembnosti, hkrati pa dovršen del revizorjev meni, da se določanju revizijske pomembnosti ne posveča dovolj pozornosti. Največkrat omenjen razlog za napačno določeno pomembnost je po njihovem mnenju premajhno poznavanje značilnosti poslovanja revidirane družbe in okolja, v katerem posluje.

5 SKLEPNE UGOTOVITVE

Revizor v svojem poročilu uporabnikom sporoča, da je revizijo načrtoval in izvedel v skladu z mednarodnimi standardi revidiranja tako, da je pridobil primerno zagotovilo, da računovodski izkazi ne vsebujejo bistveno napačnih navedb. Če je revizor na podlagi izsledkov svojega dela zaključil, da je to zagotovilo pridobil, potem je v mnenjskem odstavku zapisal, da so računovodski izkazi s priložo resnična in poštena slika (ali v vseh bistvenih pogledih poštena predstavitev) finančnega stanja gospodarske družbe ob koncu poslovnega leta, poslovnega izida in finančnega izida ter gibanja kapitala v poslovnem letu, in sicer v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi. Revizor v tem primeru zagotavlja, da računovodski izkazi ne vsebujejo bistveno napačnih navedb. Če revizor primerne zagotovila ni pridobil, potem o revidiranih računovodskih izkazih ni mogel podati pozitivnega mnenja. Kot izhaja iz

mednarodnih standardov revidiranja, revizor presoja obstoj bistveno napačnih navedb z vidika uporabnika njegovega poročila.

Tudi pripravljavci računovodskih izkazov pri izdelavi računovodskih izkazov upoštevajo pomembnost, med drugim tudi z vidika uporabnikov. Čeprav je v tem primeru govora o zelo podobnih zadevah, bo revizor upošteval nivo pomembnosti, kot ga bo sam opredelil. Ali sta obe pomembnosti med seboj primerljivi, pa bo ugotovil šele ob koncu revizije. Tudi če bi pripravljavci računovodskih izkazov in revizor izhajali iz iste opredelitve pomembnosti, to še ne bi pomenilo, da bi bile presoje opravljene na enak način.

Nekateri uporabniki revizorjevega poročila so lahko v določenih primerih revizorju poznani. Vendar pa celote uporabnikov revizor ne pozna. Uporabniki se med seboj tudi razlikujejo, kar pomeni, da vsak uporabnik lahko izoblikuje svoje mnenje o tem, kaj je zanj pomembno v povezavi z računovodskimi izkazi revidiranja. To zagato, s katero se sooča revizor, skušajo predlagane spremembe mednarodnega standarda revidiranja, ki obravnava pomembnost, rešiti tako, da predpostavljajo, da ima uporabnik primerno znanje o gospodarskem poslovanju in računovodstvu in da prouči informacije s primerno skrbnostjo, da razume, da so računovodski izkazi pripravljani in revidirani z določeno ravnijo pomembnosti, da priznajo negotovosti v merjenju zneskov in sprejemajo razumne poslovne odločitve na podlagi teh informacij. Vidimo torej, da gre tu za celo kopico predpostavk, ki so poleg tega zelo splošne. Pri razlagi se uporabljajo pojmi primerno in razumno, kar je pri praktičnem primeru sila težko konkretizirati. Ko torej revizor opredeljuje pomembnost z vidika uporabnika, nima v mislih konkretnega uporabnika računovodskih izkazov, ampak nabor vseh možnih uporabnikov, za katere pa se predpostavlja, da imajo »primerna« znanja in vedenja.

Revizor mora torej predpostavljati, da ve, kaj so za uporabnika njegovega poročila bistveno napačne navedbe. Kaj so bistveno napačne navedbe, skuša revizor ugotoviti tako, da opredeli pomembnost, in sicer tako po vsebini kot po znesku. Kaj so bistveno napačne navedbe in kaj ne, presodi na podlagi tako opredeljene pomembnosti. Revizor se pri opredeljevanju zneska pomembnosti opira na ključne postavke v računovodskih izkazih, kar pomeni, da poskuša povezati pomembnost s ključnimi postavkami v računovodskih izkazih. Pri vsebinskem opredeljevanju pomembnosti pa se revizor opira na svoje poznavanje revidiranja in okolja, v katerem deluje.

Ključne postavke računovodskih izkazov, ki se največkrat uporabljajo kot osnova za določanje pomembnosti za gospodarske družbe, so: dobiček pred obdavčitvijo, sredstva, prihodki in kapital. Odstotki, ki se uporabijo na izbrano osnovo, so različni in so običajno odvisni od velikosti gospodarske družbe. V revizijski praksi so se izoblikovale različne metodologije za izračun pomembnosti, tudi v strokovni literaturi zasledimo smernice za določanje zneska pomembnosti. Vsesplošnega modela ni. Spremembe mednarodnega standarda revidiranja, ki se nanaša na pomembnost, prvič določajo smernice za opredelitev pomembnosti. Predvidene so najprimernejše osnove in predlagani izhodiščni odstotki, ki se uporabijo na te osnove, vendar pa je končna izbira osnove in odstotka prepuščena strokovni presoji revizorja ob upoštevanju konkretnih okoliščin.

Na podlagi podatkov za slovenske gospodarske družbe je bilo ugotovljeno, da osnove in odstotki, ki se v strokovni literaturi največkrat navajajo kot najbolj primerni, ne dajejo dobre podlage za določitev ustreznih osnov in odstotkov, predvsem če izhajamo iz dobička pred

obdavčitvijo. To velja tako na nivoju revidiranih gospodarskih družb, na nivoju revidiranih delniških družb oziroma revidiranih družb z omejeno odgovornostjo kot tudi na nivoju razčlenitve po dejavnostih. Ugotovljena pa je bila povezava med posameznimi osnovami. Sredstva in kapital dajeta podobne rezultate, prav tako so prihodki in kratkoročna sredstva v določenem razmerju do teh dveh osnov. Dobička pred obdavčitvijo, kot osnove za izračun pomembnosti, pa se v preizkušeni primerih ne da zadovoljivo povezati z ostalimi osnovami. Dobiček se je v preteklih obdobjih, v primerjavi z ostalimi osnovami, najbolj spreminjal. To v praksi pomeni potrebo po uporabi normalnega dobička kot osnove za izračun pomembnosti.

Kot je pokazala anketa med slovenskimi revizijskimi družbami, so v Sloveniji tri prevladujoče, približno enakovredne osnove za določanje pomembnosti: dobiček pred obdavčitvijo, sredstva in prihodki (od prodaje). Nekateri revizorji sicer dajejo prednost kombinirani metodi (izračun povprečja iz ostalih metod).

Določanje pomembnosti seveda ni samemu sebi namen. Pomembnost ima precejšen vpliv na revizorjeve postopke tako v fazi preizkušanja kontrol kot v fazi preizkušanja podatkov. Vpliv na fazo preizkušanja kontrol je manj pogost. To je pokazala tudi anketa med slovenskimi revizijskimi družbami. Vpliv na postopke v fazi preizkušanja podatkov pa je zelo velik. Pomembnost vpliva predvsem na vzorčenje podatkov. Preden revizor vzorči, določi, kolikšen del pomembnosti ima na razpolago za napake, ki jih bo ugotovil z vzorčenjem, in koliko mu je bo ostalo za pokrivanje tveganj, ki izhajajo iz vzorčenja. To je tako imenovana sprejemljiva napaka. Razmerje med njima (in seveda tudi absolutna velikost) pa vpliva na velikost vzorca. V nalogi je bilo na primeru nestatističnega vzorčenja po vrednosti prikazano, kako se lahko določa vzorec in kako se pri preizkušanju podatkov izogne problemu združevanja ugotovitev iz posameznih vzorčenj. Slaba stran te metode je v tem, da pri določanju velikosti vzorca ne upošteva število enot v množici.

Posamične napake, ki jih je revizor ugotovil med postopkom revidiranja, je potrebno zbrati skupaj in ugotoviti celoto nepopravljenih napačnih navedb. Pri tem revizor razlikuje med poznanimi napakami, ki so bile dejansko ugotovljene, in verjetnimi napakami, ki so iz vzorca posplošene oziroma prenesene na celotno populacijo. Upoštevati mora tudi možne napake, to so tiste, za katere na osnovi okoliščin sklepa, da obstajajo.

Glavni namen opredeljevanja pomembnosti pa je presoja izsledkov revizije. V postopku revizije revizor lahko ugotovi, da računovodski izkazi vsebujejo napačne navedbe. Te so lahko posledica napak ali pa opustitev. Pomembnost revizorju pomaga presoditi, ali so ugotovljene napačne navedbe pod sprejemljivo ravnijo pomembnosti ali nad to ravnijo. Če so ugotovljene napačne navedbe pod to ravnijo, bo revizor podal poročilo s pritrdilnim mnenjem, sicer mora podati prilagojeno poročilo.

Analiza anketnega vprašalnika, na katerega je odgovorilo 64 % revizijskih družb, je pokazala, da povprečni revizor pomembnost razume na način, kot jo obravnava strokovna literatura in mednarodni standardi revidiranja. Revizorji pri svojem delu uporabljajo različne metodologije, ki temeljijo predvsem na priporočilih strokovne literature in praktičnih izkušnjah revizorjev. Anketa je tudi pokazala, da revizorji zaznavajo razlike med svojimi pogledi na pomembnost in pogledi uporabnikov računovodskih izkazov. Revizorji tudi menijo, da uporabniki revizijskega poročila v povprečju ne razumejo vpliva pomembnosti na revizijsko delo in izraženo mnenje v revizorjevem poročilu. Predlagane spremembe mednarodnega standarda revidiranja, ki obravnava pomembnost, predpostavljajo, da

uporabnik revizorjevega poročila razume, da obstaja povezava med uporabljeno stopnjo pomembnosti v postopku revidiranja in med stroški ter časovnim okvirom revizije. Tudi revizorji menijo, da cene revizijskih storitev lahko omejujejo revizijske postopke tako po obsegu in kvaliteti (omejitveni dejavnik je lahko tudi pomanjkanje znanja ali pa preveč ohlapna pravila). Del revizorjev se s to trditvijo ne strinja. Revizorji ne občutijo potrebe, da bi bila pravila glede določanja pomembnosti bolj zavezujoča. Revizorji sicer menijo, da je premajhno poznavanje značilnosti poslovanja revidirane družbe in okolja, v katerem posluje, glavni vzrok za možnost, da pomembnost napačno ocenijo.

Pomembnost oziroma njeno določanje je važno področje v procesu revidiranja tako za same postopke, ki jih revizor opravi, kot za presojo izsledkov revidiranja. Revizijski pomembnosti se sicer ne izogne noben revizijski priročnik, vendar pa natančnih navodil, kako v konkretnih okoliščinah določiti pomembnost, ne bomo našli. Tudi pravila revidiranja bolj ali manj natančno določajo samo ohlapne smernice za določanje pomembnosti. Izjema so metodologije, ki jih uporabljajo revizijske družbe.

Revizorjeva strokovna presoja pomembnosti, na osnovi smernic za določanje pomembnosti, zato predstavlja temelj za oblikovanje njegovega mnenja o računovodskih izkazih, ki jih revidira. Revizorju je pri tem zaupana naloga, da to presojo opravi v imenu množice potencialnih uporabnikov revizorjevega poročila oziroma revidiranih računovodskih izkazov.

6 LITERATURA

1. Bailey Larry P.: GAAS Guide. New York: Harcourt Brace Professional Publishing, 1994. 1080 str.
2. Bizjak Kosta, Volarič Jasmina, Kovač Jasna: Kvantitativne metode pri revidiranju računovodskih izkazov. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1995. 108 str.
3. Block Dennis J., Hoff Jonathan M.: SEC Release On Materiality In Financial Disclosure. New York: New York Law Journal, December 30th issue, 1999.
4. Bohinc Rado et al.: Zakon o gospodarskih družbah s komentarjem. 1. knjiga, 2. izdaja. Ljubljana: GV Založba, 2002. 1065 str.
5. Brekalo Filip: Revizija financijskih izvještaja, priručnik za praktičnu upotrebu. Zagreb: Faber & Zgombić Plus, 2004. 359 str.
6. Bukovec Danilo: Revizijsko preverjanje delovanja notranjih kontrol in vpliv (ne)delujočih notranjih kontrol na velikost vzorca preverjanja podatkov. Gradivo za jesensko posvetovanje revizorjev, Radenci 2003. 15 str.
7. Carmichael Douglas R., Willingham John J., Schaller Carol A.: Auditing Concepts and Methods: A Guide to Current Theory and Practice, Sixth Edition. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc., 1996. 656 str.
8. Curtis Mary B., Hayes Thomas: Materiality and Audit Adjustments. The CPA Journal, April 2002. 4 str.
9. Dunn John: Auditing, Theory and Practice, Second Edition. London: Prentice Hall, 1996. 313 str.
10. English Denise M.: The influence of time pressure, firm methodology, and client size on auditors' materiality judgments: an information acquisition approach. Dissertation. Indiana University, 1989. 154 str.
11. English Thomas J.: An examination of the effects of social influence on auditors' materiality judgments. Dissertation. Arizona State University, 1988. 86 str.
12. Evropske smernice za izvajanje mednarodnih revizijskih standardov INTOSAI. Revizor, Ljubljana, X(1999), 7–8, str. 8–171.
13. Extent of Audit Testing, A Research Study. Toronto: The Canadian Institute of Chartered Accountants, 1986. 163 str.
14. Gist Willie E., Shastri Trimbak: Revisiting Materiality. The CPA Journal, November 2003. 5 str.
15. Guy Dan M., Alderman Wayne C., Winters Alan J.: Auditing, fourth edition. Forth Worth: The Dryden Press, 1996. 889 str.
16. Handbook of International Auditing, Assurance, and Ethics Pronouncements, 2004 Edition. New York: International Federation of Accountants, 2004. 987 str.
17. Hermanson Roger H. et al.: Auditing Theory and Practice. Homewood: Richard D. Irwin, Inc., 1976. 510 str.
18. Højskov Leif: A comparison of the materiality levels among a group of financial analysts and group of auditors. International Association for Accounting Education and Research: 2000 in Japan, Third Biennial International Accounting Research Conference Kobe, 2000. 30 str.
19. Holder W. William: Materiality considerations: audits of government financial statement just got more complex. Journal of Accountancy, November 2003.

- [URL:http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m6280/is_5_196/ai_110461866], 26. 9. 2004.
20. Horvat Robert, Đukanović Igor: Kaj je narobe z modelom revizijskega tveganja. *Revizor: X*(1999), 5–6, str. 26–33.
 21. Howard Leslie R.: *Auditing, Ninth Edition*. London: Pitman Publishing, 1992. 340 str.
 22. Jeraša Blanka: Vzorčenje na primeru zalog materiala. *Gradivo za jesensko posvetovanje revizorjev, Radenci 1999*. 14 str.
 23. Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1994.
 24. Korošec Lavrič Simona: Revizijsko preverjanje delovanja notranjih kontrol in vpliv (ne)delujočih notranjih kontrol na velikost vzorca preverjanja podatkov. *Gradivo za jesensko posvetovanje revizorjev, Radenci, 2003*. 11 str.
 25. Košmelj Blaženka: *Statistične metode*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta v Ljubljani, 1991. 178 str.
 26. Lah Ivan: Kako izpopolniti model revizijskega tveganja? Ljubljana: *Revizor: X*(1999), 2, str. 7–16.
 27. Leslie Donald A.: *Materiality: The Concept and its Application to Auditing*. Toronto: The Canadian Institute of Chartered Accountants, 1988. 202 str.
 28. *Materiality and Audit Adjustments*. Melbourne: Australian Accounting Research Foundation, 2001. 14 str.
 29. *Materiality and the Audit*. The Accountancy Foundation Limited. London.
[URL:http://www.asb.org.uk/images/uploaded/documents/APB_220.pdf], 26. 09. 2004
 30. *Materiality in the Identification and Evaluation of Misstatements, Proposed Exposure Draft for the Meeting in New Orleans, December 6–10, 2004*. New York: International Federation of Accountants, 2004. 12 str.
 31. *Mednarodni standardi revidiranja in mednarodna stališča o revidiranju*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2001.
 32. Nemeč Anica: Vzorčenje terjatev. *Gradivo za jesensko posvetovanje revizorjev, Radenci 1999*. 17 str.
 33. Odar Marjan: *Gradivo za izobraževanje, predmet: revizija, tema: vrste in namen revizij*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2004. 13 str.
 34. O'Reilly Vincent M. et al.: *Montgomery's Auditing, Eleventh Edition*. New York: John Wiley & Sons, 1990. 1150 str.
 35. Price Renée A., Wallace Wanda A.: *Shades of Materiality*. Vancouver: CGA - Canada Research Foundation, 2001. 1056 str.
 36. *Revizijski standardi*. Ljubljana: Odbor za revizijske standarde, Mednarodna organizacija vrhovnih revizijskih inštitucij in Slovenski inštitut za revizijo, 1994. 79 str.
 37. Rigsby John Thomas: *An analysis of the effects of complexity on the materiality decisions of auditors*. Dissertation. Memphis State University, 1986. 156 str.
 38. Robertson Jack C., Davis Fredrick G.: *Auditing, Fourth Edition*. Plano: Business Publications, Inc., 1985. 794 str.
 39. Robinson Chris, Fertuck Len: *Materiality: An Empirical Study of Actual Auditor Decisions*. Vancouver: Canadian Certified General Accountants' Research Foundation, 1985. 61 str.
 40. *Securities and Exchange Commission Staff Accounting Bulletin No. 99: Materiality*. Washington: U.S. Securities and Exchange Commission, 1999. 13 str.
 41. *Slovenski računovodski standardi*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2001. 319 str.

42. Steele Anthony, van Batenburg Paul C.: On the Aggregation and Disaggregation of Audit Evidence. [http://users.wbs.ac.uk/af/research/working_paper_3_2000.pdf], 26. 9. 2004
43. Taylor Donald H., Glezen G. William: Revidiranje: zasnove in postopki. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1996. 1078 str.
44. Temeljna revizijska načela. Ljubljana: Svet Slovenskega inštituta za revizijo, 1994.
45. The MacIntyre Hudson Audit Manual, Third Edition. Buckinghamshire: MacIntyre Hudson, 1995.
46. Turk Ivan: Upravljalno računovodstvo, 3. predelana izdaja. Maribor: Založba Obzorja 1984. 419 str.
47. Turk Ivan et al.: Notranje revidiranje poslovanja. 2. izdaja. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1994. 282 str.
48. Wedderburn Mary Luise, Wysocki Klaus: Revizijski priročnik. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1995.
49. Whittington Ray O., Pany Kurt: Principles of Auditing and Other Assurance Services, Thirteenth Edition. Boston: Irwin McGraw-Hill, 2000. 816 str.

7 VIRI

1. Eight Council Directive 84/253/EEC (Official journal L 126, 12/05/1984).
2. Fourth Council Directive 78/660/EEC (Official journal L 222, 14/08/1978).
3. Hierarhija pravil revidiranja (Uradni list RS, št. 96/02).
4. Navodila za delovanje revizijskih družb. Ljubljana: Svet Slovenskega inštituta za revizijo, 1994.
5. Podatki Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve o glavnih kategorijah računovodskih izkazov za gospodarske družbe za leti 2003 in 2002
6. Proposal for a Directive of the European Parliament and of Council on statutory audit of annual accounts and consolidated accounts and amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC. Brussels: Commission of the European Communities, 2004.
7. Računsko sodišče Republike Slovenije: Letno poročilo 2003. Ljubljana: Računsko sodišče, 2004.
8. Seventh Council Directive 83/349/EEC (Official journal L 193, 18/07/1983).
9. Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 1995.
10. Snoj Marko: Slovenski etimološki slovar. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, 1997.
11. Stališče 1 – revizorjev pogled in poročanje o letnem poročilu (Uradni list RS, št. 24/03).
12. Uredba sveta št. 2157/2001 o statutu evropske družbe (SE). (Official Journal L 294, 10/11/2001 P. 0001 – 0021).
13. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93).
14. Zakon o revidiranju (Uradni list RS, št. 11/01).

Priloga 1: Povzetek predlaganega osnutka dopolnjenega Mednarodnega standarda revidiranja 320 Pomembnost pri ugotavljanju in vrednotenju napačnih navedb

SPLOŠNE NAVEDBE

Revizor mora upoštevati pomembnosti pri planiranju in opravljanju revizije zato, da bo znižal revizijsko tveganje na sprejemljivo nizko raven, ki bo skladna s ciljem revizije.

Revizor upošteva pomembnost, ko:

- spoznava in ocenjuje tveganje pomembno napačnih navedb kot posledico napak ali prevar,
- določa naravo, čas in obseg nadaljnjih revizijskih postopkov in
- vrednoti učinke ugotovljenih nepopravljenih napak na revizorjevo poročilo.

NARAVA IN VZROKI NAPAČNIH NAVEDB

Napačne navedbe povzročijo, da računovodski izkazi niso v skladu z okvirom računovodskega poročanja. Napačne navedbe so posledica napak ali prevar in so lahko posledica:

- netočnosti pri zbiranju ali obdelavi podatkov,
- razlik med zneski, razvrstitvami ali predstavitvami, ki so zahtevane v skladu z okvirom računovodskega poročanja in dejansko poročanimi zneski, razvrstitvami ali predstavitvami v računovodskih izkazih,
- opustitve zneskov ali razkritij, ki jih zahteva okvir računovodskega poročanja ali pa jih zahteva pošten predstavitev računovodskih izkazov,
- napačnih računovodskih ocen, ki izvirajo iz spregledanih dejstev ali njihove napačne razlage in
- razlik med računovodskimi ocenami posloводства in ocenami revizorja ali uporabe računovodskih politik, ki jih revizor šteje za neprimerne.

POMEMBNOST PRI REVIZIJI

Opustitev ali napačna navedba postavk je pomembna, če lahko skupaj ali posamično vplivajo na poslovne odločitve uporabnikov na podlagi obravnavanih računovodskih izkazov. Pomembnost je odvisna od velikosti in narave opustitve ali napačne navedbe v konkretnih okoliščinah. Velikost ali vsebina postavke ali kombinacija obeh je lahko odločilni faktor.

Če merodajni okvir računovodskega poročanja uporablja drugačno definicijo pomembnosti, mora revizor presoditi, če ta definicija vključuje vse ostale elemente, ki ustrezajo revizorjevi opredelitvi pomembnosti v okviru revizije.

UPORABNIKI

Revizorjeva presoja tega, kaj je pomembno za uporabnika računovodskih izkazov, temelji na presoji potreb:

- uporabnikov revizijskega poročila, ki jim je le-to namenjeno in
- ostalih možnih uporabnikov, do katerih ima revizor zakonsko obveznost, kar je odvisno od vsakega primera posebej in od zakonske ureditve.

Če gre za splošno revizijo, potem revizor prouči potrebe teh (splošnih) uporabnikov kot skupine, in ne proučuje možnih učinkov napačnih navedb na posamezne posebne uporabnike, ki so lahko zelo različni. Računovodski izkazi, ki ustrezajo zahtevam vlagateljem tveganega kapitala v profitne družbe, bodo zadovoljili tudi večino potreb ostalih uporabnikov, ki jih računovodski izkazi lahko zadovoljijo. Pri reviziji takih družb so kolektivne potrebe vlagateljev kot skupine primeren priporočen okvir za določanje pomembnosti.

Pri določanju pomembnosti za posebne namene revizor upošteva potrebe teh posebnih uporabnikov, upošteva zahteve sprejetega posla.

Pri oceni ali napačna navedba lahko vpliva na poslovne odločitve uporabnikov, je potrebno proučiti značilnosti teh uporabnikov. Za uporabnike se predpostavlja, da:

- imajo primerno znanje o poslovnih in ekonomskih dejavnostih in računovodstvu in so pripravljene proučiti informacije s primerno skrbnostjo,
- razumejo, da so računovodski izkazi pripravljene in revidirane z določeno ravniyo pomembnosti in da obstaja zveza med uporabljenyo ravniyo pomembnosti in stroški ter časovnim okvirom revizije,
- priznajo negotovosti, vsebovane v merjenju zneskov, ki temeljijo na uporabi ocen, presoji in premisleku bodočih dogodkov in
- sprejemajo razumne poslovne odločitve na podlagi teh informacij.

DOLOČANJE POMEMBNOСТИ ZA RAČUNOVODSKE IZKAZE KOT CELOTO

Revizor mora določiti raven pomembnosti za računovodske izkaze kot celoto, zato da:

- določi obseg in naravo postopkov ocene tveganja,
- ugotovi in oceni tveganje napačnih navedb in
- določi naravo, časovni okvir in obseg bodočih revizijskih postopkov.

Določitev tistega, kar je pomembno, je stvar strokovne presoje. Pri tem si revizor lahko pomaga z določenim odstotkom od normnih osnov, ki so lahko:

- elementi iz računovodskih izkazov ali druge osnove, ki so opredeljene v sistemu računovodskega poročanja,
- postavke računovodskih izkazov, katerim določeni uporabniki posvečajo posebno pozornost,
- značilnosti družbe in panoge, v kateri družba posluje in
- velikost družbe, vrsta lastništva in način financiranja.

Primerne osnove so odvisne od konkretnih okoliščin. Za profitne družbe je dobiček iz neprekinjenega poslovanja lahko primerna osnova, vendar le, če se dobiček iz leta v leto ne spreminja. Dobiček prav tako ni primerna osnova za neprofitne organizacije in družbe, ki jih vodijo lastniki sami, če obstajajo velika izplačila pred ugotovitvijo dobička. Za kapitalsko intenzivne družbe je lahko primerna osnova neto premoženje.

UPORABA ODSOTKOV NA NORMNE OSNOVE

Primeri uporabe odstotkov na normne osnove, ki bi jih lahko upoštevali:

- za profitne organizacije 5 % dobička pred obdavčenjem (iz neprekinjenega poslovanja) ali 0,5 % vseh prihodkov,
- za profitne organizacije, ki jih vodijo lastniki, 10 % dobička pred obdavčenjem in izplačil vodstvu ali 2 % kratkoročnih sredstev ali kapitala,
- za neprofitne organizacije 0,5 % celotnih stroškov ali celotnih prihodkov in
- za vzajemne sklade 0,5 % neto premoženja.

Revizor lahko presodi, da je primeren višji ali nižji odstotek od predhodno navedenih. Izbrana osnova in odstotek odražata revizorjevo strokovno presojo meril, za katera uporabniki najverjetneje ocenjujejo, da so važni.

Ko revizor določa pomembnost, upošteva:

- finančno stanje in poslovni izid preteklega obdobja,
- zadnje finančno stanje in poslovni izid,
- napovedi za tekoče obdobje,
- pomembne spremembe v okoliščinah oziroma položaju družbe,
- bistvene spremembe v gospodarstvu kot celoti ali v panogi, v kateri družba posluje.

Primer: ko pride do izjemnega povečanja ali zmanjšanja dobička, ki se sicer upošteva kot osnova za izračun pomembnosti, revizor lahko presodi, da je primerna osnova normalni dobiček, izračunan na osnovi podatkov iz preteklih let.

Pomembnost se določi ne glede na stopnjo vgrajene negotovosti v posameznih postavkah, ki je povezana z vrednotenjem teh postavk (primer: če ima eno podjetje velike rezervacije za sodne postopke proti podjetju, v tem podjetju zato stopnja pomembnosti ni drugačna kot v podjetju, kjer teh rezervacij ni).

POMEMBNOST ZA DOLOČENE POSTAVKE, KATERIH VREDNOST JE NIŽJA OD NIVOJA POMEMBNOSTI, DOLOČENEGA ZA RAČUNOVODSKE IZKAZE KOT CELOTO

Revizor mora presoditi, če v računovodskih izkazih obstajajo postavke, ki so sicer po vrednosti nižje od postavljene pomembnosti za celotne računovodske izkaze, je pa upravičeno pričakovati, da uporabniki te postavke uporabljajo kot osnovo za svoje poslovne odločitve. V takem primeru mora revizor določiti nižjo pomembnost, ki se upošteva v razmerju do teh posebnih postavk računovodskih izkazov.

Pri tem revizor prouči:

- ali računovodski standardi, zakoni ali drugi predpisi vplivajo na pričakovanja uporabnikov glede točnosti določenih postavk (na primer razkritje poslov s povezanimi strankami in izplačila poslovodstvu za upravljanje),
- najpomembnejša razkritja glede na panogo oziroma okolje, v katerem družba posluje (na primer stroški raziskav in razvoja za farmacevtsko industrijo) in
- ali je pozornost usmerjena na finančno poslovanje določenega segmenta, ki je ločeno razkrito v računovodskih izkazih (na primer novo pridobljeni posli).

Spoznavanje in razumevanje pogledov in pričakovanj tistih, ki so zadolženi za vodenje in upravljanje, lahko pomaga revizorju v posebnih okoliščinah presoditi, če je lahko napačna navedba določene postavke, ki ima manjšo vrednost od pomembnosti za celotne računovodske izkaze, za uporabnike računovodskih izkazov pomembna.

SPREJEMLJIVA NAPAKA

Revizor predpostavi, da napačne navedbe v računovodskih izkazih, ki so posamično pod ravni pomembnosti, v seštevku lahko presežejo pomembnost. Revizor na podlagi strokovne presoje zato določi stopnje sprejemljive napake (največja napaka v populaciji) za skupine poslov, salde na kontih in razkritja. Takšni zneski sprejemljive napake so nižji od ravni pomembnosti.

PREMISLEKI V POSTOPKU REVIDIRANJA

Med postopkom revidiranja mora revizor ponovno presojati raven pomembnosti, če izve za dejstva, ki lahko vplivajo na prvotno določeno pomembnost.

Pomembnost, ki jo revizor upošteva pri presojanju izsledkov revizije, se lahko razlikuje od tiste, ki jo je izbral v času priprave revizijske strategije (ocena pomembnosti). To je lahko posledica spremembe okoliščin med revizijo ali pa novih dejstev ali pa revizorjevega drugačnega razumevanja družbe in njenega poslovanja zaradi spoznanj, do katerih je prišel v nadaljnjih postopkih revidiranja (na primer revizor je pomembnost določil na podlagi plana poslovanja do konca obračunskega obdobja, dejanski rezultati pa so bistveno drugačni).

Skladno s tem mora revizor prilagoditi sprejemljivo napako ter tudi revizijske postopke.

Revizor mora premisliti o potrebi, da spremeni revizijsko strategijo in plan revizije, če so narava in okoliščine nastanka napačnih navedb takšne, da kažejo na možnost, da obstajajo tudi druge napačne navedbe, ki bi bile lahko, skupaj z že odkritimi, pomembne.

Revizor ne more sklepati, da se napačna navedba pojavlja posamično. Na to lahko na primer nakazuje dejstvo, da je revizor ugotovil, da napaka izvira iz nedelujočih notranjih kontrol ali pa iz napačnih predpostavk in metod vrednotenja, ki se v podjetju vsesplošno uporabljajo. Revizor v takih primerih presodi, ali so potrebne spremembe v strategiji ali revizijskem načrtu in revizijskih postopkih. Revizor presodi tudi možen vpliv na računovodske izkaze.

Če se vsota napačnih navedb, ki jih je revizor odkril, približuje izbrani ravni pomembnosti, revizor presodi, ali je pričakovati, da odkrite napačne navedbe skupaj z neodkritimi napačnimi navedbami presegajo pomembnosti. Če je tako, mora premisliti o naravi in obsegu svojih nadaljnjih postopkov.

SEZNANJANJE POSLOVODSTVA Z NAPAČNIMI NAVEDBAMI

Revizor mora ustrezno raven posloводства sproti obveščati o vseh poznanih ali verjetnih napačnih navedbah, ki jih je odkril med revizijo, razen tistih, ki so nematerialne (trivialne). Obveščanje posloводства je primerno zato, ker mu je s tem omogočeno, da revizorja obvesti, ali so to res napačne navedbe ali pa, da izrazi nestrinjanje in da podvzame ukrepe, če je potrebno. Katero raven posloводства bo revizor obveščal o napačnih navedbah, je stvar njegove strokovne presoje, ta pa je odvisna od vsakokratnih okoliščin. Nacionalni predpisi lahko v določenih okoliščinah prepovedujejo obveščanje posloводства o ugotovljenih napačnih navedbah.

Revizor razlikuje med:

1. poznanimi napačnimi navedbami, ki so:
 - o napačne navedbe dejstev (napake pri obdelavi podatkov, spregledana dejstva ali napačna razlaga dejstev);
 - o napačne navedbe na podlagi osebnih (subjektivnih) odločitev (razlike v pogledu med posloводstvom in revizorjem pri računovodskih ocenah ali pri izboru in uporabi računovodskih politik);
2. verjetne napačne navedbe (napake, za katere revizor oceni, da obstajajo na podlagi prenosa ugotovljenih napačnih navedb iz vzorca na preostanek statistične množice).

Revizor posloводstvu priporoča (v izvorniku angleško »should request«) odpravo vseh poznanih napačnih navedb, razen tistih, ki so nematerialne (trivialne). Če revizor oceni znesek verjetnih napačnih navedb v vrstah poslov, saldih kontov ali razkritjih kot pomemben (posamično ali skupno z ostalimi napačnimi navedbami), posloводstvu priporoča, da pregleda vrste poslov, salde na kontih ali razkritja, da bi ugotovilo in popravilo ugotovljene napačne navedbe. Revizor potem izvede nadaljnje revizijske postopke in ponovno oceni verjetne napačne navedbe. Če posloводstvo ne pregleda predlaganih podatkov ali ne popravi ugotovljenih napak, se revizor s posloводstvom pogovori o možnem vplivu na revizijsko poročilo. Revizor v tem primeru pregleda razloge posloводства in jih vključi v vsebinsko proučevanje računovodske prakse družbe.

OCENJEVANJE UČINKA NEPOPRAVLJENIH NAPAČNIH NAVEDB

Revizor mora presoditi, ali so odkrite nepopravljene napačne navedbe, posamič ali v seštevku, pomembne. Pri tem mora revizor pretehtati velikost in naravo napačnih navedb tako v odnosu do posameznih vrst transakcij, saldov na kontih in razkritij in računovodskih izkazov kot celote ter v odnosu do posameznih okoliščin njihovega nastanka.

Preden revizor prouči skupni učinek ugotovljenih nepopravljenih napačnih navedb, posebej prouči vsako napačno navedbo, tako da:

- oceni njen učinek v razmerju do ustrezne posamične vrste transakcij, salda na kontu in razkritja,
- oceni, ali je napačne navedbe primerno pobotati, upošteva učinek posameznih napačnih navedb na računovodske izkaze kot celoto (mogoče je neprimerno pobotati postavke, ki so v računovodskih izkazih prikazane ločeno),
- oceni učinke napačnih navedb iz prehodnih obdobj.

Okoliščine nekaterih napačnih navedb lahko povzročijo, da jih revizor obravnava kot pomembne, posamično ali obravnavane skupaj z ostalimi odkritimi napačnimi navedbami, tudi če so pod ravniyo pomembnosti, ki jo je revizor določil v strategiji. Takšne okoliščine so:

- vpliv skladnosti z zahtevami predpisov,
- vpliv skladnosti z dogovori o dolgovih in ostalimi pogodbenimi obveznostmi,
- prikrievanje sprememb zaslužkov ali drugi trendi, še posebno v povezavi s splošnim gospodarskim in panožnim stanjem,
- vpliv informacij o posameznih področjih poslovanja,
- tiste, ki imajo učinek povečanih kompenzacij posloводства (na primer zagotovitev, da so zahteve po dodelitvi nagrad in stimulacij zadovoljene),
- napačne razvrstitve med določenimi konti (na primer med prihodki iz poslovanja in neposlovnimi prihodki, med prihodki iz rednega delovanja in izrednimi prihodki ter med postavkami bilance stanja, ki ne vplivajo na poslovni rezultat),
- tiste, ki so relativno pomembne za revizorjevo razumevanje uporabnikovih pričakovanj (na primer takšne, ki jih je poslovodstvo predhodno sporočalo uporabnikom),
- tiste, ki so povezane s postavkami, ki vključujejo določene skupine (na primer poslovanje zunanjih strank, ki so povezane s poslovodstvom),
- opustitev informacij, ki jih okvir računovodskega poročanja sicer neposredno ne zahteva, so pa po prepričanju revizorja pomembne za uporabnikovo razumevanje finančnega stanja, poslovnega izida ali denarnega toka družbe in
- učinki drugih informacij, ki bodo posredovane z dokumenti, ki bodo vsebovali revidirane računovodske izkaze.

To so samo nekateri primeri, za katere je verjetno, da ne bodo prisotni pri vseh revizijah, ta seznam tudi ni popoln, prav tako pa pojav takšne okoliščine ne pomeni, da je napačna navedba pomembna.

Kadar revizor meni, da je lahko napačna navedba posledica prevare, tudi v primeru, da je ta napačna navedba nepomembna za računovodske izkaze, mora revizor premisliti o učinku napačne navedbe v odnosu do drugih vidikov revizije, kot je opisano v drugih standardih revidiranja.

Pri tehtanju, ali so računovodski izkazi brez pomembno napačnih navedb, mora revizor presoditi, ali informacije, pridobljene med revizijo, nakazujejo, da uporabljena računovodska praksa (iz vsebinskega vidika) povzroča pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih.

Pri pripravi računovodskih izkazov mora poslovodstvo napraviti veliko računovodskih ocen, ki se odražajo v zneskih in razkritjih računovodskih izkazov. Med revizijo se mora revizor zavedati, da obstaja možnost, da so računovodske ocene pristranske in da lahko kumulativni

učinek zaradi subjektivnih ocen, skupaj z nepopravljenimi napačnimi navedbami, povzroči, da so računovodski izkazi kot celota lahko pomembno napačni. Kazalci, ki kažejo na pomanjkanje nepristranskosti v odločitvah posloводства, ki jih mora revizor upoštevati, so:

- selektivni popravki napačnih navedb, ki so bile poslovodu predstavljene med revizijo,
- možna pristranskost posloводства pri računovodskih ocenah.

OVREDNOTENJE SKUPNEGA UČINKA REVIZIJSKIH IZSLEDKOV NA REVIZORJEVO POROČILO

Če revizor zaključi, da so, ali pa ne more zaključiti, da so računovodski izkazi pomembno napačni, potem mora razmisliti o vplivu na revizijsko poročilo.

O revizorjevem poročilu govori poseben standard.

REVIZIJSKA DOKUMENTACIJA

Revizor mora dokumentirati:

- raven pomembnosti in sprejemljive napake (ter vse spremembe), uporabljene pri oceni tveganja in pri določanju narave, trajanja in obsega revizijskih postopkov, pri vrednotenju revizijskih izsledkov in osnov, na podlagi katerih je bila pomembnost določena,
- seštevke popravljenih in nepopravljenih napačnih navedb v povezavi z znanimi in verjetnimi napakami in
- revizorjeve zaključke glede na to, ali nepopravljene napačne navedbe, posamič ali skupaj, povzročajo ali pa ne, da so računovodski izkazi pomembno napačni, in osnovo za takšen zaključek.

Napačne navedbe morajo biti dokumentirane tako, da revizorju omogočajo:

- ločeno proučiti učinke:
 - poznanih napačnih navedb ob razlikovanju med napačnimi navedbami dejstev in napačnimi navedbami, ki izvirajo iz subjektivnih odločitev,
 - verjetnih napačnih navedb,
- proučiti učinke skupnih napačnih navedb v računovodskih izkazih in
- oceniti učinek napačnih navedb na določene skupine kontov, delnih informacij, stopenj, trendov in skladnost s pravnimi, zakonskimi in pogodbenimi zahtevami.